

**Constitutional
Federalism
Institute**

JUDICIAL FEDERALISM

ဖက်ဒရယ်တရားစီရင်ရေး

Judicial federalism

structures, mechanisms, and their implications for Myanmar

ဂၢၢ်ဆၢတတ်းသိမ် နီတံတၢ်စးရ

ပိုင်ခွတ်, နွတ်, တူင်, ဂၢၢ်ဆၢ ဝလ; ကန်ဂပ်းဂီ, တင်းမိုင်းမၢၢ်;

November 2023

Copyrights

The authors, along with the organization and donor that enabled this research, reserve the right to associate their names with this document in the future. You are free to share and distribute as long as you give appropriate reference to the source (and potentially authors in the future), but you may not use it for commercial purposes or make any changes to the work.

Contents

တွန်းအမ်း	2
တီ၊လား ကန်လိုက်လီ၊ တာ၊လမ်းတြားအို၊မိုင်း / လွှဲပိုင်လမ်းတြားရှူးလွင်းလွင်း	3
လွှဲပိုင်လမ်းတြားသွန်သွင် (DUAL COURT SYSTEM)	3
လွှဲပိုင်လမ်းတြားလိတ်၊ထာအ်း ရှိုဝ် ရှမ်းရှမ်း (SHARED OR INTEGRATED COURT SYSTEM)	5
လွှဲပိုင်လမ်းတြား တုံးလင်ခးလိတ် (ရှိုဝ်) လွှဲပိုင်လမ်းတြားယာင်၊လိတ် (SINGLE COURT HIERARCHY)	7
ခိုအ်းအပ်သင်း၊ လူလုံးပန်းပိုင်လမ်းမိုင်း (CONSTITUTIONAL REVIEW)	8
လွှဲခိုအ်းအပ်သင်း၊လူလုံးပန်းပိုင်လမ်းမိုင်း ငလး၊ လွှဲပိုင်ဗိုတ်တေရ (CONSTITUTIONAL REVIEW AND FEDERALISM)	14
လွှဲပိုင်တတ်းသိအ်းခွအ်းခပ် (PLURALIST JUSTICE SYSTEM)	17
ပုအ်းလွှဲပန်းပိုင်တတ်းသိအ်းခွအ်းခပ် ရိတ်၊ဂပ်းမိုင်းမာအ်း	25
လမ်းတြားအို၊သိုက် ငလး၊ လွှဲထာင်၊ရှာင်၊လင်းသင်းအို၊တတ်းသိအ်း	26
ခေးအပ်သင်း၊ ကန်လီပုအ်းသင်း ငလး၊ တွန်းလူပ်း	29
ကိင်ကင်းပန်းပိုင်	32
သိအ်းမာ်ကိင်ကင်း	33

တွန်းအမ်း

မိုင်းမာန်းအံ့။ ပါးသိုပ်၊ပါး ပေးကုပ်၊ဂုမ် လွင်းနှိတ်တရအံ့ နှိုးလင်းသင်၊လှိုင်းမိုင်း ၃ ယာင်၊ အင်္ဂါ၊ တေလင်းလီးရက် ကုပ်၊ဂုမ်လွင်းလိပ်၊မိင်၊ကမ်းအာတ်၊ နှိုးစားလှိုင်းပွင်လှိုင်းလှိုင်းလှိုင်း။ ကန်ဂိပ်၊ဂပ်းတင်း ဖေ၊ဖွင်းငမ်း ငလး၊ ဖေ၊ရိုန်းနှိုင်းအင်္ဂါ၊ အမ်လှိုင်းယပ်။ လွင်းလှိုင်းပိန်လှိုင်းအင်္ဂါ၊ လွမ်းလှိုင်းသဖေ၊ဝပိုင်ခွတ်၊ဖွတ်၊သေ ပေးဂိပ်၊လှိုင်း လွင်းခါးကပ်၊ ကျ၊အ၊သုန်းပွင် လိမ်လှိုင်းအံ့၊မားလှိုင်း နှိုးလင်းသင်၊လှိုင်းအင်္ဂါ၊ ဂွမ်းပိုင်၊ဂွမ်းဂွမ်း၊ ဂါးပိန်မိုင်းအံ့။ လမ်းလှိုင်းလှိုင်း ဂါးတတ်းသိန်အင်္ဂါ၊ ပိန်လှိုင်းယူ၊သေတ၊ ပိုင်၊တ၊ ဂါးဖွင်းငမ်း ငလး၊ ကျ၊အ၊ဂါးရိုန်းနှိုင်း ခွင်လှိုင်းလှိုင်း တေဂိန်၊ခိုင်ရိုင်းဂိုင်း၊ တေမီးလှိုင်း လွင်းဂွမ်းပာင်၊အင်္ဂါ၊သမ်။ ကန် တေတိပ်းတတ်းပိန်လှိုင်းအံ့။ ဂွမ်းပိုင်၊ပိန် ဖေ၊တတ်းသိန်အင်္ဂါ၊ လင်၊တတ်းလှိုင်းလှိုင်း၊ ဝိ၊အင်္ဂါ၊ ကုပ်၊ဂုမ်လွမ်း ဖှိုင်ဂါးဂါးတတ်းသိန် လွင်းပိုင်နှိတ်တရလှိုင်းလှိုင်း ငလး၊ ခန်းတွန်းနှိုးခပ် အင်္ဂါ၊ယပ်။

ပေးလတ်းလွင်း နှိုင်းတတ်းသိန်နှိတ်တရအံ့ မိုက်လှိုင်း။ လွင်းပိုင်လှိုင်းပွင်လှိုင်းမိုင်းလိပ်အင်္ဂါ၊ဂွမ်း အင်္ဂါ၊ ပိုင်လှိုင်းတေ။ တေလင်းလိပ်၊ရိုတ်း သွင်တွန်းသေကုပ်၊လွမ်း ကန်ဂွမ်း လမ်းတတ်းသိန်ဖေ၊မိုင်း / လွင်းပိုင်လမ်းတြးဂွမ်းလွင်းလွင်း (General Court System) ငလး၊ လွင်းအပ်၊သင်၊ခိုင်း ပန်းပိုင်လမ်းမိုင်း (Constitutional Review) အင်္ဂါ၊ယပ်။ နှိုးလိပ်၊ရိုန်း တမ်းဂွမ်းအံ့။ ဂိပ်၊ဂပ်းလှိုင်း လမ်းပိုင်တင်းသွင်ယာင်၊သေ လှိုင်းမိုင်းနှိတ်၊တရ၊ခပ် လှိုင်းတိုင်းဝိ။ လွင်းပိုင်လှိုင်းလှိုင်းယူ၊အင်္ဂါ၊ တေတိပ်းအေတုပ်ယာင်၊ မိုင်းလှိုင်းအင်္ဂါ၊ ပေးယူ၊ယပ်။ ခေးဂိန်၊ကမ်းကမ်းလမ်း ခွဲ၊ရိုင်းကပ်လွင်းပိုင်သေကန်ကန် လှိုင်းတိုင်းဂွမ်း၊ နှိုးမိုင်းမားသေ လင်၊တတ်းဝိ။ အင်္ဂါ၊ပိုင်၊အေ လွင်းပိုင်အင်္ဂါ၊ ကမ်၊လှိုင်း၊ ခွဲ၊တေ၊ကပ် လွင်းပိုင်တတ်းသိန် ကန်လှိုင်းတိုင်းဝိ၊ယပ်။ နှိုးလှိုင်းလှိုင်းမိုင်းနှိတ်တရ ဝန်းမိုင်းအံ့၊အင်္ဂါ၊ ခိုင်၊ပိုင်၊ဖှိုင်ဂါးနှိုးခပ်လှိုင်း ငလး၊ ဖွမ်းယွန်းမန်း ကန်နှိုးတူင်၊ပိုင်၊ပိုင်၊ပိုင်၊ယွမ်းဂွမ်းယပ်၊အင်္ဂါ၊ လှိုင်းအံ့။ သွင်၊ပင်၊နှိုး ပာင်ကုပ်၊ ဂုမ် လွင်းပန်းပိုင်လမ်းမိုင်း တီးမိုင်းမားအင်္ဂါ၊ တင်းမ၊တင်းရိုင်းဂွမ်းငလး။ လှိုင်းအင်္ဂါ၊ တေဂွမ်း၊ ကုပ်၊ဂွမ်း၊ လွင်းမာ်ထိုင် ငလး၊ အမ်၊တွန်းဖွမ်းလိမန်း ကန်တေပေးယွန်းအိုင် မိုင်းမားအင်္ဂါ၊ယပ်။ တီးလှိုင်းသုတ်းအင်္ဂါ၊ သမ်၊တေကုပ်၊ဂွမ်း၊ လွင်းဂွမ်း၊ လွင်းပိုင်တတ်းသိန်ခွမ်းခပ် (Pluralist Justice System) နှိုးမိုင်းမားအံ့။ တေကပ်သွင်၊လှိုင်းတီး နှိုင်းတတ်းသိန်နှိတ်တရအင်္ဂါ၊ လှိုင်းရိုင်း၊ ခေးဂွမ်းကန်တိမ်းတင် ခိုင်၊ဂွမ်း၊ လင်းဂိုင်းယမ်၊ ဂွမ်းလတ်း၊ လှိုင်းယင်း လှိုင်းအံ့။ တေကပ်သွင်၊လှိုင်းတီး လမ်းတြး လှိုင်းရိုင်း၊ လမ်းတြးဖေ၊သိုင်းအင်္ဂါ၊ တေဂိတ်းရိုင်းခိုင် ရှိုးပေးကပ်သွင်၊လှိုင်း တီးတုံးလွင်းပိုင်တတ်းသိန်ဖေ၊မိုင်း လှိုင်းအံ့။ တီးဂိပ်၊ဂိပ်၊ယူ၊ယပ်။

တီ၊လၢ်း ကၢၢ်လၢ်းလံး တၢ၊လုၢ်းတြးဖၢ၊မိုၢ်း / လွၢ်းပိုင်လုၢ်းတြးဂူးလွၢ်းလွၢ်း

မိုၢ်းလိုင်. ဆးဂၢၢ်ဖၢ၊ဖွၢ်းငမး၊ ဖၢ၊ဂီၢ်းဖိုၢ်းဆၢ်.ဆၢ်,ဂၢ်, တီ၊လၢ်းလွၢ်းပိုင်လုၢ်းတြး ကၢၢ်ခွတ်,ဖွတ်;လံး လွၢ်းပိုင်တတ်းသိခ် ခွၢ်မိုၢ်းဖိုၢ်းတၢၢ်တၢၢ်ဆၢ်မိုၢ်းဆၢ်.ဆၢ်ဂၢၢ်; မိးဝံ.တၢ၊လၢ်းလုၢ်းယၢ်,ယူ,။ လွၢ်းပိုင်လုၢ်းတြးဖၢ၊မိုၢ်း တီ၊လိုင်;မိုၢ်းဖိုၢ်းတၢၢ်တၢၢ်ဆၢ်. ဝံ.ဆၢ်,လုၢ်းလုၢ်းပိုင်လိုင်; လၢ်းလိုင်. ဆၢ်. (ဂမး;ဆၢ် ဝံ.မိုၢ်းဆၢ်, မိုၢ်းဂူၢ်းတုၢ်မံး လၢ်း လၢ်းမိုၢ်းသေ ဖၢၢ်ဆၢ်လုၢ်းလၢ်း) သေလၢ်း ကိၢ်ဆိုၢ် လွၢ်းဝါး လွၢ်းမိးလွၢ်းပိုင်လုၢ်းတြးဂူၢ်းခၢၢ်ဖၢၢ်မၢ်းဂီၢ် ကၢ်,မိး၊ ပၢးမိးလိုင် လွၢ်းပိုင်လုၢ်းယၢ်,ဆၢ်. လွၢ်းပိုင်ဂၢၢ်ဂူၢ်းဖၢၢ်မၢ်းဂီၢ် ကၢ်,ပွၢ် (ကၢ်,ဆၢ်) လွၢ်းမိးလွၢ်းခၢ်;ခိုၢ် ဂူၢ်းဂူၢ်းဂၢ်ဂီၢ် ကၢ်,မိးသေလၢ်း လိၢ်,ဖၢၢ်လံးလၢ်းသိခ် ဆၢ်,တုၢ်;ဆၢ်.ယၢ်.။

၁။ လွၢ်းပိုင်လုၢ်းတြးသွၢ်.သွၢ် (dual court system)

၂။ လွၢ်းပိုင်လုၢ်းတြး လိၢ်,ထၢ်း; ဂီၢ် ဂူၢ်းဂူၢ်း (shared or integrated court system)

၃။ လွၢ်းပိုင်လုၢ်းတြးယၢ်,လိၢ် (single court hierarchy)

ဂူၢ်းဂၢၢ်; ကၢၢ်တေလံး;ဖၢၢ်.တေ. မိုၢ်းလိုင်.ဆးဂၢၢ်ဖၢ၊ဖိုၢ်းတၢၢ်တၢၢ်ဆၢ်မိုၢ်းဆၢ်.ဆၢ်,ဂၢ်, လွၢ်းပိုင်တတ်းသိခ် ကၢၢ်လုၢ်.တိုၢ်းဝံ.ယူ,ဆၢ်. တေကၢ်,လုၢ်းပိုင်;မိုၢ်းဆၢ်တၢ်း ခိုၢ်;ပိုင်ဖၢၢ် ဂူၢ်းခွၢ်လွၢ်းပိုင် ကၢၢ်လိုင်;တေကုၢ်,ဂူၢ်,တီ;တုၢ်;ဆၢ်.သေ တေလၢ်း;ခူၢ်းလၢ်းပုၢ်း ခိုၢ်;ပိုင်ဖၢၢ် ဂူၢ်းခွၢ်လွၢ်းပိုင်တၢ်,သေကၢၢ်ကၢ်.ဝံ.ဂူၢ်းကၢ်,ဂၢၢ်. လွၢ်းလုၢ်းလိုင်;မိုၢ်းဖၢၢ်မၢ်းဆၢ်ဂၢၢ်; တေမိး ခၢၢ်;ဝံ.ဆၢ်.ယၢ်.။ တၢ၊တေပွၢ်,လုၢ်လံး; ဆိုၢ် လွၢ်းပိုင်;ပိုင်;တုၢ်းလွၢ်းဝံ. ဆၢ်,မိးဝံ;ဆၢ်ဆၢ်. လုၢ်,လံး;ဂူၢ်.လွၢ်းဝံ. လွၢ်းဖိုၢ်းပိုင်ထုၢ်းတၢ်း တၢ်းသုၢ်းမိးဝံ.လွၢ်း လိုင်;မိုၢ်းလုၢ်းဖၢၢ်မၢ်း ကၢၢ်ကၢ်,တုၢ်းလွၢ်းလွၢ်းပိုင်ဆၢ်. ဂူၢ်,ယၢ်.။ လွၢ်းပိုင်တတ်းသိခ် ကၢၢ်ပုၢ်;ဆေဝံ. တီ;ပုၢ်;ပိုင်လုၢ်းမိုၢ်းတီၢ်;တၢ်းဝံ. (written constitution) ဆၢ်. လိုင်;မိုၢ်းဖၢၢ်မၢ်းဆၢ်. ကိၢ်ဆိုၢ် ပုၢ်;ဆေဝံ;လိၢ်;လံး;ခါ.ထွၢ်,သေ ဖိုၢ်းပိုင်ထုၢ်းတၢ်း ဖၢ၊တတ်းသိခ်ဆၢ်ဂၢၢ်; လိၢ်;လံး;သၢ်,ဂူၢ်း ဂူၢ်,လွၢ်း ခၢ်;ယၢ်;ယူ,ယၢ်.။

လွၢ်းပိုင်လုၢ်းတြးသွၢ်.သွၢ် (Dual Court System)

ကၢ်ခိုၢ်;ဆၢ်ဝါးလိုင် လွၢ်းပိုင်ကၢၢ်ဆၢ်. တေလၢ်း;မံထိုင်ပီခ် လွၢ်းပိုင်လုၢ်းတြး ကၢၢ်ထၢ်,ဂူၢ်;ပုၢ်,ဂူၢ်;လံး; လိၢ်တီ;လၢ်း.လုၢ်းပိုင်လိုင်;မိုၢ်းဂူၢ်းတုၢ်မံး လၢ်း လၢ်းလုၢ်းပိုင်လိုင်; လၢ်းမိုၢ်း တၢ်းသွၢ်လၢ်း. ဆၢ်.ယၢ်.။ ငဝံ;ပုၢ်.လွၢ်းလံး;လုၢ်.တိုၢ်း လွၢ်းပိုင်ကၢၢ်ဆၢ်.တေ. ပီခ်တၢ၊ ခၢ်;ခွၢ်,တေ, ကၢ၊ဆၢ၊တတ်းသိခ်သုၢ်ဂၢၢ်ဆၢ်.သေ ဂူၢ်;ဂီၢ်,ခေပုၢ်;လံး; ကၢ၊ဆၢ၊တတ်းသိခ် လၢ်းမိုၢ်းလိုင်;ဆၢ်.ယၢ်.။ လိုင်ဆၢ်.သမံ. ဖၢ၊ဆိုင်; ဂုၢ်.ပၢ်,ပုၢ် ဖၢၢ်ဂူၢ်းလွၢ်းပိုင်တတ်းသိခ်

ကန်ငါမ်၊မိန်းသုတ်တင်း ပိုင်ဖှိုင်ပိုခ်.တီးသေ ဆုံးယမ်းလိပ်ဂန်ဆန်. ရှုံးခွန်းရှိုင်လီးပုး ပိုဝ်းတု၊ပန်းပိုင်လုဂ်းလင်းဖိုင်,ပိင်း လူလုးပခ်သုခ်,မိုခ်ဂန်ဆန်.ခွန်,ယဝ်။ ဆင်,ဂီ.လီးရန်တီး လဂ်းသင်.ရှိုခ်းဖိုင်;ဆန်.ဆင်,ဂဝ်,၊ တင်းကန်ဝုး ကျ,ဆု,ကန်ကပ်;ပခ်လီးတီး လန်. လေးမိုင်းဆန်. ကပ်;ပခ်တီးလိုဝ်းလေးမိုင်းသေ ကျ,ဆု,ကန်ယူ,တီးလန်.မိုင်းရှမ်း တုမ် / သုခ်ဂင် ယိပ်ဂမ်လင်, တေပီခ်ဂန်ဆန်.ဂေး; ကပ်;ပခ်တီးမိုင်းရှမ်းတုမ် (subsidiary principle) ဆန်ဆန်. ငါးမိုခ်ဂန်ယူ,ယဝ်။ ရန်ထိုင်ဂန်ဝုး တီးလိုင်;မိုင်းယ့်,ဂုင်းသေ လာ်လာ်လုမ်းလောင်း ယူ,သဝ်းလွမ်းဂန်ဆန်.ဆီ လွဂ်းပိုင်ကန်ပွဲ,ရှုံး လေးမိုင်းခပ် လတ်းပွင်လီးလွတ်းလိပ်ဆီ. ရှိုတ်းရှုံး ဂန်လတ်းပွင် တိုဝ်းထိုင်တီးလီးဂွလုးဂမ်,ဂေး ပီခ်ဂန်ဂမ်ယွင်လီးပုး လွင်းဖိုင်.ထိမ်ပခ် တင်းလုဝ်, ခွင်လုမ်းလောင်း လိုဝ်းကန် ခိုဝ်းဂုခ်း၊ လောင်းရှိုဝ်း ပိဂ်,ပိုင်;ဂန်ဆန်.ခွန်, ဆီယဝ်။

ကပ်လွဂ်းပိုင်ဆီ.ဝုးလိုင် လုမ်းတြးမိုင်းရှမ်းတုမ်ဆီ. ဂီ.လီးယိပ်ဂမ်ရှပ်.တတ်း လိုင်းလောင်းကန်ဂိပ်,တင်း ပန်းပိုင်လန်.မိုင်းရှမ်းတုမ် / ဖိုတ်တေရဆန်.သေ ပန်းပိုင်လန်. လေးမိုင်းဆန်.သမ်. လိုဝ်းလုမ်းတြးလန်.လေးမိုင်း လီးယိပ်ဂမ်ပိုင်တတ်းယူ,ယဝ်။ ဂိပ်,လူလုးလွင်း လတ်းပွင်လုမ်းတြးဆီဂေး; လိုဝ်းပန်းပိုင်လန်.မိုင်းရှမ်းတုမ် / ဖိုတ်တေရဆီ. ပိုင်ပန်းပခ် လွင်းလတ်းပွင် ငလး; ကျ,ဆု, ခွင်လုမ်းတြးမိုင်းရှမ်းတုမ်သေ လိုဝ်းပန်းပိုင်လန်.လေးမိုင်းသမ်. ပိုင်ပန်းပခ် လွင်းလတ်းပွင် ငလး; ကျ,ဆု, ခွင်လုမ်းတြးလေးမိုင်းယဝ်။ ဆုံးတိုင်,တိုင်, လုမ်းတြး မိုင်းရှမ်းတုမ်ရှပ်.တတ်းလီးဆန်. ဂီ.လေး,ခပ်;ပုး လိုင်းလောင်းကန်ခွင်;ခမ်ဂန် ဆုံးငဂး လေးမိုင်းခပ်ဆင်,ဂန် ငလး; လိုင်းဖိတ်းဖိုင်;ပူခ်.ခွပ်,လိခ်လေးမိုင်း (interstate crimes) တုဝ်ယိုင်, - လိုင်းလွမ်ဂု.ယုးမပ်ဂမ် လိုင်းဂု.ခါဂုခ်းလိုဝ်းဆီ.ယဝ်။ မင်ပွဂ်;မင်လု တီးလုမ်းတြး တင်းသွင်ယိုင်,ဆန်. ကျ,ဆု, ငလး; သုခ်,ပွင်ဆီ. လောင်းဂု,တုမ်.တေ,သွခ်.သု့,ဂန်ဝံ.ယူ,သေတု. ဂမ်းဆမ်ဆမ်ငတ. သုခ်,ပိုင်တတ်းခပ်ဆီ. လွတ်းလိပ်းထိုင်,ရှိုင်;ဝံ. ရှင်းဖိုင်မန်းယူ,ယဝ်။ ဂုးပီခ်လိုင်းလောင်းဆီ. ငတ,ရှပ်.တတ်းတီး လုမ်းထတ်းလိုင်းငပ်;ပိုင် (trail court) ဆန်.သေ ယွခ်းခိုခ်ထိုင်လီး တေ,ထိုင် လုမ်းတြးသုင်သုတ်း ကန်ဂိပ်,ခွင်းတင်းလွဂ်းပိုင်မန်းယဝ်။ လွဂ်းပိုင်လုမ်းတြး လန်.မိုင်းရှမ်းတုမ် ငလး; လေးမိုင်းဆီ. မီးကျ,ဆု,ပိုင်တုတ်း ဆိုဝ်တိုင်,တိုင်, လူလုးကျ,ဆု,ရှိုခ်းဖိုင်;ခွင်ခပ် ကပ်;ပခ်ဝံ.ဆန်. ယူ,ယဝ်။ ကိုင်ဆိုဝ်ဖှိုင်ရှိုင်; ပိုင်ခွတ်,ဖွတ်; ရှုံးမိပ်းမိပ်းသေ လိုင်းလောင်းကန်ငတ,ရှပ်.တတ်းမား တီးလုမ်းတြး သုတ်းယွတ်းလေးမိုင်းဆန်.ဆီ ယူ,တီးလုမ်းတြးသုတ်းယွတ်းမိုင်းရှမ်းတုမ် ရှပ်.တတ်းလိုင်းယွခ်းခိုခ်လီးဂေးမီး (တုဝ်ယိုင်,- ကေ့သ ခြေလျူ)၊ ကန်ဂမ်,ရှပ်.တတ်းလီးဂေးမီးယဝ်. (တုဝ်ယိုင်,- မိုင်းရှမ်းတုမ် ကေမရိဂန်)။ လွဂ်းပိုင် ကန်ယူ,တီးလုမ်းတြးသုတ်းယွတ်းမိုင်းရှမ်းတုမ် ရှပ်.တတ်းလီးလိုင်းယွခ်းခိုခ် တီးလုမ်းတြး သုတ်းယွတ်းလေးမိုင်း လိုင်.ဆင်, မိုင်းကေ့သခြေလျူဆန်. ရန်ထိုင်ဂန်ဝုး မီးလွင်းယွခ်းဖိုင်, (unifying effect) ဆီယဝ်. (Saunders, 2019)*1။ ကိုင်ဆိုဝ်လွင်းလိပ်,မိပ်, ကျ,ဆု,ရှိုခ်းဖိုင်; သေ ယူ,တီးလွဂ်းပိုင်လုမ်းတြး သွင်မိပ်း ရှပ်.တတ်းလိုင်းလောင်းဆီဂေး; လောင်းပိဂ်,ပိုင်; ဂု,ယဝ်,။ တီးမိုင်းရှမ်းတုမ် ကေမရိဂန်ဆီ လိုင်းလောင်း 90 ဝါဂ်;ပါဆီ. ရှပ်.တတ်းလူလုး လွဂ်းပိုင်လုမ်းတြး လေးမိုင်းယဝ်. (Longley, 2020)။

လွင်းခွတ်, ဖွတ်, လှမ်းကြားလေးမိုင်းအံ့။ ဆေးဂါးကန်ကန်ငါးမိုက်တင်း လှမ်းခွတ်, ဖွတ်, လှမ်းကြား
လက်မိုင်းရှမ်းတုမ်အံ့။ ဂေး၊ လောင်းတေးမီးယူ၊ လိုင်းလေးမိုင်းအံ့။ လွမ်းလူလှမ်းမီးသုန်, လတ်ပွင်လံး
လွင်းပိုင်လှမ်းကြားခပ် လွတ်, လိုင်းလီငါးလေး, ငတ, ကပ် ပိုင်ခွတ်, ဖွတ်, ခပ်, ဂါးအံ့။ ရှပ်အပ်, လှမ်းကြား
လေး, ဖူးတတ်သိအံ့။ ကျ, အပိုင်တတ်, လိုင်းလိုင်းအံ့။ ဂံ, လေး, မီး ပိုင်ဖျင်တိုက်, ယိုက်, ပံ့။ ရှင်းမန်းခေး
ခေးယပ်။ ဂူလှမ်းဂျး လွင်းပိုင်လိုင်းအံ့။ ယာန်ရှင်, ဂန်တင်း လှမ်းအမ်းတတ်သိအံ့
အုံးပန်းပိုင်လှမ်းမိုင်း မိုင်းရှမ်းတုမ် (constitutional judicial principle) အံ့။ ငတ, ကမ်, လံး (Saunders,
2019)။¹

လွင်းပိုင်လှမ်းကြားလိက်, ထာအံ့, ရှပ် ရှမ်းရှမ်း (Shared or Integrated Court System)

ကပ်ပိုင်အံ့, ဝါးလိုင်း လှမ်းကြားပိုအံ့, ထာအံ့ ကန်မီးအုံးလွင်းပိုင်လှမ်းကြားအံ့။ ယူ, တီးလေးမိုင်း
ခွတ်, ဖွတ်, လတ်ပွင်သေ ပူးလိမ်လှမ်းကြားသုတ်, ယွတ်, မိုင်းရှမ်းတုမ် လေး, လှမ်းကြားလိုင်းယွန်းခိုအံ့ (
courts of appeal)။ လှမ်းကြားထာအံ့, အိုဝ် (superior courts) လိုင်းအံ့။ ယူ, တီး လက်မိုင်းရှမ်းတုမ်
ခွတ်, ဖွတ်, ယပ်။ ဂွမ်းပိုင်ဝါး လွင်းပိုင်လှမ်းကြားယာင်, လိပ်ဂွလှမ်း ငဖေလက်မိုင်းရှမ်းတုမ် လေး, လေးမိုင်း
သေ လိက်, ဂန် ကပ်ပုန်းဖွတ်, လတ်ပွင်ဝံ, လေး, ယူ, တီးလှမ်းကြား သုတ်, ယွတ်, မိုင်းရှမ်းတုမ်အံ့။
ရှပ်, တတ်လံး, လိုင်းလောင်းကန်တင်းငတ, မားတီး လှမ်းကြားလေးမိုင်းလိုင်းအံ့, ယူ, ယပ်။
တီးလိုင်းမိုင်းဂမ်းဖွတ်, အံ့။ အွတ်, လိုင်းတိုင်, တိုင်, ကန်မန်းတတ်ပံ့။ ခိုက်, တွန်းအံ့။
တီးလှမ်းကြားလက်, လိုင်းလက်, အံ့။ ဖေတေလံး, ရှပ်, တတ်, တိုင်, တိုင်, လိုင်း ကမ်, လိက်, ပံ့, ခေးခေး။
ခိုင်းအံ့, ငတ, လှမ်းကြားတင်းသိအံ့။ ကမ်, တူလှမ်းအိုဝ်သဖျေ, ဝလိုင်းလောင်း, လေးမိုင်း လေး, မိုင်းရှမ်းတုမ်
သေ ရှပ်, တတ်လံး, ယူ, ယပ်။

အုံးတီး, လံး ၃ ယာင်, အံ့။ လွင်းပိုင်ကန်အံ့, အံ့။ လံးဝါး ပိက်, လာက်, လိုင်းသုတ်, ယပ်။
အွတ်, လိုင်းပိုင်ဖျင်ခိုင်းအံ့, တီးတွန်းအိုဝ်အံ့, သေ ခိုင်းလိက်, ထာအံ့, လိုင်း, ရှပ်, ရှမ်းရှမ်းလိုင်း, ရှပ်အံ့
လွမ်းလူလှမ်းလိုင်းမိုင်းသေ ပိက်, ပိုင်, ပံ့, ဂွန်း, ယပ်။ ကန်လမ်း, လွင်းငတ, ခေးထာမ်ကန်ဝါး
အုံးငေး, လှမ်းပိုင်လိုင်းသွင်ထာအံ့, အံ့။ လွင်းလတ်ပွင်, လွင်းခမ်းကပ်, ဖူးတတ်သိအံ့ လေး
လွင်းပန်ငိုအံ့, လိုင်းလိုင်းအံ့။ လိက်, ဂန်လိုင်း, ရှပ်, ရှမ်းဂန်လိုင်း, ရှပ် အံ့, ယပ်။ လိုင်းမိုင်း အံ့, ရှိရီယု
ဂိန်တိယု, ဂျမအံ့ လေး, ခေးတေ လိုင်း အံ့။ ပိန်တိုင်ယာင်, ထာင်, လိုင်း ကန်လှမ်း, တိုင်း
လွင်းပိုင်ကန်အံ့, ယပ်။ မိုင်းခမ်းကပ်, လိုင်းဖူးတတ်သိအံ့ ကန်တေအံ့, တီးလှမ်းကြားသုတ်, ယွတ်,

¹ လွင်းယွန်းအံ့, (unifying effect) အံ့။ ခိုင်းမိုင်းလိုင်းဝါး သုန်, လံး, ကန်ပန်းပိုင်ငေး, ဂင်းပန် ပုန်းဂေး, လိုင်းဖွတ်, အံ့။
ခတ်, လှမ်းပိက်, ပန် ရှမ်းပေး, ဖေင်, ပိင်းဂန် ပိန်ပန်းလိပ်ဂျး, တင်းလိုင်းမိုင်းအံ့, ယပ်။ တိုင်ယာင်, -
လိုင်းလောင်းကန်ငတ, တင်းရှပ်, တတ်, တီး လိုင်းမိုင်းလှမ်းလှမ်းရှမ်းတုမ်ယူ, အံ့။ ပေးဂိပ်, တင်း
ပိုအံ့, ထာအံ့, လံး, သုန်ပိန်ရှမ်းမားအံ့ ကာင်, ကာအံ့, ပိုင်, တျ, ပိန်ပန်းလိပ်ဂန်တင်းလှမ်းယူ, အံ့, သေ ပွဲ, ရှမ်းလံး
တိုင်, ယွန်းခိုအံ့, တီးလှမ်းကြားဖေ, သုန်, လံး, ရှမ်းယူ, ရှပ်, လိုင်း, အံ့, ယပ်။

လေးမိုင်းဆန် ကပ်ခေးလုာ်၊တီး ဖူးဖွင်းငမ်းလေးမိုင်း၊ တ်းဖွင်းလေးမိုင်း လိုင်းဆံ့သေ ယူတီးလွမ်လိုင်း၊ လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်း၊ တ်းဖွင်းထာ်းအိုဝ် လိုင်းပိန်လုမ်းလောင်း ထာ်းမိုင်းဂူမ်းတုမ် လင်၊ခါးကပ်းဂေးမီး (တူဝ်ယာင်,- တူလု်းတီး မိုင်းကိန်တိယ)² မိုင်းခါးကပ်း လိုင်းဖူးတတ်းသိန်ထာ်း မိုင်းဂူမ်းတုမ်ဆန်. လိုင်းလေးမိုင်း ခပ်းဂိပ်းလွမ်း ဂမ်းသိုဝ်း ဂေးမီးယပ်. (တူဝ်ယာင်,- တူလု်းတီး မိုင်းဂျုမဆီ) ³ ။ တီးဆီဂျီရီယာတ.သမ်. လူလု်းခေးလုာ်၊ခွင် ခွင်သီဖေ၊တတ်းသိန်လိုင်းမိုင်း (national judicial council) သေ လွမ်လိုင်း လင်၊ယိုခ်းသိန်လိုင်း လိုင်းဖူးတတ်းသိန် မိုင်းဂူမ်းတုမ်လေးသင်၊ ဖူးဖွင်းငမ်းလေးမိုင်း လင်၊ယိုခ်းသိန်လိုင်း လိုင်းဖူးတတ်းသိန် လေးမိုင်းလေးသင်သေယပ်. တ်းဖွင်း မိုင်းဂူမ်းတုမ်ယာင်၊အိုဝ် လေး တ်းဖွင်း လေးမိုင်း လင်၊ဂွံးမန်းမန်းရှင်းဖေမန်းယပ်.⁴ ။ လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်း မိုင်းခဆေတၢသမ်. ပုင်ပးဝံ.ဝး ဖူးတတ်းသိန်ဂပ်းဂေးဆီ. တေလံးတ်းတိုင် လေးမိုင်းသီ၊လုဂ်းသေ သါမ်ဂေးဆီ. တေလံးပိန်ဖူးတတ်းသိန် တီးလေးမိုင်းခိုလု်းပိန်. (Quebec) ကန်လတ်းဂွမ်းဖေရိုင်၊သိတ်းဆန်.ဆီယပ်. (Department of Justice,Canada)⁵ ။ လွင်းပိုင်မာင်ကန်ဆီ. ပွံးလုမ်းတြးသုတ်းယွတ်းလေးမိုင်း (High Court) ဂမ်းဖွင်း ပုင်တတ်းလံးလိုင် ဆိုင်းလေးမိုင်း သေကမ်၊ဂး မွပ်းပန်ပးကျ၊ကျ၊ တၢ၊ပုင်တတ်းတီးဆုံး ဆးလိန်မိုင်းဂူမ်းတုမ် ဆန်.ဂွန်၊ယပ်. ။ တူဝ်ယာင်၊လမ်း လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်း(High Court) ဂူဝါဂျုတီ ဆုံးမိုင်းကိန်တိယဆီ. ပုင်တတ်းလံးတၢ၊ သီ၊လေးမိုင်းယပ်. ။

ပိုင်းဖှိုင်ခါးကပ်းဖူးတတ်းသိန်ဆီ. မီးလု်လု်မိပ်းမိုန်ဆန်ဂွလု်းကမ်၊ဂး တီးလု်းခွတ်းဖွတ်း လုဂ်းသင်.လုမ်းလောင်းတိုင်၊ပိုင် ကန်ကမ်၊လု်းဖေ၊တတ်းသိန်သေ ခွတ်းဖွတ်းပးဝံ. ဆုံးလွင်းပိုင် ဖေတ်တေရဆန်.ဆီဂေး သုမ်၊ငမ်းအိုဝ် လွင်းခါးကပ်းဖူးတတ်းသိန်ယပ်. ။ တီးမိုင်းဂျုမဆီဆီ. ဆုံး ဂေးမတီတ်းဖွင်းမိုင်းဂူမ်းတုမ် ကန်လုဂ်းခါး လိုင်းဖူးတတ်းသိန်မိုင်းဂူမ်းတုမ်ဆန်. ခပ်းပးဝံ. ခုန်ဖွင်း ဖေ၊လုမ်းတြး တီးလေးမိုင်းဖေမန်းသေကမ်၊ဂး၊ တ်းဖွင်းယာင်၊အိုဝ်မိုင်းဂူမ်းတုမ် ကန်မီးသုန်, ခါးကပ်း ဖူးတတ်းသိန်လုမ်းလုဂ်းမိုင်း တၢ၊ခိုင်းဆိုင်းဆန်.ဂေး ကမ်၊လု်းဝး ဂူန်းမိုင်းလုဂ်းတင်၊ဂမ်းသိုဝ်း၊ ပိန်ကန်ခွတ်းဖွတ်းလုလု်း လိုင်းတူဝ်တ်း ကန်လုဂ်း.တီး လုင်ပိုင်လိုင်း လေးမိုင်း ကပ်းဝါးမန်းဝးသေ ယိုခ်းသုင်၊မးဂမ်းသိုဝ်းဆန်.ဂွလု်းယပ်. ။ လွင်းဝး လုမ်းလောင်းခိုဂ်းတွန်း ကန်ပန်ခေးလုာ်၊လံးတီး ဂါန်ခါးကပ်းဆီ. (တူဝ်ယာင်,- ခွင်သီဖေ၊တတ်းသိန် လိုင်းမိုင်း ဆီဂျီရီယာ) ခွတ်းဖွတ်း၊ ခါးကပ်း၊ ပန်၊ရှုန်းလိုင်.ရိပ်ဆီ. လမ်၊လွင်းဆင်၊ဂန်တေ.ယပ်. ။ ဂွပ်းဆီ ပေးတေဝံ.ဆန်းအိုဝ် လွင်းပိုင်လုမ်းတြးလိပ်၊ထာ်း ရိပ် ရှုမ်းရှုမ်း (shared or integrated system) လိုင်တွန်း လွင်းပိုင်လုမ်းတြးသွ ဆံ့သွင် (dual court system)၊

² လွင်းခါးကပ်းဖူးတတ်းသိန် လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်းလေးမိုင်း၊ ပန်းပိုင်လုဂ်းမိုင်း ကိန်တိယ ဂန် ၅၊ မတ်.တၢ ၂၁၇

³ လိုင်းလုမ်းတြးဖေတ်၊တေရ၊ ပန်းပိုင်ငပ်းပိုင်း မတ်.တၢ ၉၅ မိုင်းလွမ်လိုင်းဖေတ်၊တေရ၊ဂျုမဆီ

⁴ လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်း၊ ပန်းပိုင်လုဂ်းမိုင်း ဆီဂျီရီးယာ ဂန် ၇၊ မတ်.တၢ ၂၃၁

⁵ ရှုန်းဂါန်ဖေ၊တတ်းသိန် ခဆေတၢ။

လွှဲပို့လုပ်ငန်းကြားယာင်၊လိပ်သေ ကုပ်၊ဂုမ်၊ သာင်၊ရှာင်းတီလုံးအံလိုင် လီလံးပွင်၊လုံအိုင် လွင်းခွတ်၊ဖွတ်၊ပန်း၊ရှုန်းခွင် လန်းသင်၊ဖေ၊ဖွင်းငမ်း၊ ဖေ၊ရှုန်းဖွင်း၊ ငလး၊ ဖူးရှင်၊ဂိပ်၊ပး နှင်းလန်းသင်၊လိပ်အန်း၊ လီငမ်းယူ၊ယပ်။

ဖွင်းယိန်း၊ငးပိပ်၊ပိုင်၊ဂန်း၊ပိုင်းလင်ကမ်း၊မိုင်းဂန်း၊ လွင်းလတ်၊ဖေ၊ပန်း၊ပိုင်း ငလး၊ သိုပိုင်း၊ ဖွင်းလုံးပန်းတတ်၊သိန် လိပ်လိပ်အံ၊ နှိတ်၊ရှု၊ရှုတ်၊ကွပ်၊ပိုင်၊ဖျင်ရှင်းခေ၊ တာ၊လိုင်၊မိုင်း ဖွင်းယိန်းယူ၊ယပ်။ (Saunders, 2019)။

လွှဲပို့လုပ်ငန်းကြား တွဲလင်ခးလိပ် (ရှိပ်) လွှဲပို့လုပ်ငန်းကြားယာင်၊လိပ် (Single Court Hierarchy)

နှင်းလွှဲပို့ကန်းအံ၊ ကာ၊အာ၊တတ်၊သိန်တင်းသိင်၊ ရှိပ် လမ်လမ်တင်းသိင်၊ ဂွလ်းဂျ၊မီးတီး၊လန်း မိုင်းရှုမ်းတုမ်အန်း၊သေ ကာ၊အာ၊တာ၊ခမ်းကပ်၊လိ၊ လိပ်၊ဖူးတတ်၊သိန် လမ်းကြားသုတ်၊ယွတ်၊ လန်း လေး၊မိုင်းအံဂေး၊ ဂမ်းအမ်ဂျ၊ပိ၊တီး၊ လန်း၊မိုင်းရှုမ်းတုမ်အန်း၊ဂွလ်းယပ်။ ဖူးရှုန်း၊ လမ်းလောင်း၊ဂူးမိပ်၊မိပ် (တူပ်ယာင်၊- လွမ်လိုင်၊ တိန်းဖွင်း၊ လွမ်ဖူးတတ်၊သိန်၊ ခွင်သီတတ်၊သိန်) ကန်းခပ်၊ပးရှိတ်၊သင်၊ ဖူးယိုန်း၊တင်၊ ဖူးပန်းခေး၊လုန်း၊ ဖူးမန်းမန်း၊ခမ်းကပ်၊ လိပ်လိပ်အံ၊ ဂိ၊လေး၊ပိန် လမ်းလောင်း မိုင်းရှုမ်းတုမ်ဂွလ်းယပ်။ လန်းသင်၊ဖေ၊တတ်၊သိန်ခွင် လိပ်၊လိုင်၊မိုင်းလုံ၊တိုင်းလွှဲပို့ကန်းအံ၊ မာ်ထိုင်လံး၊တး ဖိုပ်၊တေပိန်လွှဲပို့ဖိုတ်၊တေရ၊ ဂွလ်းပိန်လိုင်၊မိုင်းလုံ၊တိုင်းလွှဲပို့ လိုင်၊မိုင်းလိပ် ဂျ၊အံယပ်။

တူပ်ယာင်၊ ကန်းထိုင်၊လိပ်၊ငတေ၊ပိန် လိုင်၊မိုင်းကာ၊ဖျင်ဂတ်၊ လိုင်၊မိုင်းအိပေး လိပ်၊အံ၊သေမိုင်းမန်း၊ ကန်းလုံ၊တိုင်းပိ၊ ပန်းပိုင်လန်းမိုင်း၂၀၀၈ အံ၊ဂေး၊ ခပ်၊ပးနှင်းအန်း၊ယပ်။ လွှဲပို့လုပ်ငန်းကြားအံ၊ ပိန်ယာင်အိုင်၊လိပ်လိပ်ဂွလ်းငလး လမ်းကြားသုတ်၊ယွတ်၊မိုင်းရှုမ်းတုမ်အံ၊ ပိန်လိပ်၊ယိပ် ခွင်လွှဲပို့လုပ်ငန်းကြားတင်းလမ်းယပ်။ နွမ်းလိပ်ခမ်းယမ်း ကန်းခွတ်၊ဖွတ်၊ပိ၊ လမ်းတတ်၊သိန် ဖေ၊ပန်းပိုင်လန်းမိုင်းခေ၊ခေ၊အန်း၊ လမ်းကြားသုတ်၊ယွတ်၊ မိုင်းရှုမ်းတုမ် ကန်းအန်း၊အံ၊ မီးသုန်၊ ရုပ်၊တတ်၊လိ၊ လိုင်၊လောင်းယွန်းခိုန်တေ၊ ခေး၊တိပ်၊တတ်၊ခွင် လမ်းကြားဂူးလွင်းလွင်း လိပ်၊ယူ၊ပးတုန်းမန်း (ပးလိပ်လန်း၊လေး၊မိုင်း)၊ လမ်းကြားဖေ၊သိုင်း၊ လမ်းကြားဖေ၊ငိုန်းခွန်း၊ လမ်းကြား ဖေ၊ဖေ၊မူလ်၊ လွင်းဖေတ်၊သိန် ဂွလ်းကမ်း၊ဂး နှင်းလွှဲပို့ကမ်းဖွင်းအံ ပးလိပ် ဂေ၊မသိုန်သုန်၊လိ၊သုန်၊ပိန်ဂွန်းလန်း၊လိုင်၊မိုင်း၊ ဂေ၊မသိုန် ဖေ၊ဖေ၊မူလ်၊ လွင်းဂိန်သူးလမ်း၊ ကန်းပိန် လမ်းလောင်းငါးအင်၊သဖေးတတ်၊သိန် (Semi- judicial Body) လိပ်၊အံ၊ဂွန်း၊ယပ်။

တီးမိုင်းအိ၊ပေ၊အံ၊ ခွင်၊သီ၊လမ်းကြားလိုင်၊မိုင်း ကန်းခပ်၊ပးပိ၊နှင်းခပ်၊ဂါန်လမ်း၊လွင်း တီး၊ဂါန်ခမ်း ကပ်၊ ပုတ်၊ထွန် ဖူးတတ်၊သိန် ဂူးထမ်း၊ထမ်း၊ နွမ်းလိပ်ဖူးတတ်၊သိန် သုတ်၊ယွတ်၊မိုင်းရှုမ်းတုမ်အန်း၊အံ ဂွလ်းခွတ်၊ဖွတ်၊လူလ်၊ လမ်းလောင်းလန်း၊မိုင်းရှုမ်းတုမ် ကမ်းအန်း ဖူးရှုန်းကန်းပးနှင်းလန်း၊အန်း၊ယပ်။ လွှဲပို့လုပ်ငန်းကြားမိုင်းကာ၊ဖျင်ဂတ်၊အံ၊ ဖိုပ်၊တေ၊တး

ပီအဲလ်အိတ်တစ်ခု ခြိမ်းလောင်းငါးမို့လွှဲ လွှဲပိုင်လိုင်မိုင်းလီဝ်အိတ်ယဝ်။ မိုင်းကုပ်ဂန် တွန်းတု၊ခိန်၊တိမ်၊ ပန်းပိုင်လင်းမိုင်းအိတ်။ လွှဲမင်း၊ ဂွန်ဂရိတ်၊လိဝ်၊လတ်၊ကု၊အရိဂ (Africa National Congress) မီးခေးလုဂ်မန်းတု၊ တု၊တေပိန်၊လိန်၊ခိုင်း၊ တိုင်၊ဝိုင်၊ဂွန်း၊ ကန်ယင်၊ရှက်၊ လူလု၊လိုင်၊ခိုင်း၊ဂွန်း၊ပိန်ယု၊မု၊ ခင်းတင်း၊သမ်၊ပင်၊ပီးမိုင်းအိတ်။ တင်းလုပ်၊မီး လိုင်ပိုင်လိုင်၊သုန်ဂင် ကန်ရှိုင်းယု၊အိတ်၊လင်၊ဂိုတ်၊ကွန်၊လွှဲပိုင်အိတ်၊မု၊ယဝ်။ တီးတု၊ ပန်းပိုင်လင်းမိုင်း၂၀၀၈ မိုင်းမာန်၊ ကန်တပ်၊သိုင်း၊ကပ်၊ဝိ၊ကု၊အု၊ပိန်၊အိတ်၊ပိန်၊တွန်း၊အိတ်၊လိုင် ပု၊လိမ်၊လု၊မု၊တြေး၊သုတ်၊ယွတ်၊မိုင်း၊ရှမ်း၊တု၊မု၊သေ နု၊တတ်၊သိန်၊တိန်၊အွင်း၊လေး၊မိုင်း၊ လေး၊ လေး၊တိုင်း၊အိတ်၊ လွှဲမိုင်း၊ဂေး၊ခင်း၊ ကပ်၊ပု၊သေ လိုင်း၊တိန်၊အွင်း၊အိတ်၊ အွန်၊လိဝ်၊လွှဲ၊တင်း၊ကန်၊တု၊ အိတ်၊ဂတ်၊ကမ်၊တိမ်၊ထုန်း၊အိတ်၊ ကမ်၊လင်း၊ကိုင်၊ကင်း၊သင်၊သေ ပု၊ပင်၊ပိတ်၊သေ။

ကန်လိမ်၊တွင်း၊ပိုင်လိုင်

- နွေးလွှဲပိုင်လု၊မု၊တြေး၊သွန်း၊သွင်၊အိတ်။ လွှဲ၊ခွတ်၊အွတ်၊လု၊မု၊တြေး လေး၊ လွှဲ၊ပန်၊ရှမ်း၊ လွှဲ၊ခင်း၊ကပ်၊နု၊တတ်၊သိန်၊လိဝ်၊အိတ်။ လွှဲ၊မိုင်း၊ရှမ်း၊တု၊မု၊ လေး၊ လွှဲ၊လေး၊မိုင်း၊ခပ် ကပ်၊ပု၊နု၊အွင်း၊ပိုင်၊သင်း၊ရှင်း၊မန်း၊ယဝ်။ ကု၊အု၊ပိုင်၊တတ်၊အိတ်၊ဂေး၊ တမ်၊အင်၊ပန်း၊ပိုင်၊လင်း၊မိုင်း၊ လိန်၊မိန်၊ပန်၊ဝိ၊အိတ်၊ယဝ်။ လိုင်း၊လင်း၊ ကန်၊တေ၊ရှပ်၊တတ်၊တီး၊ လု၊မု၊တြေး၊လေး၊မိုင်း၊အိတ်၊ ကန်၊လု၊လွှဲ၊ပိုင် တင်၊ယွန်း၊ခိုန်၊လိ၊တီး၊ လု၊မု၊တြေး၊မိုင်း၊ရှမ်း၊တု၊မု၊ဂေး၊မီး၊ ကန်၊ကမ်၊လု၊ ဂေး၊မီး၊ယဝ်။
- လွှဲပိုင်လိန်၊ထမ်း၊ ရှိပ် ရှမ်း၊ရှမ်း၊အိတ်။ ပိန်၊ကန်၊တိန်၊ယိန်၊ပိန်၊ပိုင်၊ အိတ်၊လိဝ်၊သုတ်၊ယဝ်။ တမ်း၊တီး၊ ခွတ်၊အွတ်၊ ခင်း၊ကပ်၊ ပန်၊ရှမ်း၊ လု၊မု၊တြေး၊လွှဲ၊မိုင်း၊ရှမ်း၊တု၊မု၊ လေး၊ လွှဲ၊လေး၊မိုင်း၊အိတ်၊လု၊ တီး၊တွန်း၊ဂမ်၊လွှဲ၊အိတ်၊တု၊ငိုင်း၊တွင်း၊အိတ်၊လု၊ လင်း၊မီး၊မု၊ လွှဲ၊ခပ်၊ဂိပ်၊သု၊မု၊ငု၊မု၊လု၊လု၊ လွှဲ၊ထမ်း၊တင်၊ပိုင်၊အိတ်၊ယဝ်။ လိဝ်၊အိတ်၊သင်၊ရှပ်၊ပု၊ ပိုင်၊ခွတ်၊အွတ်၊လင်း၊သင်၊ နေ၊အွင်း၊ခမ်း၊ လေး၊ နေ၊ရိုင်း၊အိတ်၊လိဝ်၊အိတ်၊ယု၊ယဝ်။
- လွှဲပိုင်လု၊မု၊တြေး၊ထမ်း၊ခိုင်း၊ပိုင်လိဝ် ကန်၊ရှပ်၊ယု၊တီး၊ လွှဲ၊မိုင်း၊ရှမ်း၊တု၊မု၊ ခွတ်၊အွတ်၊ခင်း၊ ကပ်၊ လွှဲ၊ပိုင်၊အိတ် လု၊မု၊တြေး၊လေး၊မိုင်း၊အိတ်၊အိတ်။ နိုဝ်၊တေ၊တု၊ လု၊တိုင်း၊လွှဲပိုင်၊တတ်၊သိန်၊အိတ်၊တေ၊ရု၊ တေ၊လိ၊မု၊ထိုင်၊ပိန် လွှဲပိုင်လိုင်၊မိုင်း၊လိဝ်၊ရှပ်၊ယဝ်။

ခိုင်းအပ်၊သင်း၊ လူလု၊ပန်းပိုင်လင်းမိုင်း (Constitutional Review)

လွှဲခိုင်းအပ်၊သင်း၊ လူလု၊ပန်းပိုင်လင်းမိုင်း (Constitutional Review) အိတ်၊ပိန်၊လွှဲ၊ ရှိပ်၊လင်း၊တု၊လု၊ ပန်းပိုင်လိုင်၊မိုင်း (ကမ်၊အိတ်) တိုင်၊ဂန်၊နေ၊အွင်း၊ခမ်း၊လု၊ ခေး၊တိပ်၊တတ်၊လု၊အိတ်၊ လွှဲ၊ငါမ်၊မိန်၊တင်း ပန်းပိုင်လင်းမိုင်း၊ရှိပ် အိတ်၊ယဝ်။ လွှဲခိုင်းအပ်၊သင်း၊လိုင်၊အိတ်၊ ပိန်၊လွှဲပိုင်

ကန်ထိုင်တီး၊ တၢ၊ရှုးပီခ်လွင်းဂမ္မယွင် နးဂၢန်ဂိတ်၊ခေရှေ့ဂင်းတေၢ၊ လွင်းလံးလုးပူခ်.ပိခ် သုခ်၊လံးသုခ်၊ပိခ် ကန်ယူ၊တီး ပန်းပိုင်လင်းမိုင်း ရုပ်.ပၢဂ်၊ပခ်ဝံ.ဆခ်.ယူ၊ယဝ်။ လွင်းဆပ်.သၢင်းခိုခ်းပန်းပိုင်လင်းမိုင်းဆံ. ကွန်ယွမ်းရှပ်.ပိခ် ဖှာင်ရှာင်း ကန်ပခ်လံးခေးရှပ်.ပၢဂ်၊ ပံးမိုင်း ပိုင်တၢ၊ လွင်းလိတ်၊မိင်၊ကျ၊ဆၢ၊ (Separation of Power)၊ သုခ်၊ဖှင်းငမ်းရှင်းခေၢ (Self Determination)၊ သုခ်၊လံးသုခ်၊ပိခ်ဂေၢ.လုခ်မခ်း (Individual Rights) လိုင်းဆံ. ဆံယဝ်။ ကပ်ထိုင်မိုင်းဖှမခ်းဝးသေ ယူ၊တီး လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်း မိုင်းရှုမ်းတုမ်ဂေၢးလီ၊ ယူ၊တီးလုမ်းတြးသုတ်းယွတ်းမိုင်းရှုမ်းတုမ် ငလး လုမ်းတြးတင်းသိင်း (ကမ်၊ဆခ်) ယူ၊တီးလိုင်း လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်းလေးမိုင်းသေဂေၢးလီ ပိဂ်.သမ်.ခိုခ်းပိခ်၊ရှင်.ဝး ယူ၊တီးလုမ်းတြးခိုဂ်.တွခ်း ဖှေ၊ပန်းပိုင်လင်းမိုင်း၊ ဖှေ၊လုမ်းတတ်းသိခ်၊ ဖှေ၊ခွင်သီ ဆံဂေၢးလီ၊ ယူ၊တီးဖှာင်ရှာင်းတၢင်၊ပိုင်သေဂေၢးလီ ကွန်ဂန်ဖေၢ၊သၢင်း ခဂ်.ဂၢန်ခိုခ်းဆပ်.သၢင်း လုလုးပန်းပိုင်လင်းမိုင်းယူ၊ယဝ်။

ဆွဲးလိုင်းမိုင်းတီမုတ်ခရေလီ ပၢခ်ဝခ်းမိုင်းလိတ် လွင်းခိုခ်းဆပ်.သၢင်း လုလုးပန်းပိုင်လင်းမိုင်းဆံ. ပိခ်မး လင်းသင်.ခွင်ပန်းပိုင်ရှုမ်းငမ်း (Rule of Law) ကန်ဆိုင်သေ ပေးဆပ်.ခိုင်းဆမ်ထိုင် ပိုင်တၢ၊ လွင်းဖှင်းငမ်းလုလုးပန်းပိုင်လင်းမိုင်း (Constitutional Governance) ဂိခ်၊ခိင်ရှိုင်းဂိုမ်းဂေၢး လမ်၊လွင်းမးယဝ်။ ပိုင်တီဂ်း လွင်းခိုခ်းဆပ်.သၢင်းလုလုးပန်းပိုင်လင်းမိုင်းဆံ. မီးယူ၊ရှုမ်းမိတ်း (Mavciv, 2008)။ ဆခ်.လမ်း-

၁။ ပိုင်တီဂ်းကေမရိဂန် ရှိတ် လွင်းခိုခ်းဆပ်.သၢင်းခွခ်းလေး (American or Diffuse Model) (တူဝ်ယၢင်း,- မိုင်းရှုမ်းတုမ်ကေမရိဂန်၊ မလေးသျး၊ ခဆေတၢ)

၂။ ပိုင်တီဂ်းယူရှပ် ရှိတ် လွင်းခိုခ်းဆပ်.သၢင်းခွခ်းတုမ် (European or Concentrated Model) (တူဝ်ယၢင်း,- ဂျာမနီ၊ ကေၢသတြီယ၊ကီတလီ၊ခွပ်ရီးယးတုး)

၃။ ပိုင်တီဂ်းလေးငလး- ကပ်ပိုင်သွင်ယၢင်း၊တီးဆိုင်ဆံ. ရှုမ်းဂန်ဝံ. (Mixed: Diffuse and Concentrated Model) (တူဝ်ယၢင်း,- ပေၢတူဂီ၊ ဂရိ၊ သဝိတ်လၢလိခ်)

၄။ ပိုင်တီဂ်းဖေရင်၊သီတ်း လံးခွင်သီဖှေ၊ပန်းပိုင်လင်းမိုင်း (The Model of French Constitution Council) (တူဝ်ယၢင်း,- ဖေရင်၊သီတ်း၊ မေၢရှပ်ရှပ်)

၅။ ပိုင်တီဂ်းမုတ်၊လံးရှုမ်းဂၢန်မၢဂ်းမုခ်း (The New Commonwealth Model) (တူဝ်ယၢင်း,- မေၢရိသျး ဆွဲးလိုမ် ကၢဖေရိဂ)

၆။ ပိုင်တီဂ်းတၢင်၊ပိုင် ကန်ခိုခ်းဆပ်.သၢင်းလုလုးပန်းပိုင်လင်းမိုင်း (Other Form of Constitutional Review Model) (တူဝ်ယၢင်း,- ကီတီယူဝ်ပီယၢ) လိုင်းဆံ.ယဝ်။

လွင်းပံးဆေမိုင်းလိတ်ဆံ. လမ်းမိခ်းရှုမ်းမိုင်းဆံ ကမ်၊ဝးလံးသေတၢ၊ လိုင်းလိုင်းမိုင်း ကန်ရှပ်.လွင်းပိုင် ဖှိုင်ထုင်းကိင်းဂလိတ်း (Common Law) ဆခ်. လုတ်တိုင်းပိုင်တီဂ်းခွခ်းလေး ရှိတ် ပိုင်တီဂ်းကေမရိဂန် သေ လိုင်းလိုင်းမိုင်းရှပ်.လွင်းပိုင် ရေၢမ-ဂျာမန် (Civil Law) သမ်. ဂံ.လုတ်တိုင်း ပိုင်တီဂ်းခွခ်းတုမ် (Concentrated Model) ယူ၊ယဝ်။

ပိုင်တိုက်ခိုင်းဆပ်.သင်းခူဆင်းလေး ကန်ဝါးဆီ. တၢ,တေထတ်းသင်လူလုးပဂ်းပိုင်လဂ်းမိုင်းဆန်. ကမ်,ဝိ.လုမ်းတြးထိုင်;ခေခေသေ ပီဆ်ကန်ယိုဆ်းမွပ်;ကၢ,ဆၢ,ဝိ.တီ; လုမ်းတြး ကန်မီးဆ်းလွဂ်းပိုင် တတ်းသိဆ်းဖေ,မိုင်းဆန်.တင်းသိုင်; (ကမ်,ဆန်) လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်; (ကမ်,ဆန်) လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်; ငလ; လိုဝ်းလုမ်းတြးထာဆ်းဆိုင် (Superior Courts) ဆန်.ယဝ်.။ ဆ်းမိုဝ်းလုမ်းတြး ကန်ကမ်,ဂး ဆိုင်;ကန်ဆန်. လာင်းမီးလံးကၢ,ဆၢ,မိုဝ်းဆန်ယူ,ဂေး; ငါးဆင်,လွဂ်းပိုင် တတ်းသိဆ်းပိုင်ဖိုင်;သေ ကန်ပီဆ်းထိဂ်းယိဝ် ငလ; တိပ်းတတ်းလံးယဝ်.တူဝ်;ဆီ. လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်;မိုင်းရှမ်းတုမ်ယဝ်.။ ပေးတေလို့.တိုဝ်းလွဂ်းပိုင် လုမ်းတြးဂူးလွင်းလွင်းဆီ လွင်းခွတ်,ဖွတ်;လုမ်းတြး၊ လွင်းခါဆ်းကပ်;ဖူးတတ်းသိဆ်း၊ ကၢ,ယု ငလ; ခဂ်.ဂါဆ်လုမ်း လိမ်ထိုဝ်းဆီ. ကမ်,တပ်;တိမ်;တီ,လံးခေခေယဝ်.။ ဂုလ်းဂး လိုဝ်းလုမ်းတြးကန်မီးကၢ,ဆၢ,ဆန်. (ကမ်,ဆန်) ထိုဝ်းလုမ်းတြးထာဆ်းဆိုင် ကန်မီးသုဆ်,ရှပ်.တတ်း ခေး;ခိုဆ်းခိုဆ်း လက်.လုံလက်.ဆန်.ဆီ. ဂမ်;ဆမ်သမ်.ပီဆ် လုမ်းတြးဖိုတ်,တေရ, / မိုင်းရှမ်းတုမ် ကန်လုဂ်.တီ; လက်.မိုင်းရှမ်းတုမ် ခါဆ်းကပ်;ဝိ.ငလ; တေလံးခိုလုံပး လွင်းဝး လွင်းမီးလွင်းသုမ်,ငမ်း၊ လွင်းတိဆ်းတင်လူလုး; ခေး;ဂင်လုံခွင် ထိုဝ်းလေး;မိုင်းရှပ် ကမ်,မီးဆီယူ,ယဝ်.။

လွဂ်းပိုင် ခွတ်;တုမ်ဝိ.ကၢ,ဆၢ, ကန်လာင်းခိုဆ်းဆပ်.သင်းလူလုးပဂ်းပိုင်လဂ်းမိုင်းဆီ. ကမ်,မိုဆ်ဆင်, ဖှင်ရှင်;တီ;ဆိုင်ဆန်.။ ခွတ်,ဖွတ်;လုမ်းတြးခေခေသေ မွပ်;ပဆ်ပုဆ်;ဖွတ်; ငလ; ကၢ,ဆၢ,ဝိ.ယူ,ယဝ်.။ ဂွပ်;ပိုင်;သင်းဝိ.ခေခေငလ; လွင်းခွတ်,ဖွတ်;၊ လွင်းခါဆ်းကပ်;၊ ကၢ,ယု၊ ခဂ်.ဂါဆ် ထိုဝ်းကန်ပါးဆေဝိ.တီ;ဆိုင်ဆီ. ပီဆ်မားဆးဂါဆ် ကန်တေလံးဂေး;လိတ်;ခေခေယူ,ယဝ်.။ လုတ်,ခိုင်မဆ်းငတ. ဖှင်ရှင်;လွဂ်းပိုင်လုမ်းတြးဂူးလွင်းလွင်းဆန်. ပီဆ်မီးထိုင်.ရှပ်ဂေး;ယု, လုမ်းတြး ခေခေ ကန်တေတိပ်းတတ်းပဆ်လံး လွင်းလိဂ်,ငဖေကၢ,ဆၢ,ဖိုတ်တေရဆီ. တေလာင်းတိမ်;လံးတီ,လံး ရှံးပေးခပ်;ပး လွင်းသုမ်,ငမ်းတိဆ်းတင်လူလုး; ထိုဝ်းလေး;မိုင်းယူ,ဆန်.ယဝ်.။ ဖေ,ဆိုင်;ဂေး; သမ်.လာင်း;ရှိုတ်,ပီဆ်လံး; ဖှင်ရှင်; ကန်မိုင်းရှမ်းတုမ်ဂွလ်း သုမ်,ငမ်းယိပ်းဂမ်သေ ထိုဝ်းလေး;မိုင်းသမ်. တေ.ငတ. လံးပးထွမ်းဂွလ်းဆန်.ယဝ်.။

လုမ်းတြးဖေ,ပဂ်းပိုင်လဂ်းမိုင်းဆီ. ပုဂ်းတင်းဝိ. တၢ,ပိုတ်,ခါးဆေတီ;ပွင်, ပဂ်းပိုင်လဂ်းမိုင်း ငလ; တၢ,ထတ်းထွင်တိပ်းတတ်း လွင်းခွင်;ခမ်ဂိဝ်,လူလုး; ပဂ်းပိုင်လဂ်းမိုင်းဆန်. ခေခေယဝ်.။ ဂိဝ်,လူလုး;လွင်းခွင်;ခမ် ပဂ်းပိုင်လဂ်းမိုင်းမားဆီဂေး; ခေး;တိပ်းတတ်း ခွင်လုမ်းဆီ;ဆီ. ပီဆ်ကန်ယဝ်.တူဝ်; သုတ်းထာ်.ယဝ်.။ ဂွပ်;ဆီ ထိုဝ်းလုမ်းတြးဂူးလွင်းလွင်းဆီ. ကမ်,မီးသုဆ်, ခပ်;ဂိဝ်လွမ်း ခေး;ပိုင်တတ်းခွင် လုမ်းတြးဖေ,ပဂ်းပိုင်လဂ်း မိုင်းဆန်.ငသ;။ ရှမ်းဝး; ထိုဝ်းလုမ်းတြးဂူးလွင်းလွင်း; ကမ်,မီးသုဆ်,ခပ်;ဂိဝ် ဂေး;ယု, ဆင်,ရှပ်တေဂိတ်,ခေလံး; လွင်းခပ်;ဂိဝ်လူလုး; လပ်;ဆး;တီ;ဖေ,ဖွင်းငမ်း ငလ; ဖေ,ရှိဆ်းဖိုင်;ဆန်. လီမီးဂါဆ်ခပ်;ခိုင်ဝိ.ယူ,ယဝ်.။

ထိုင်းမိုင်းဂမ်;ဆမ် ကန်ဂိတ်းဝိ. ယု,ရှံး;မုဆ်.ငမးလံး; ပဂ်းပိုင်လဂ်းမိုင်းခပ်;ငါး;ဆန်.ဆီ ဂိ.လေး,ကပ် ဂါဆ်တတ်းသိဆ်လံးလံးလက်. ငလ; တင်.တိဂ်;သုင်သုတ်းခွင်ဂါဆ်တတ်းသိဆ်ထိုင်းဆီ. သို့,ဝိ.ဆ်း ပဂ်းပိုင်လဂ်းမိုင်းယဝ်.။ ပဂ်းပိုင်လဂ်းမိုင်းဆီ. ရှင်.ဂန်ဝး; ပဂ်းပိုင်ပိုဆ်.ထာဆ် (Basic Law)၊ ပဂ်းပိုင်သုင်သုတ်း (Supreme Law) လိမ်ထိုင်းဆီ.ယဝ်.။ယဝ်.ဂေး; ကမ်,မိုဆ်ဂန်တင်း ပဂ်းပိုင်တင်,မိဝ်း

သေ ပန်းပိုင်လက်မှတ်ခံ၊ ဆင်၊ရိုက်တေမူအေး၊မေးယာပ်၊လှိုင်ရှင်းအဆင်၊ တမ်းမီးပိုင်လက်မှတ်ခံ၊ တွန်း
ဝံ့ရွာန်၊ယပ်။ ခေး၊ရှမ်းကန်ဝါး၊ " ခိုအိမ်းအပ်၊သင်းလူလှုပ်ပန်းပိုင်လက်မှတ်ခံ" ဆို ကွန်ရပ်၊ရှမ်းဝါး၊ ပီအဲသ
ဇေး၊တြေး ကန်လှုပ်၊တီး၊ လွှမ်းပိုင်ပိုင်၊ထိုင်းကိင်းဂလီတ်၊ (Common Law System) ယန်လင်းမေးအိ
သေတ၊ ပေးလိပ်၊ရှမ်းတူလှုပ် ပိုအိမ်းလင်သမ်၊ လီးရှမ်းယန်လင်းမေးတီး၊ လှိုင်းလှိုင်း၊မိုင်းကန်မီး
ပန်းပိုင်လက်မှတ်ခံ၊တိုင်၊ဗိုအိမ်း၊အဆင်၊လှိုင်၊ ပိုင်ခိုက်၊တေ၊ လှိုင်းလှိုင်း၊မိုင်းယူရှုပ်လှိုင်အဆင်၊ယပ်။
တူဝ်ယာပ်၊လမ်း လှိုင်းမိုင်းကန် ယန်အိပ်ပန်းပိုင်လက်မှတ်ခံ၊မေးသိုဝ်၊သေ ခိုအိမ်းအပ်၊သင်း
လူလှုပ်ပန်းပိုင်လက်မှတ်ခံ၊လီးအိ၊ ပီအဲမိုင်းကန်မရိဂန်သေ မီးယူ၊အိုင်း တိုင်းတိုင်းသိန် Marbury v.
Madison 1803 အဆင်၊ယပ်။

အိုင်းပိုင်တိုက်၊ကန်မရိဂန် ရှိုက် လွှမ်းခိုအိမ်းအပ်၊သင်းခိုအိမ်းလေးအဆင်၊ လွှမ်းရှိုက်၊လှိုင်းမာပ်၊မို
ခေး၊ပိုင်ပန်းပိုင်၊ ဖေ၊လတ်၊ပွင်ခန်းတမ်း၊ လေး၊ ဖေ၊ဂန်၊ဖေ၊ဗွင်းငမ်း၊ ခေး၊တိုင်းတိုင်း လှိုင်းအိ၊
လွှမ်းလမ်း၊မိန်း၊လွှမ်း ပန်းပိုင်လက်မှတ်ခံ၊ရှိုက် ကန်၊လမ်းအိ ကျ၊အကျ၊ကန်ခိုအိမ်းအပ်၊သင်းလီး
လွှမ်းအင်၊ပိုင်ပန်းလီး၊ ဂန်၊ဗိုအိမ်း၊ ကန်ရှမ်း၊မေး၊တိုင်းဝံ့၊အဆင်၊ မွပ်၊ပန်ဝံ့၊အိုင်းမိုင်း လမ်းတြေး၊ဗိုတ်တေရ၊
ထိုင်းလီး၊အိုင်းဂေး၊ တီးလှမ်းတြေး၊သုတ်၊ယွတ်၊လန်၊လေး၊မိုင်းအဆင်၊ယပ်။ ပိုင်တိုက်၊အင်၊အိ လီးရှမ်းတီး၊
လှိုင်းလှိုင်း၊မိုင်း အိုင်းလှိုင်း၊မိုင်းပွတ်၊ဂင်၊လှိုင်းကန်မရိဂန် လေး၊ လှိုင်းကန်မရိဂန်ပွတ်၊လမ်းအဆင်၊
တိုင်းအိမ်တိုင်းလီးယပ်။

လွှမ်းလက်၊လှိုင်ပိုင်တိုက်၊ကန်အိ၊လမ်း ကျ၊အကျ၊ကန်ပိုင်တိုက်၊လီး လွှမ်းခိုအိမ်းအပ်၊သင်း
ဖေ၊တိုင်းသိန်/လူလှုပ်ပန်းပိုင်လက်မှတ်ခံ၊ မွပ်၊ပန်ဝံ့၊တီး၊ လှိုင်းဗိုတ်တိုင်းသိန် လေး၊ လှိုင်းလှမ်းတြေး
တိုင်းသိန်၊အဆင်၊ယပ်။ လွှမ်းခိုအိမ်းအပ်၊သင်း၊ ဖေ၊တိုင်းသိန်/ လူလှုပ်ပန်းပိုင် လက်မှတ်ခံ၊ ဂန်၊အိမ်အိမ်
ဂံ့၊လေး၊မီး၊ဗွင်းယွတ်၊ အိုင်းဂေး၊ဗိုတ်၊ပီအဲလှိုင်းခပ် သွင်ဖေ၊ဂွီးယပ်။ မိုင်းခိုအိမ်းရှပ်၊တိုင်း
အပ်၊သင်းလှိုင်၊အဆင် ပန်းပိုင်သေယာပ်၊ယာပ်၊အိ၊ ပေး၊ရှမ်းလှိုင်၊လှိုင်၊ဝါး၊ သာန်ခတ်၊တိုင်း
ပန်းပိုင်လက်မှတ်ခံ မီးသုန်၊တိုင်းတိုင်းတေ၊ထိုင်ပိုအိမ်းဖေ၊ဝါး၊ လူလှိုင်၊ယပ်၊ရွာန်။ တီးမိုင်းရှမ်းတုမ်
ကန်မရိဂန်၊အိ၊ပေး၊ဝါး၊လှမ်းတြေး၊တိုင်းတိုင်းလှိုင်၊အိလှိုင် ခေး၊တိုင်းတိုင်းလှိုင်းအဆင်၊အိ၊ မီးကျ၊အကျ၊
ပေး၊ယွတ်၊ခိုအိမ်းပိုအိမ်းလင်ယူ၊ယပ်။⁶ လှိုင်းမိုင်းကန်ယွမ်းရှပ်၊ ပိုင်တိုက်၊ကန်မရိဂန် ကန်၊အဆင်
ပိုင်တိုက်၊ဗိုအိမ်း၊ဗိုအိမ်းပန်းပိုင်လက်မှတ်ခံ၊သေ ကပ်ကျ၊အကျ၊ခိုအိမ်းအပ်၊သင်းဖေ၊တိုင်းသိန်/
လူလှုပ်ပန်းပိုင်လက်မှတ်ခံ၊ ကပ်၊ပန်အိုင်းမိုင်း လှမ်းတြေး၊ထာန်၊တိုင်း/ ဖေ၊အိမ်၊လန်၊ခပ် ဝံ့၊ပိုင်းအင်၊
လှမ်းတြေး၊သုတ်၊ယွတ်၊(ကန်၊အဆင်) တိုင်းဗွင်းဖေ၊တိုင်းသိန် ကန်မီးကျ၊အကျ၊သုင်သုတ်၊အဆင်၊အိ၊
ရှမ်းသိန်၊မီး ၅၄ မိုင်းယပ်။

⁶ တူလှုပ်၊တီး၊ လှိုင်းလက်၊ Teague v. Lane, 109 S. Ct. 1060(1989) ကန်ဂိပ်၊လူလှုပ်၊ ခေး၊ပိုင်ပန်းကန်လိပ်၊ ဖေ၊အိမ်အိမ်၊သေ
ခိုအိမ်းအပ်၊သင်းယပ်၊ ယူ၊တီး၊ လှမ်းတြေး၊သုတ်၊ယွတ်၊ကန်မရိဂန်
ကပ်ရှိုက်၊ဗိုအိမ်းပိုင်တိုက်၊ လှိုင်းဝါး၊မီးကျ၊အကျ၊ပေး၊ယွတ်၊ခိုအိမ်း လေး၊ Robinson v. Neil, 409 U.S. 505, 507(1973) ကိပ်အိမ်
လှိုင်းလက်၊ဖေ၊တိုင်းသိန်ကန်အိုင်းသေ လှမ်းတြေး၊မိပ်အိမ်သေပ လေး၊ လှမ်းတြေး၊လေး၊မိုင်း ခိုင်၊မာပ်၊မိုက်ရှိုက်၊လှိုင်းဂန်ယပ်၊
တိုင်၊လိပ်၊အိုင်းလှိုင်ထိုင်တီး၊ လှမ်းတြေး၊သုတ်၊ယွတ်၊ကန်မရိဂန်။

ဆုံးပန်းပိုင်လက်မှင်းခွင့် ဥပဒေတရားရုံး တွန်း ၁၂၀ အဆ. ရှမ်းတပ်.ဝိ.တိတ်,လိင်းဝါး; လိုဝ်းပန်းပိုင် ကန်တိန်းဗွင်း မင်းမန်းပိုင်ပေးဝိ.ဆီ. ထွင်,လမ်းမိန်းထွမ်းခေးပိုင်ပေး ဆုံးပန်းပိုင်လက်မှင်းဆန်ရုံဂြို ကမ်း, လမ်းကန်ဝါးအဆ. ကမ်းမီးသုန်,ခိုခန်းအပ်.သင်းလူလုံးပန်းပိုင်လက်မှင်း ဆီယပ်.။ လွင်းလုံးကိုတ်းရှမ်းလိုင်.ဆီဆီ. ပိုင်လိုင်ဥတ. ရှိတ်,ကွတ်,မားတီး; ခေးရှပ်.ရှန် ပိတ်,ပိုင်ဂန်အိုင် လွင်းလိတ်,မိင်,ကျ,အ, (Separation of Power) ကန်ဝါး; လင်းသင်.ဖေ,တတ်းသိန်ဆီ. တေကမ်း,လုံးခပ်,ဂိတ်ထွမ်း ကျ,အ, ဥလ; သုန်,လုံးခွင် လင်းသင်.ဖေ,ရိုခန်းဗိုင်းအဆ.ယပ်.။

လွင်းဝါး; လမ်းတြေးသုတ်းယွတ်; ကမ်းယွမ်းမွပ်ပန်ကျ,အ, တျ,ခိုခန်းအပ်.သင်း ထွင်,လမ်းမိန်းထွမ်း ပန်းပိုင်လက်မှင်းရုံဂြို ကမ်း,လမ်းအဆ. မီးထိင်းခေးကင်းကန်ဝါး; ယွန်းပိုင်; ခေးပိုင်ဖေဝပ်,ဂိတ်,ဂပ်; ဂါန်ပုဂ်းတင်း; လိုင်းမိုင်းဥပဒေတရားရုံး ဥလ; မူ,ပိုင်ဗိုင်းမိုင်း ရူးလွင်းလွင်းအဆ.ယပ်.။

တီးလိုင်းမိုင်းဂျာမနီဆီ. ထွမ်းလူလုံးပန်းပိုင်လက်မှင်း ဗိုတ်တေရေဂျာမနီ (Grundgesetz) တမ်းမီးအဆ. ခွတ်,ဗွတ်,ဝိ. လမ်းတြေးဖေ,ပန်းပိုင်လက်မှင်း(Federal Constitutional Court of Germany) ခေးခေးသေ လမ်းတြေးဆီ. လုံးဝိ.ကျ,အ, တျ,ခိုခန်းအပ်.သင်း; လွင်းဝါး; တင်းရိုတ်းသင်းခွင်တိန်းဗွင်း ထွင်,လမ်းမိန်းထွမ်း ပန်းပိုင်လက်မှင်းဆီယူ,ယပ်.။ တီးလေးမိုင်း (Bundeslander) ဂမ်းအမ်အမ်ဂေး; ယိုင်းလူးပိုင်;တျ,ကန်အဆ.သေ ကွန်ဗွတ်;တင်းဝိ. လမ်းတြေးခေး ခေးယူ,ယပ်.။ လမ်းလိုင်.အဆ.ဆီ. ကမ်းယိပ်;ဂမ်းအေးဂါန်လိုင်;ယွန်းခို ဆီ ကန်ဂိတ်,ဂပ်;လူလုံး လိုင်းဖိတ်းဗိုင်းမိုင်း ဥလ; လိုင်းဖိတ်းဗိုင်း; ခုန်လိုင်းအဆ.သေ တင်းသပ်;ပိန် တိန်းဗွင်း ဖေ,တတ်းသိန်ဝိ. ခေးခေးယပ်.။ လမ်းတြေးဖေ,ပန်းပိုင်လက်မှင်းဗိုတ်တေရေမိုင်းဂျာမနီဆီ. ခိုခန်းအပ်.သင်းလုံးအိုင် ခေးမူဆီ.ဥမးလင်းမိုင်း (Verfassungswidriges Verfassungsrecht) ကန်ကမ်း,လမ်းထွမ်း ပန်းပိုင်လက်မှင်းအဆ.သေ ပါဂ်;ပေး,လုံးပေး; ခေးမူဆီ.ဥမးအဆ.ယပ်.။ ခေးပိုင်ပေး ဥလ; ကျ,အ,သုန်,ပိုင်လိုင်.အဆ.ဆီ. တီးတိန်းဗွင်းဖေ,တတ်းသိန် မိုင်းကေမရိုဂန် ဥလ; မိုင်းခ ခေးတျ,အဆ. ကမ်းမီး။ ခင်္ဂါန်မူဆီ.ဥမးပန်းပိုင်လက်မှင်းဆီ. ပေးဝါးရိုတ်းသင်းတုဂ်းထုဂ်,ထွမ်း ပိုင်လုံးပေးဂါန် (Procedure) ဆီ ဂိုင်အိုင်လွန်း.မွန်းလွင်းတင်းသေ တိန်းဗွင်းဖေ,တတ်းသိန် (လမ်းတြေးသုတ်းယွတ်;ဗိုတ်တေရ) ဆီ. ကမ်းမီးသုန်ပိုင်ဖေဝပ်, လွင်းဝါး; ခေးမူဆီ.ဥမးအဆ. လူလုံး,အီသေး။

တီးမိုင်းဂီတီယူဝ်ပီယာဥတ. ပိုင်တိတ်;လွင်းခိုခန်းအပ်.သင်းလူလုံးပန်းပိုင်လက်မှင်းခပ် ပိန်ဝိ.တင်,မိတ်းယပ်.။ တျ,တေပိုတ်,ခေးတီးပွင်, ပန်းပိုင်လက်မှင်းခွင်ဂီတီယူဝ်ပီယာဆီ. မွပ်;ပန်ဝိ.တီး တိန်းဗွင်းယင်,အိုင် (ထိင်းလုံးအိုင်;ရှင်.) တိန်းဗွင်း ဗိုတ်တေရေသျှိန် အဆ.ယပ်.။ ဆုံးပန်းပိုင်လက်မှင်း ပိုင်ပေးဝိ.ဝါး; လွင်းခွင်းခမ် ဂိတ်,လူလုံးပန်းပိုင်လက်မှင်း အဆ.တင်းသိင်း တိန်းဗွင်းယင်,အိုင် ဥလ; ခွင်သီထတ်းထိန်လွင်းခွင်းခမ်ပန်းပိုင်လက်မှင်း (Council of Constitutional

Inquiry) တေလံးတိပ်းတတ်း နံယဝ်။⁷ တံးနံးနွင်းယာင်၊အိုဝ် ငလး၊ ခွင်သီအံ။ မီးကျ၊အ၊ တ၊တိပ်းတတ်းပန်လံး၊ ယဝ်၊တူဝ်းသုတ်းထံ၊သေတ၊ က၊အ၊ အနံ။ ကမ်၊လံးတ၊တိပ်းတတ်း လွင်းဝ၊ ပန်းပိုင်အံ။ လွင်၊လမ်းမိန်းလွမ်း ပန်းပိုင်လမ်းမိုင်းဂိုဝ် ကမ်၊လမ်း အံအနံ၊ခေ၊ခေ၊သ၊။

ဂူလ်းအနံသေတ၊ ပန်းပိုင် ကမ်လုဂ်၊တီး တံးနံးနွင်းယာင်၊ရိုနံးနွင်းမိုင်းဂူမံးတုမ် ကမ်၊အနံ လေးမိုင်း ရိုတ်းကွဂ်၊အနံ၊လံ၊ နွင်းပိုင် မံမီး၊ ခေး၊လီ၊သင်၊ ကမ်လုဂ်၊တီး လုမ်းနွင်းငမ်း(လုင်ပွင်လိုင်း) ရိုတ်းကွဂ်၊ ငလး၊ ခေး၊တူဂ်းလုင်းကမ်ဂိုဝ်၊လုလ်းဂူမိုင်းမိုင်းအနံ၊လံ၊ငတ။ ယူ၊တီးခွင်၊သီ၊ ငလး၊ တံးနံးနွင်းယာင်၊အိုဝ် ဂူလ်း မီးသုန်၊ခံးလုလံး လွင်းဝ၊ လမ်းမိန်းလွမ်း ပန်းပိုင်လမ်းမိုင်း ရိုဝ် ကမ်၊လမ်းအံယဝ်။

တင်းဂိပ်းဂွင်၊ခွင် က၊အ၊လွင်းထတ်းထိန် လွင်၊လမ်းမိန်းလွမ်းပန်းပိုင်လမ်းမိုင်းဂိုဝ် ကမ်၊လမ်းအံ။ ထိင်၊လံးအိုင်းဂေး၊ က၊အ၊သုန်၊ပိုင်တတ်းအနံ။ ဂွင်၊ခွင်ဂိုင်းဂိုနံးဂ၊ တိပ်၊ဂိပ်းဂိုင်းကေး၊ဂိုဝ် ကမ်ဝ၊ အံ။ ကိုင်အိုဝ် ပန်းပိုင်လမ်းမိုင်း လိမ်တင်း လိုဝ်းပန်းပိုင်ကမ်ဂိုဝ်၊ဂပ်းလံ၊ နွင်းပိုင်ယာင်၊ ငလး၊ နွင်းလံးပံး လု။ နေ၊တတ်းသိန်အနံ၊ယဝ်။ တီးမိုင်းဂူမံးတုမ်ကမ်မရိဂ၊ ဂျ၊မအီ ငလး၊ ကိန်တိယ လိုဝ်းအံ၊ငတ။ လံးဂုန် လွင်းခိုနံးအပ်၊သင်၊လုလ်းပန်းပိုင်လမ်းမိုင်း ဂိုင်းယု၊ယူ၊ယဝ်။ တီးကိန်တိယအံ လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်း မိုင်းဂူမံးတုမ်အံ။ တေးအင်၊ခေး၊မုန်၊ငမး ပန်းပိုင်လမ်းမိုင်းဂေး၊ ယင်းတိပ်းတတ်းဝ၊ ကမ်၊လမ်းမိန်းလွမ်း ပန်းပိုင်လမ်းမိုင်းအံသေ ဂေး၊ဂုမ်းလံး၊ အင်၊ဂိုဝ် တေကမ်၊မီးလွင်းကျ၊အ၊ပေး၊ယွန်၊အနံ၊ယဝ်။ ထိင်၊ယာင်၊အိုင်းသမ်၊မီးဝံ။ လိုဝ်းလိုင်းမိုင်း ကမ်ကျ၊အ၊ တိပ်၊ဂိပ်းဂိုင်းကေး၊ တ၊ခိုနံးအပ်၊သင်၊လံးအနံ ဝ်၊ယဝ်။ နွင်းအနံ။ ခပ်းပ၊လိုင်းမိုင်း ဂူမံးဂ၊နမ်၊မုန်းလုလ်းကိုင်၊ဂလိတ်းခပ် ဂမ်းအမ်အမ်သေ တီးမိုင်းလိုင်းအနံ၊အံ လိုဝ်းလုမ်းလောင်း နေ၊ရိုနံးနွင်းအံ။ သုမ်၊ငမ်းပံ၊ယ၊ပိတ်းလံး၊ ခေး၊ပိုင်တတ်းခွင်လုမ်းတြးခပ်ယူ၊ယဝ်။ (Erdos, 2010)။ တူင်၊ဂ၊အံ လွင်းခိုနံးအပ်၊သင်၊လုလ်းပန်းပိုင်လမ်းမိုင်းအံ။ လွင်၊ပိန် ခပ်၊ဂ၊အံကမ်ထိုင်တီးဂ၊ ကမ်၊အနံဂေး၊ ဂူလ်းပိန်ကမ်ရိုတ်းဂ၊အိုင်း အေဂမ်ဂိုဝ်အံ ပေးထမ်ဝ၊အံငတ။ တေလံးလိပ်းရိုနံး အပ်၊သင်၊လွမ်း လိုင်းမိုင်းကမ်လုကမ်အနံ၊ယူ၊ယဝ်။

ကမ်လိမ်၊တွင်းပိုင်လုင်

- လွင်းခိုနံးအပ်၊သင်၊လုလ်းပန်းပိုင်လမ်းမိုင်းအံ။ ပိန်ကျ၊အ၊ ကမ်လမ်၊လွင်းတ၊ လမ်းသင်၊နေ၊တတ်းသိန်အနံ။ ကမ်အိုင်းယဝ်။ လိုင်းအင်၊လွင်းပိုင် ကမ်ကပ်ကျ၊အ၊အနံ။ မွပ်းပန်ဝံ၊တီး တံးနံးနွင်းယာင်၊တတ်း နွင်းပိုင်မိုင်းဂူမံးတုမ်ယင်းမီးအနံ။ ကမ်ခွတ်း၊နွတ်းဝံ။ လုမ်းတတ်းသိန်ခေ၊ခေ (ကမ်၊အနံ) ခွင်သီအနံ၊ဂေး၊ မီးယဝ်။ မိုင်းခွတ်း၊နွတ်း လုမ်းတတ်းသိန် ခေ၊ခေ (ကမ်၊အနံ) ခွင်သီလိုင်းအနံ။ ဂူမံးလေး၊နွတ်းပ၊လိမ် နွေးတတ်းသိန်သုတ်းယွတ်း ငလး၊ နွေးတတ်းသိန်ဂမ်းနွင်းအနံ၊လံ၊ နွေးဂူနံး ကမ်တံးနံးနွင်း ငလး၊ လွင်လိုင်း ယိုနံး၊တင်၊အနံ၊လံ ယူ၊ယဝ်။

⁷ ခွင်၊သီ၊အံ။ ခွတ်း၊နွတ်းလုလ်း ပန်းပိုင်လမ်းမိုင်းကိတ်၊ယူဝ်ပီးယား ဂမ်၊ မတ်၊တ၊ ဂ၊ သေ တေမီးနွေးဂူမံးပန်းပိုင်ဂူမံးဂေး၊ ကမ်ယူ၊တီး နွေးတတ်းသိန်သုတ်းယွတ်း နွတ်းတေရ၊၊ ဂိမ်၊နွေးတတ်းသိန်၊ တံးနံးနွင်းယာင်၊တုးလိုင်းအံ။ ပန်ခေး၊လု၊အံ၊သေ လွင်လိုင်းဂေး၊ခမ်းကပ်၊ ငလး၊ နွေးတံးနံးနွင်းသမ်၊ဂေး၊ ကမ်ယူ၊တီး တံးနံးနွင်းယာင်၊အိုဝ်ခမ်းကပ်၊ အံယဝ်။

လွင်းခိုအိမ်သင်္ဂဟလူလုံးပန်းပိုင်လမ်းမိုင်း ငလး လွင်းပိုင်ဗိုတ်တေရ (Constitutional Review and Federalism)

ပာအ်ဝန်းမိုဝ်းလိဝ်အိမ်. လွင်းပိုင်ဗိုတ်တေရ ကန်ကန်းလုဂ်.တီး ပန်းပိုင်လမ်းမိုင်းသေဂျေ,သင်းလုံ၊ လွင်းခိုအိမ်သင်္ဂဟလူလုံးပန်းပိုင်လမ်းမိုင်း ကန်ကန်းဂိတ်ခေဂျေ.ဂင်;ပန် သုအ်,ဗွင်းငမ်းရှင်းခေ ခွင်လိဝ်းငေးမိုင်းလုံအိမ်. လွင်းယုံ,ထိုင်တီး ကမ်,မီးကမ်,ပိန်မားယဝ်.။ ဖေ၊အိုင်;သမ်. ဂါအ်မိုင်းကန်ခါ.ထွဂ်,ပိန်မီးယူ, ဂူးဝန်းဂူးလိင်းအိမ်. လင်းတေဂျိတ်းရှ်း လွင်းလိဂ်,မိင်,ကျ,အျ, အ်းဂေ;ဂင်လုင်ပွင်လိုင်;လုံလုံ၊ ကန်. ကန်ပန်းပိုင်လမ်းမိုင်းပိုင်ပီးဝိ.အိမ်. လုဂ်လိယူ, ဂူးယမ်းယဝ်.။ လွင်းခိုအိမ်သင်္ဂဟလူလုံးပန်းပိုင်လမ်းမိုင်းအိမ်. ကမ်,လုံ;တျ, ပိုင်;တျ, ယူ,တီးလုင်ပွင်လိုင်;သုအ်ဂင် ဂိတ်,ခေဂျေ.ဂင်;ပန် ကျ,အျ,ခွင်ငေး မိုင်းခပ် ငလး လွင်းလျးပုအ်.ပိန်အိဝ် သုအ်,လိ;သုအ်,ပိန် အိမ်.ဂွလုံး၊ ဂိုင်,လိယိုင်;တျ, လုင်ပွင်လိုင်;ကန်.လုံဂေ;လမ်း ပေးဂိုတ်,မီး လွင်းပုအ်.ပိန်ခတ်းသါအ် တေ, လွင်းပိုင်ဗိုတ်တေရ ကန်ပန်းပိုင်လမ်းမိုင်းပိုင်ပီးဝိ.အိမ် တေဂိတ်,ခေဂျေ.ဂင်;ပျး အိယူ,ယဝ်.။

ပေးယူ,တီး တီကူဝ်ရီ ဗုယုံ, ငလး ဗုတ်အိမ်းတိုင် (Principal & Agent Theory) အ်းပီးဗု၊ဗေးဂ ငလး ပီးသိအ်.ပိုင်ဂုအ်းအိမ်. တုလုံးလိုင် လွင်းပိုင်ဗိုတ်တေရအိမ်. တေလိ;တျ, ပိန်လွင်းသိုင်,သါအ်ဂန် တီးအ်းဂေ; ဂုအ်းမိုင်း ငလး လုင်ပွင်လိုင်;ဂူးလက်.ကန်. အိယဝ်.။ ဂုအ်းမိုင်းအိမ်. ပိန်ဗုယုံ, (Principal) ၊ လုင်ပွင်လိုင်; ဂူးလက်.ကန်. (သုအ်ဂင်၊ ငေးမိုင်း ငလး တိုင်,တိုင်,) အိမ်. ပိန်ဗုတ်အိမ်းတိုင် ကန်ထုဂ်,ပန်ပုအ်;ဗွင်းဝိ. တျ,ပွင်သင်းပန် ဗွင်းပင်းဂုအ်းမိုင်းအိမ်.ယဝ်.။ လုဂ်.တီးတီကူဝ်ရီအိမ်. မီးမားပန်ဂျယိုင်,အိုင်;ငတေ. ဗုယုံ, ငလး ဗုတ်အိမ်းတိုင်အိမ်. လွင်းလုင်.လိအ်,ဂါအ်ငါအ်း၊ လွင်းဂုပ်.လိ;ခပ်,ငါး (Information Asymmetry) ကမ်,မိုအ်ဂန်အိမ်.ယဝ်.။ ဗွင်းပင်ခွင်ဂုအ်းမိုင်း ငလး ဗွင်းပင်ခွင် ဂုအ်းဂါအ်မိုင်း ဗုတ်အိမ်းတိုင်ခပ်၊ လုဂ်;လုမ်းလုင်ပွင်လိုင်;ခပ်အိမ်. ပေးတျ;ကမ်,မိုအ်ဂန်အိမ်.လိုင် မိုဝ်းမားဗေး,သင်းလုံ.တိုဝ်းလုင်းမိုဝ်း ပန်းပိုင်လမ်းမိုင်း ငလး ဗိုတ်တေရယဝ်.အိမ် လင်းဂိုတ်,ပိန် လွင်းဂိုတ်;ရှင်,လုံ၊ လွင်းပုအ်.ပိန်လုံယူ,ယဝ်.။ တုဝ်ယိုင်,လမ်း တီးလိုင်;လား New York v. United States အ်းပါအ် ဗုတ်တတ်းသိအ်သုတ်းယွတ်, မိုင်းကေမရိဂန် William Regnquist အိမ်. ပေးဂိတ်,လုလုံး ပိုင်ဂါအ်ကန်ဂုအ်းလိ;လုံကေ,မားအိမ် တျ,တေဂွင်သု,ဂွင်းဂူဝ် လုင်ပွင်လိုင်;ဗိုတ်တေရအိမ်. မင်ပွဂ်;မား တမ်တုဝ်လက်;အျးတီး လုင်ပွင်လိုင်;ငေးမိုင်းခပ် ယင်းခွ်;ရှ်းလုင်ပွင်လိုင်;သုအ်ဂင် ခပ်;ဂိတ်.လိ.ကမ်;တေ,ခပ်ဂွန်,အိမ် လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်, ယမ်းတိမ်; ခေးမာဝိ.ယူ,ယဝ်.။ ခေးဂုပ်.ဂုအ်ကန်တျ; လိုဝ်းလက်;အျးတီးလုင်ပွင်လိုင်;ငေးမိုင်း အိမ်. ပိုင်;တျ,ဗွင်းပင်ခပ်ဂေ;ယဝ်.။ ပိုင်;တျ,ဗွင်းပင်;ငေးမိုင်း ကန်ခပ်ကပ်ဝိ.ကျ,အျ,အိမ်.ဂေ;လမ်း (တုဝ်ယိုင်,- ယွအ်.ခွ်;လိ; ငိုအ်းဂမ်.ယွင်တီး ကန်.မိုင်းရှမ်းတုမ်ငလး ယွမ်းဂုပ်.ဂေ;လျ,ခပ်) လင်းခတ်းသါအ်တေ, ပန်းပိုင်လမ်းမိုင်းလိ;ယူ, အိမ်. လိ;ဂုအ်ဂုမ်ဂိတ်ဂန်တင်း Nationalist Theory Federalism ကန်တျ; ဗိုတ်တေရအိမ်. တွင်းသေတျ,သုအ်,လိ;သုအ်,ပိန်လိဝ်းငေးမိုင်း(States' Rights Theory) တမ်းပိန်တျ,ဂုအ်းမိုင်းအ်း ငေးမိုင်းတင်းသိင်;အိမ်.ယူ,ယဝ်. (McGinnis and Somin 2004)။

ခေးဝီခ်.ကွခ်,ကိတ်းလမ်း တီးမိုင်းသဝိတ်တုလ်ခ်ခ် လွင်းရှိတ်းသင်းခွင်လူင်ပွင်လိုင်းခ်. လမ်းမခ်ခ်; လွမ်း ပန်းပိုင်လမ်းမိုင်းရှိုဝ် ကမ်,လမ်းခ်ခ်. လုဂ်.တီးပင်ယင်,ဂင်လုံဂုခ်ခ်မိုင်းသေလေးသင်၊ တီးမိုင်းကိတ်းယုဝ်ပီယုခ်. လုဂ်.တီး တီးခ်းခ်းယင်,ခိုဝ် ကခ်ရှင်.ဝု; တီးခ်းခ်းခ်းတီးတေ ရေသိုခ်ခ်ခ်.လေးသင် တီးပတ်းတတ်းယဝ်.။ ဂုလ်းဂု; ပေးကပ်တီးကုပ်ရီ နူးယု, လေး နူးတီးခ်းတင် ဝု;လိုင် တု,တေဂေ.ဂင်; လွင်း ပုခ်.ပိခ်တေ,လမ်းမိုင်း (ကမ်,ခ်ခ်) တု,ပိုင်တုတ်းတီး လိုင်းနူးပုခ်.ပိခ်ခ်ခ်. ဂုခ်းမိုင်းခ်. ကမ်,ဂုခ်မီးဝ်.တီး သင်,ထုဂ်,သုတ်းထံ.သေ;။ ပံလိုင် ခေးမုခ်းခပ်,ခပ် လေး လွင်းလူင်.လ်ခ်, ကမ်,ခ်ခ်,ပိင်းတု,တေခပ်;ယိပ် လွင်းပန်းပိုင်ခ်ခ်;မိုင်း လေး; နူးဂုခ်ခ်လ်ခ်,မိင်,ကု,နူးတီးတေရ ကခ်ယုင်းယင်;လိုင် ဂုခ်ဂုခ်းမုခ်းဂုခ်းမိုင်း ကခ်လုတ်းဂုခ်ယု,ဂု;ဝခ်းဝခ်းခ်ခ်.ခ် တီးဂုခ်းမိုင်းခ်. ကမ်,မီးဝ်းလ်းလီသေ;။ ဂုဂ်;ခ် တု,တေ ဂေ;လိတ်; ပခ်ဂုတု,ယုမ်,လ်းဂုမ်းမခ်း (credible commitment problem) ကခ်ကမ်,လွင်းလိုင်လ်း သေ ဂုတ်,မုးနူးဂေ; ဂုခ်းမိုင်း လေး; လူင်ပွင်လိုင်းဂု;လခ်.လခ်. ဂုင်.ဂု,ဂုခ်ခ် ခ်. ပခ်ပုခ်းနူးတီး လုမ်းလမ်းကခ်လုတ်းလ်း၊ ကခ်လူင်.လ်ခ်, မိုခ်လိုင်. လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်းလု၊ လုမ်းတြးနု, လမ်းမိုင်းလုခ်. ပိခ်တင်;လိုင်; ကခ်လင်း;ပိခ်ဂုခ်လ်းဂုခ်,ယဝ်.။ ပေးလုတ်းတင်,လ်းဂေး; ဂုခ်းမိုင်းခ်ခ်လု ကခ်ကမ်,လု;ဂေ.လ်ဂုခ်းလ်ခ်ခ်. ယု,တီးတမ်တုတ်းတေပု.တုလ်း တင်;ရှိတ် ဝးနူးတီးခ်းတင်ခပ် ရှု;ထိုင်တီးခ် ယပ်,ယိခ်းခ်ခ်.ယဝ်.။

ခ်,လုတ်းမုးတီးခ်ခ်ယဝ်. တီးမိုင်းကိတ်းယုဝ်ပီယုခ်. မီးတုဝ်ယင်,ဝု; ယု,တီးတီးခ်းခ်း ယင်,ခိုဝ် ရှိတ်းလွင်းခိုခ်းခ်.သင်; လုလ်းပန်းပိုင်လမ်းမိုင်း ခ်သေတု. သေး လွင်းခွတ်,နူးတီးမခ်းခ်. ပိခ်ဝ်.လုမ်းလမ်း ကခ်ကမ်,လုတ်းတု;ဂေးလု,ခွင် နူးတီးခ်းတင် (agent) ကခ်ဂုခ်းမိုင်းပခ်ပုခ်းနူးတီးဝ်. (ကမ်,ခ်ခ်) လိုင်းခွင်သီလေးမိုင်း ကခ်ပိခ်နူးတီးခ်းတင် ခခ်.ယု,ယဝ်.။ တေးခ်, လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်းမိုင်းဂုမ်းတုမ် လေး; လုမ်းတြးနု,လမ်းမိုင်း ကခ်ပိခ်လုမ်းလမ်းတင်;သပ်းခေးခေးခ်. ယင်းပန်းလုမ်းတီး ဝပ်;ဝိင်းလူင်လိုင်းမိုင်းသေ ရှု;လမ်ဂုခ်တင်; လိုင်းလမ်းနူးတီးလူင်ပွင်လိုင်း လမ်းမိုင်းဂုမ်းတုမ်ခ်ခ်လေး; ပေးမီးမုးခေးထမ် လိုင်.ခ်,ဝု; လိုင်းမိုင်းခ်. တေရှိတ်းရှိုဝ်နူးခ်းခ်း ရှု;ပေးထိုင်တီးခ်လိုင် လိုင်းလမ်းဝု; မီးလွင်းဂုမ်.လုလုမ်း ကခ်လမ်းဂုခ်တင်; လမ်းမိုင်းဂုမ်းတုမ်ခ်ခ်ဂေးမီးယဝ်. (Russel2017)။

ဂုဂ်;လိုင်.ခ်ခ်လေး; မိုင်းခမ်းကပ်;နူးဂုခ်း ပိုင်;တု,လေးမိုင်း၊ လုမ်းလမ်းမိုင်း၊ ဂုမ်းလမ်းဂုမ်းမိုင်း မိတ်း ခခ်. လု.တိုင်းလ်းလ်းခွင်သင်;မု,မု, လိုင်.ခ်, ပုင်ပန်းခွတ်,နူးတီးသု,ပု; ဂုမ်ခ်.နူးတတ်းသိခ် ကခ်တီးခ်းတင်ခပ်လ်းခ်. တီးဂေ,သုတ်းလုယဝ်.။ ဂုလ်းဂု; လွင်းလုမ်.လုလုမ်းပန်းမိုင်းခွင် နူးဂုခ်း၊ လုမ်း လမ်းခ်. ဂိပ်,ဂုင်းပု;တင်; နိုင်းယိခ်,ငေးပန်းမိုင်းခွင် လိုင်းမိုင်းယု,ယဝ်.။ တီးခေတု ကခ်နိုင်းယိခ်,ငေးပန်းမိုင်းနူးတီးတေရ ရှိုဝ်;ရှိုင်းခ်. လွင်းလုမ်.လုလုမ်းလုမ်းတြးသုတ်းယွတ်း မီးခိုဝ်လူင်ပွင်လိုင်းသုခ်ဂင်ခ်. လ်းခိုခ်းဂုမ်းဂမ်လုလ်း; နူးတတ်းသိခ်ခပ် ပုင်တတ်းလုမ်း လ်းတင်;နူးတီးတေရ တီးခ်းတီးတုဂ်းလုဂ်းခ်.ယဝ်.(Russel,2017)။

လိုင်.ခ်သေ လွင်းပိုင်နူးတီးတေရ လေး; လွင်းခိုခ်းခ်.သင်;လုလ်းပန်းပိုင်လမ်းမိုင်း (ကမ်,ခ်ခ်) လွင်းပိုင်လုမ်းတြးတင်;လူင်ခ်. လ်းဝု; ပိခ်,ပိ,ပေး.ယုခ်;တေးဂုခ် ယု,ခ်.ယဝ်.။ နု,ခိုင်းခ်

လင်းသင်၊ ဖေ၊တတ်းသိခ်အိ၊ ခိုင်သင်းလွင်းခိုခ်းအပ်သင်းလူလုံးလင်းမိုင်း ကန်ပေးယွခ်းအိုင်
လွင်းလိပ်၊မိင်ကျ၊အ၊အုံးဂေးလွင်ပွင်လိုင်းဂူးလခ်းအခ်းသေ ခင်၊ရိုပ်လွင်းပိုင်ဗိုတ်တေရ၊
တေထင်၊လိင်းအိ၊ လင်းခိုင်းရှင်းပခ်းဂူး၊တင်းခိုင်၊ယပ်။ ထိင်းဖေ၊အိုင်းအိဂေး၊ လမ်းတြးအုံးလင်းသင်၊
ဖေ၊တတ်းသိခ်အိ၊ လွမ်းလူလုံးပိခ်ဝိ၊လုမ်းလင်း ကန်တေလိပ်ပခ်းခေး၊တိပ်းတတ်းဖေ၊ဂင်ဝင်းခိုင်၊
အုံးဂေး၊ လေးမိုင်းအင်၊ ဂခ်လို့၊ အုံးဂေး၊ လေးမိုင်းတင်း မိုင်းဂူး၊တပ်လုံးလေး၊ လွင်းပိုင်ဗိုတ်တေရအိ၊
ခိုခ်းသုမ်၊ငမ်းအိုင် ပိုင်ခွတ်၊ဗွတ်၊လမ်းတြးလိုင်းအခ်းယူ၊ယပ်။ (Aroney and Kincaid, 2017)။
လွင်းကန်အိ၊ ကူးကွင်၊ထူး ဖူးဂွခ်းဂူး၊ရိုခ်း Federal Law Academy လီ၊အေဝေး၊
"လွမ်းအင်၊လွင်းလင်း၊လိလိုင်းမိုင်းဗိုတ်မခ်းမီးအခ်း မိုင်းခပ်မင်းမခ်းရှင်းခေးသေလို့တိုင်းအိ တီး၊
Constituent Unit အိ၊ ယိုင်းမီးသုခ်၊လို့တိုင်းကျ၊အ၊သမ်ယိုင်း၊ ယိုင်းတတ်းသိခ်ရိုင်းယို၊" အိယပ်။

လီးတူလုံးရန်အိုင် လွင်းခိုခ်းအပ်သင်းလူလုံးလင်းမိုင်းအိ၊ အုံးဂေး၊ ဖူးဂူး၊မေပပ်ပိုင် လေး၊ ဖူးဂူး၊
မေပပ်းသိခ်၊ဂန်မိုင်းခပ် ကမ်၊မိုခ်ဂန်သေး။ ဖေ၊အိုင်းတေမီး လိင်၊ရန်ပပ်ပိုင် (Legalistic View)
ကန်ဝိ၊အင်းလိပ်၊ရိုခ်းအိုင် ငပ်းရှင်းပပ်ပိုင် လိုင်အင်၊ ပပ်ပိုင်လင်းမိုင်းလို့၊ ပပ်ပိုင် လေး၊
ဗိုင်းယိပ်းတတ်းလို့ သေယပ်။၊ ထိင်းဖေ၊အိုင်းအိဂေး၊ မီးဝိ၊ ပပ်းရန်ဂန်မိုင်းလိုင်းလို့၊ (Political Reality
View) ကန်ဝေး၊ လမ်းတြးအိ၊ ပိခ်တူပ်လိုင်းပပ်ပိုင်ယင်၊အိုင်းဂွလုံးလေး၊ ခေး၊တိပ်းတတ်းလို့
လွင်းခိုခ်းအပ်သင်းလို့အိ၊ တေလိပ်၊ရိုခ်းဂူး၊ရန်လိ၊ အုံးငပ်းလိပ်ပပ်ပိုင် ကန်ဂွင်၊ဂိ၊တင်း
လွင်းလပ်းပိခ်းအိုင်ပ၊တီး၊ လွင်းကေး၊လေး၊သုမ်၊ငမ်းအခ်းဂွလုံး အိယပ်။။ လွမ်းအင်၊ဂန်ခူး၊ခူးအိုင်
လွင်းခိုခ်းအပ်သင်းလူလုံးလင်းမိုင်းခွင် ကေမရိဂန်၊ ခေတေ၊ ကေး၊သေတြေလျ လိုင်းပိခ်
လိုင်းမိုင်းလို့တိုင်း ပပ်ပိုင်ဗိုင်းထိုင်းကင်းဂလိတ်၊သေ လွင်းပိုင်တတ်းသိခ်ဂိခ်၊ခိုင်ရိုင်းဂိုမ်းဝိ၊အခ်း
လိပ်၊ရိုခ်းရန်လိုင်း လွင်းခိုခ်းအပ်သင်းလူလုံးမိုင်းအိ၊ မီးဝိ၊အုံးဂေးခွင် လိင်၊ပိခ်ပေး၊
သွင်ကန်အခ်းအိယပ်။ (Baier,2016)။ ယပ်၊ဂေး၊ ခေး၊မုခ်း ငပ်းရှင်းဖေ၊ပပ်ပိုင် ကန်လိုင်းလမ်းတြး
ကိင်ကင်း၊ ငခ်းအမ်းအိ၊ ပိခ်ကန်ခွ်းသိုင်၊ပိတ်၊ လွင်းသုခ်းသေး၊ပပ်ပိုင် တီး၊တင်းလင်အခ်း
လိလိဂွလုံးဂေး၊ကမ်၊လို့၊ တေဝေး၊ ပိခ်လွင်းဂူး၊သမ်လွမ်း ယွခ်းတွမ်းပပ်ပိုင်လိလိ၊ ဂွလုံးဂေး၊
ကမ်၊လို့၊ ဝေးအိယပ်။။

လိုင်းလမ်းတြးအိ၊ ဝေးကမ်၊လွတ်၊ယင်၊ကမ်၊ပူခ်းသေ ဂူး၊ဂေး၊တေမီး လွင်းလပ်းပိခ်းဂူး၊
လွင်းလပ်းပိခ်းပ၊တီး၊ လွင်းလပ်းပိခ်းပပ်ပိုင်၊ရန် ယူ၊ယပ်။။ တေး၊အင်၊ ခေး၊တိပ်းတတ်း Marbury v.
Madison 1803 ကန်ဂိ၊သမ်၊ထိုင်ဂန်ဝေး၊ ပိခ်ကန်တေ၊တင်း၊ လွင်းခိုခ်းအပ်သင်း၊
လူလုံးပပ်ပိုင်လင်းမိုင်းအခ်း ယင်းပေးပွတ်းတွမ်းခွင် လွင်းခေ၊ခိုင်၊ကျ၊အ၊ဂန်မိုင်းဂန်ယူ၊ ဝေးအိယပ်။
(W. van Alstyne 1969)။ ဂူလုံးအခ်းသေတေ၊ လွင်းလပ်းပိခ်း ကန်ပေး၊တီး၊ ခေး၊အပ်သင်း၊
ကန်လိပ်းတတ်းပခ် ခွပ်၊လိခ်ကျ၊အ၊လွင်ပွင်လိုင်း လေး၊ ကန်ပေး၊တီး၊ ခေး၊တိပ်းတတ်း
ကန်ဂပ်းဂိ၊တင်းသုခ်၊လိ၊သုခ်၊ပိခ်ဂူး၊အခ်း၊ ပိပ်၊ပိုင်၊ဂန်တေ၊တေ၊ဝေး၊ဝေး၊ယပ်။ (Aroney and
Kinciad, 2017)။

ခင်၊ရိုပ် လွင်းခိုခ်းအပ်သင်းလူလုံးလင်းမိုင်း တေရိုင်းယို၊လမ်း ယူ၊တီး၊ဝေး၊ ဂူး၊မိုင်း မီးလွင်းပွင်၊ လို့
(Awareness)၊ လွင်းယုမ်၊ယမ်မခ်းလို့ (Public Trust in Institutions) အိုင်လွင်းပိုင်အိ၊ လေး၊

လွှဲပိုင်လွှဲပိုင်ပိုင်လိုင်;ပိုင်;အင်းနိုင်လင်းပိုင်;တင်းလိုင်အင်း.ဂျူးရီဝ် အံ့ဂွန်,ယဝ်။ ဂပ်းဂံ၊ခေးအံ့.သေ ကူးကွင်,ထူး ကုပ်,လာတ်;ဝျး "တိုင်,ပိုင်;ဂူးနီး နှင်းလိုင်;ပိုင်;တင်းလင်းအံ့. မင်းမွင်းလုံယံ့,အိုင် ဂါန်တတ်;သိခ် မွန်းဂျူးရီဝ် အံ့.ဂေျာ၊ ဖိုင်;အပ်.ယမ်ဂုပ်.ရှီတ်;လွမ်းပပ်;ပိုင်လင်းပိုင်; Constitution Cultural မီးထိုင်ဂျူးရီဝ်၊ ရှပ်.ရှပ်အိုင် Independent Judicial ထိုင်ဂျူးရီဝ်" အံ့ယဝ်။

အင်,ရှီဝ်ဂူးနီးပိုင်; တေမီးလွင်းပိုင်;လုံ၊ တေတိုင်းယုမ်း,ယမ်အိုင် လင်းသင်.လွှဲပိုင်လိုင်;အံ့. သမ်.ခိုအီးဂပ်းဂံ၊တင်း အမ်.ဂတ်.ဖူးတတ်;သိခ်ခပ် (ခိုဂ်.တွမ်းခတ. ဖူးတတ်;သိခ် ကန်မီးပုခ်;ဖွမ်း တျးခိုအီး အပ်.သိုင်;လုလ်းလင်းပိုင်;) ယူ,ယဝ်။ ဂ်ဝ်,လုလ်းခေးထမ်ကန်အံ့. ကူးကွင်,ထူး ကုပ်,ဝျး တေဝံ့.လမ်းတတ်;သိခ်ခေးခေး တျးခိုအီးအပ်.သိုင်;ရှီဝ်၊ တေကုန်း ပုခ်;ဖွမ်းပခ် လမ်းတြးသုတ်;ယွတ်; ပိုင်;ရှမ်းတုမ်ရှီဝ် အံ့ယဝ်။ "ဂူးနီးလ်;ကပ်ပုခ်;ဖွမ်း supreme court judge အံ့. တေမီး ၉ ဂေျာ. ၁၀ ဂေျာ.ဂွလ်းအျ၊ ကိုင်အိုင် really qualified or not အင်း. တေ.ကိုင်;။ ကမ်,ပီခ် qualified သေ တိပ်;တတ်;လိုင်ဂျူး,ပေ, ငပ်းလ်;လိုင်;ပိုင်;အံ့. တေတိုင်းရှပ်.လျာမးဂွလ်း"မန်းဝျး အံ့ယဝ်။

ကန်လီမံတွင်းပိုင်လိုင်

- ပိုင်တိတ်;လွင်းလိန်,မိင်,ကျာ,အျ, ကန်အေဝံ့. နှင်းပပ်;ပိုင်လင်းပိုင်;အံ့. လိုင်;လျး လွင်းခိုင်,တျ.လုလ်း; ပ်းပိုင်;ဂူးဝမ်းလိင်း ငလ; ဖွမ်းပင်;ပိုင်;ရှမ်းတုမ် ကိတ်,လေး;ပိုင်;လိုင်;အံ့.ယူ,ယဝ်။ လိုင်;မံထိုင် လ်;ဝျး တျ,တေပျံ့.ပျးထိင်းသိမ်း လွှဲပိုင်ဖိုင်တဲရ ကန်ပျးနှင်းလင်းပိုင်;အံ့. ဂူးနီးပိုင်;ကုန်းဂပ်း ကျာ,အျ.ဝံ့.တီး လမ်းတြးသုတ်;ယွတ်; ကမ်,အမ် လမ်းတတ်;သိခ် အံ့ယဝ်။ ကန်လမ်,လွင်းလမ်း ထိုင်;လမ်းတြး၊ လမ်းတတ်;သိခ်အံ့. တမ်တုင်ခပ် တေလ်;လုလ်းမန်းလွတ်;လိမ်းရှင်းဂွလ်းကမ်,ဂျး လုလ်းဖူးတတ်;သိခ်အံ့. အမ်.ဂတ်.တိမ်ထူးသေ နှင်းဂေးဂူးနီးပိုင်;ဂေး၊ တေလ်;မီး လွင်းဝံ့. ဂျးခခ်အိုင် ဂါန်ဖွင်းငမ်းလုလ်းပပ်;ပိုင်လင်းပိုင်;၊ လွှဲပိုင်တတ်;သိခ်လွတ်;လိမ်း လိုင်;အံ့.ယဝ်။

လွှဲပိုင်တတ်;သိခ်ခူအ်ခပ် (Pluralist Justice System)

တျ,တေဖေး,သိုင်; လွှဲပိုင်တတ်;သိခ်ခူအ်ခပ်;အံ့. တေလ်;ယခ်အိုင် ဝျ,တပ်;ပိုင်ခူအ်ခပ်;သေ အပ်.သိုင်;ယဝ်။ လွှဲပိုင်;ခါးတီးပိုင်, ဝျ,တပ်;ပိုင်ခူအ်ခပ်;အံ့ဂေး၊ ကိုင်အိုင် တင်းရှပ်.ရှခ် ဖေ၊ပပ်;ပိုင် ကန်ယူ,တီး ဖူးရှူးမေးဖေ၊ပပ်;ပိုင်ခပ် တုလ်းရှခ်အိုင် ဂါန်တတ်;သိခ်အင်း.သေ လိုင်;ပီဂ်,ပိုင်;ယူ,ယဝ်။ လွမ်းအင်, Cane and Kritzer ရှခ်ထိုင် ဝျ,တပ်;ပိုင်ခူအ်ခပ်; ကန်ဝျးအံ့. အိုင်ပွတ်;တွမ်းအျးလိခ် နှင်းလိခ်တီးလိုင်;ပိုင်;အိုင်;လုဂ်;အင်း. တင်းသပ်;မီးဝံ့. ပပ်;ပိုင်;ဖိုင်;ပိုင်; လိုင်;တွမ်းအိုင်;ယိုင်,အင်း. အံ့ယဝ်။ တိုင်,ပိုင်;ဂူးနီး ကန်မီးပပ်;ပိုင် ယခ်လုလ်းမးတီး ဖိုင်;ပိုင်;ထုင်းတမ်၊ ဖေး,သျ,ရှိပ်;ယမ်အင်း. လ်; လျးလတ်;ပီခ်ခုပ်လုလ်;အီသေ ကပ်;ပိုင်;ဖိုင်;ပိုင်;ခွင် လိုင်;ပိုင်;ခပ် ပိုင်သု့,နှင်းတိုင်,ပိုင်;အင်း.သေငလ; ပပ်;ပိုင်;ဖိုင်;ပိုင်;ခွင် မိုင်;ခုပ်လုလ်;အီ ငလ;

နှင့်၊ မြင်းခွင်တူင်၊ ဝှင်းဂူန်းပိုက်၊ တီး၊ တင်းသင်းမီးမားလွမ်းဂန် ပိန်၊ ပီ၊ ဂွင်၊ ဂါ၊ ဂန် သေလေး၊ လင်၊ တက်ဂိုတ်၊ မီးမား ၀၂၊ တပန်းပိုင်ခူန်းခင်းယပ်။ (Cane and Kritzer, 2013)။

ဂူလုံးဂား၊ နှိုင်းပိုင်ထုင်းတမ်းလှိုင်းဆန်၊ ဆီ၊ ကမ်၊ မီးကျ၊ ဆျ၊ ခိုင်းယမ်မိုန် ပန်းပိုင်ကန်ထိုင်၊ မြင်းတမ်းပိုင် ဆန်၊ သေ ပန်းပိုင်ထိုင်၊ မြင်းဆီ၊ သမ်၊ ပါသုမ်၊ ငမ်းဆိုင် နှိုင်းပိုင်ထုင်းတမ်းလှိုင်းဆန်၊ ဂွန်၊ ယပ်။ (Cane and Kritzer, 2013)။

ဆုံးအားတီး၊ ဆိုင်းတွန်းဆီ၊ ပေးဝား၊ မီးဝံ၊ လွန်းပိုင်နှိုင်းမြင်း လှိုင်ဆိုင်၊ ယာင်၊ ယပ်၊ ဆီ လားတင်းကန်သုတ်၊ ရှာလူးလှိုင်၊ လား၊ ကန်ဂိုတ်၊ ပိန်ဆုံးအားတီးဆန်၊ လေး၊ နှိုင်းယွန်းခွင် လားတင်းလှိုင်းဆန်၊ ဂေး၊ ကန်မာ်ထိုင်ပိန် ၀၂၊ တပန်းပိုင်ခူန်းခင်း ယင်းမီးယပ်။ (Buchler, 2011)။ ကန်ပိုတ်၊ ခါးတီးပွင်၊ ၀၂၊ တပန်းပိုင်ခူန်းခင်းဆီ၊ ပိန်လွန်းပိုင်တတ်းသိန် ကန်လပ်းသိုပ်၊ ပိုတ်င်း လွင်းရှိုတ်းရှိုတ်းဂိုင်၊ နေ၊ ပန်းပိုင် (Legal Fragmentation) ^၈ လေး၊ လွင်းရှမ်းလေး၊ ခွင်လှိုင်း လွန်းပိုင်နှိုင်းမြင်း (Fusion of Legal Systems) ^၉ ဆန်၊ ဆီဂေး၊ လုံးရှန်ယပ်။ (Buchler, 2011)။ ခေးပိုတ်၊ ခါးထိုင်၊ ယာင်၊ ဆိုင်းငတ၊ ဆုံးတူင်၊ ဝှင်း ဂူန်းလုန်းဆိုင်၊ ဆီ၊ ပေးမီးမား လွန်းပိုင်လှိုင် သေကန်ဆိုင်၊ ဆီ လွင်းလွန်းပိုင်လှိုင်းဆန်၊ သိုပ်၊ သာန်တံ၊ တိုန်းဂန်ဆီ၊ ဂေး၊ မှိုင်းဝားပိန် ၀၂၊ တပန်းပိုင်ခူန်းခင်း ဆီယပ်။ (Griffiths, 1986)။

Yilmaz သမ်၊ ဝား၊ ၀၂၊ တပန်းပိုင်ခူန်းခင်းဆီ၊ ပိန်ပန်းရှပ်၊ ရှန်နေ၊ ပန်းပိုင် ကန်ပိုင်းဆေ ဂန်သိုပ်၊ သာန်သုတ်၊ ယုင်းလှိုင် ဆုံးဂေး၊ ပန်းပိုင် လေး၊ တူင်၊ ဝှင်းဂူန်းဆန်၊ ယပ်၊ ပန်းပိုင်ကန်ဝားဆီ၊ ဂေး၊ ကမ်၊ ဂားခွလုံး ပန်းပိုင်ကန်ပိုင်ပီးဝံ၊ သေ ပားလိမ် နှိုင်းမြင်းထုင်းတမ်းတိုင်၊ ပိုင်ဆန်၊ ဂွန်၊ ဆီယပ်။ (Yilmaz, 2016)။ ကပ်လိုင်၊ ရှန် Yilmaz ဝားလိုင် နှိုင်းယီဆန်၊ ငင်းထုင်းတမ်းခွင် လုမ်းလောင်းခိုင်းနွမ်းဆန်၊ ဂေး၊ လီလိသိုပ်၊ ပန်းပိန် မာ်မီးပန်းပိုင် ကန်လှိုင်၊ ရှပ်၊ ရှိုတ်းလွမ်းယူ၊ ဆီယပ်။ Yilmaz ပိုတ်၊ တီးပွင်၊ ဝား၊ ပန်းပိုင်ဆီ၊ ပိန်လွင်းဂေး၊ သာင်၊ ယီဆန်၊ ငင်းသေ ၀၂၊ တပန်းပိုင် ခူန်းခင်းသမ်၊ ပိန်လွင်းယီဆန်၊ ငင်းထုင်းတမ်း ယူ၊ ရှမ်းလွမ်းဂန်ဝံ၊ ဆီယပ်။ (Yilmaz, 2016)။ ဂွမ်းဆီ လွင်းကပ်ပန်းပိုင် မတ်၊ ဆွင်၊ ဆိုင်အားဂန်ပိုင်ဂူန်း ခွင်လှိုင်းထိုင်၊ မြင်း ကန်ရှမ်းရှမ်းလူလုံး အားတီး၊ နှိုင်းငမ်းနွမ်းဆန် ကန်ပိန်၊ ပိုင်၊ လွမ်းခိုင်းဂူန်း၊ လောင်းဂိုတ်၊ ယမ်ဆီ၊ ပိန်လွင်းဂမ်၊ ဂိမ်ပန် ပိုင်၊ တား၊ ခေးပန်းပိုင်ကန်ပိုင်ပီး လေး၊ နှိုင်းပိုင်ထုင်းတမ်း တေပိန်၊ ပီ၊ ဂွင်၊ ဂါ၊ ဂန်လီးတင်း အားဂန်ပိုင်ဂူန်းဆန်၊ ဆီယပ်။ (Yilmaz, 2016)။

^၈ လွင်းတိုက်၊ ဂိုင်၊ နေ၊ ပန်းပိုင် (Legal Fragmentation) ဆီ၊ ပိုင်လှိုင် လုံးရှန်တီး၊ ပန်းပိုင်ဂူးမြင်းမြင်းဆန်၊ သေ ကန်ခိုက်၊ တွန်းငတ၊ မှိုင်းမာ်ထိုင်ပိန် လွင်းခွင်၊ ခမ်းဆုံးဂေး၊ ပန်းပိုင်၊ လားတင်းပန်းပိုင်၊ မာ်မီး၊ ကန်မီးလွမ်းပန်းပိုင်ယာင်၊ ဆိုင်း၊ ကန်မန်းဝံ၊ ခေးခေး။

^၉ လွင်းရှမ်းလေး၊ ခွင်လှိုင်းပန်းပိုင်နှိုင်းမြင်း (Fusion of Legal Systems) ဆီ၊ မှိုင်းမာ်ထိုင်ဝား လုက်၊ တီးလွန်းပိုင်နှိုင်းထုင်းကင်းဂလိတ်း (Common Law System) ကန်ယူ၊ တီးထိုင်၊ မြင်း ထိုင်လီးလုင်းလတ်းရှိုတ်းခွင်လှိုင်ဆီခပ် လှိုင်တိုင်းမားလိမ်ပိုင်းသေ မိုင်းယမ်းတိုက်၊ ခတ်းလှိုင်ခါးလိက်၊ လူး ပန်းပိုင်ရှမ်းမ-ဂျုမ်ဆီ ရှိုပ် လွန်းပိုင် သီငဝလ် (Civil Law System) ဆန်၊ ဂွမ်းပိုင်လီးလှိုင်၊ ဝံ၊ လွန်းပိုင်တင်းသွင်ယာင်၊ လေး၊ ပိန်ဂျု၊ လွန်းပိုင်ခူန်းခင်း (Mixed Law System) ကန်မီးလှိုင်လွန်းပိုင်ယာင်၊ လိပ်ဆန်၊ ဆီယပ်။

ကပ်ပိုင်ထုတ်တမ်း နှင့်တူင်ဂူန်းဝါးဂေးယဝ်။ ကပ်ပိုင်ကန်တင်းမီးဝ်ဝါးဂေးယု၊ ဝါးတပပ်ပိုင်ခူန်းခဝ်းအံ။ လီလံးရန်ပိန် ပါးရပ်.ရန်ယင်၊အိုင်; ကန်ကတ်ပွင်ခါန်းတမ်းအိုင် ပိုင်လံးပါးဂါန်တင်းအမ်တင်းလါ ကန်မန်းမန်းတေး၊ လွင်းလွန်းပိုင်ခိုင်;မိုင်းလေးလွတ်၊ ပိန်ပိုင်ဂန်အင်.သေ ခတ်းလုံတု၊ရှ်းလံးမီး လွင်းတိုင်;ထမ်း အီယူ၊ (Yilmaz, 2016)။ လိုင်.အင်, Yilmaz အင်,ဂပ်, Sack ဂေးပိုတ်,ခါးဝါး ဝါးတပပ်ပိုင်ခူန်းခဝ်းအံ။ ပိန်ကန်ရှိုတ်းရှ်း နှင့်တူင်,ဝိုင်ဂူန်း လွန်းအိုင်; ရှမ်းဟောင်းတင်းမီး လွန်းပိုင်ခိုင်;မိုင်း ကန်ပိန်,ပိုင်ဂန်အင်.လေး လံးဝါးဂိုတ်,ကွတ်,မား ထပ်မံန်းဂါန်လူင်းမိုင်းယူ၊ အီယဝ်.(Sack, 1986)။

လွမ်းအင်,ဝါးတပပ်ပိုင်ခူန်းခဝ်းသေ ပိုတ်,ခါးတီးပွင်,ခွင်ပပ်ပိုင်အံ။ တီးတွန်းရှပ်.ရန်အင်. ပိန်ဝ်။ လွင်းခိုင်,တု.ယင်,အိုင်;ယဝ်။ (Tamanaha, 2010)။ ဂွပ်;ပိုင်;ဝါး လွမ်းအင်,ဝါးတပပ်ပိုင် ခူန်းခဝ်းသေ တင်းသပ်;မီးဝ်။ ပပ်ပိုင်ကန်ပိုင်ပါး လေး ပပ်ပိုင်ထုတ်တမ်း အီဂေးယု၊ လိုင်;မိုင်းအံ။ ဂွလ်းယိုက်ယန်မန်းမန်းတေး၊ ပပ်ပိုင်ကန်ပိုင်ပါးအင်.သေ အပ်.သွန်,ပိန် တင်းဂါန်ယဝ်။ (Tamanaha, 2010)။ ဂွပ်;အင် ထင်,လံးရန် ပပ်ပိုင်ကန်ပိုင်ပါးအံ။ သုမ်,ငမ်းအိုင် နှင့်ပိုင်ထုတ်တမ်း ကန်ကမ်,လံးဂုးမန်းမန်းပိန်တင်းဂါန်လုံ၊ ယူ,တီးလိုင်;မိုင်း ရှမ်းဂမ်အိုင်;ပိုင် ထုတ်တမ်းလိုင်;အင်.သေ မေးပိန်,လိဂ်ပိုင်ပါးပိန် ပပ်ပိုင်လိုင်;မိုင်းလုံဂေး၊ မီးယဝ်။ (Hooker, 1975)။ တူင်ယင်,လမ်း တီးမိုင်းကိုင်ဂလိန်အံ နှင့်ပိုင်ကိတ်သလမ်အံ။ ခပ်.လင်.ကန်ယူ,တီး လွန်းပိုင်တတ်းသိန်လိုင်;မိုင်း မန်းမန်းပိန် တင်းဂါန်ဂေးမီး၊ ခပ်.လင်. ကန်ကမ်,လံးထုတ်,မန်းမန်း ပိန်တင်းဂါန်ဂေး၊ မီးယူ,ယဝ်။ (Yilmaz,2016)။

မိုင်းယမ်းဟေး,သင်းလွင်းမိုင်းအိုင် ဝါးတပပ်ပိုင်ခူန်းခဝ်းအင်. လွန်းပိုင်တတ်းသိန်မန်းအံ။ ပိန်ပိုင်.ထာန် ကန်လမ်,လွင်းသုတ်း တွန်းအိုင်;ယဝ်။ ရိုင်းလွမ်းဂါန်ခွင်;ခွင်ယူရူပ် လွင်းပပ်,ပီး ၁၆ သေ ပိုင်လီဝီယု၊ ခွင်လမ်ပီယု၊ ကီဂွံတေး၊ပီရူ လေး ဝိန်အီသဂွံလု လိုင်;ပိန်လိုင်;မိုင်းအံ နှင့်လိုင်ကမ်မရိုတ်းအံ။ ဝါးတပပ်ပိုင်ခူန်းခဝ်း ရှိုဝ်;ရှိုင်းမားယူ,ယဝ်။(Baffero, 2022)။ နှင့်ကတ်ပွင်ခူပ်လိုင်အိမ် အံ။ လူလုးလုံ.တိုင်း လွန်းပိုင်ခိုင်;မိုင်း၊ လွန်းပိုင်ခွင်;ငမ်းတိုင်ဂပ်,သေ ဂွပ်;ပိုင်;ပန်ရှိုင်းကီး ရှ်းခိုင်;ပိုင်ထုတ်တမ်းခွင် လောင်းခိုင်းရိုင်းမိုင်းခပ်ဝတ်;ဝါးလေး လိုင်;ဂူန်းလောင်းခိုင်း ရိုင်းမိုင်းအံ။ လံးသုမ်းသုန်, တု,ပုဂ်းပွင် လွင်းယီန်,ငေး၊ နှင့်ထုတ်တိုင်ဂပ်,မားယဝ်။(Baffero, 2022)။ ဂူလ်းဂေး ပါန်ဝန်းမိုင်းလိဝ်ငတ. မီးမား လွန်းပိုင်တတ်းသိန်သုန်ဂါင် ကန်တိုင်;ထမ်း ကန်ယန်အိုင် နှင့်တတ်းသိန်ဂူန်းပိုင်.တီးသေ မန်းမန်းသုန်,လံးဂူန်းလောင်းခိုင်းပိုင်.တီး လေး ဝ်.ရှမ်းဂိုင်းလွမ်း လွန်းပိုင်ခိုင်;မိုင်းဟေးဂေး, (Civil Law System) အင်.ယူ,ယဝ်။ (Baffero, 2022)။

နှင်းပပ်ပိုင်လင်းမိုင်းခွင် လိုင်;မိုင်းပိုင်လီဝီယု၊ ခွင်လမ်ပီယု၊ ကီဂွံတေး၊ ပီရူ လေး ဝိန်အီသဂွံလုခပ် လိုင်;ဂူန်းလောင်းခိုင်းပိုင်.တီးအံ။ မီးသုန်,လုံ.တိုင်း လွန်းပိုင်တတ်းသိန်သုန်ဂါင် လွမ်းအင်, နှင့်ပိုင်ထုတ်တမ်း နှင်းအားတီးဟေးယူ,ယဝ်။ (Garcia and Carrillo, 2016)။ နှင်းလွန်းပိုင်တတ်းသိန် ကန်ပန်ဝ်.အင်. ဂူန်းလောင်းခိုင်းပိုင်.တီးခပ်အံ။ မီးသုန်,ပုဂ်းတင်းလံး လွန်းပိုင်ခွင်;ငမ်းရှင်း ခေးအင်,လုံ လေး တမ်တိုင်လုဂ်.ဂေးလိတ်းလံး လွင်းခွင်;ခမ်ပတ်းခတ်း ကိဂ်, ပန်ဂုတင်,လွင်း ကန်ဂိုတ်,ပိန်နှင်းတူင်,ဝိုင်ဂူန်းပိုင်.တီးခပ်အင်.ယဝ်။ (Garcia and Carrillo, 2016)။

လှမ်းတတ်သိန်လက်မိုင်း ခွင်ထိုင်းမိုင်းပိုင်လီပီယာ၊ ခွင်လမ်ပီယာ၊ ကီဂွံတော၊ ပီရူ ငလး၊ ဝိန်ဆီသဝံလှ လိုင်းဆိန်ဂေး၊ ဂူန်းလောင်းခိုဝ်းပိုခ်.တီး၊ ငလး၊ ဖူးတီးဆီးတင်ဖေ၊လှိုင်ပိုင်လိုင်းခပ် ခွတ်,ဖွတ်၊ ခပ်;ပူးဂခ် ဆပ်.တဂ်;ဇိုင်,သေ၊ ပခ်ဝံ.သုခ်,လိ၊ တျ,ယိပ်းဂမ်ဆိုင် လွင်းခွင်းခမ် ကခ်ဂိုတ်,မီးမား ဆုံးငေးလွင်းပိုင်တတ်သိန်သွင်ယောင်, ငလး၊ လွင်းပူခ်.ပိန်သုခ်,လိ;သုခ်,ပိန်ဂူန်းဆခ်.ယပ်. (Garcia and Carrillo, 2016)။ ဆုံးပန်းပိုင်လက်မိုင်း ၂၀၀၉ ခွင်ပိုင်လီပီယာဆခ်. ဂေး၊ သျံ,ပူးဝံ. လွင်းပိုင်တတ်သိန် ပခ်မီးကျ,ဆျ,ဇိုင်,ဂခ် ကခ်ဝား၊ လှမ်းတြးတတ်သိန်ပိုင်ဇိုင်; ငလး၊ လှမ်းတြးဖေ၊လောင်းခိုဝ်းပိုခ်.တီး၊ ဆိယပ်.။*1 ဂွမ်းဆိ ဂါခ်တတ်သိန်ခွမ်းခပ် ဆုံးလိုင်းမိုင်း ထိုင်းဆခ်.ဆိ. ပိန်ကခ်တေခိမ်းသွမ်း သဖျ,၀ ငလး၊ ဖျင်ဂျင်း ခွင်ပန်းပိုင်ဆုံးတူင်,ဝှင်းဂူန်းဆခ်.သေ တေလံ;ရှခ် လွင်းပိုင်ပခ် လွင်းပိုင်တတ်သိန်သွင်ယောင်, ကခ်ဇိုင်,ပိင်းဂခ်ယူ,ယပ်. (Garcia and Carrillo, 2026)။ ဂူလ်းဂျး တီးထိုင်းမိုင်းထိုင်းဆခ်.ဆိ တျ,တေဂေးလိတ်; လွင်းခွင်းခမ်ဖေ၊တတ်သိန် ကခ်လောင်းဂိုတ်,မားဆုံးငေး၊ ဂါခ်တတ်သိန်ဆုံးမိုင်း ငလး၊ ဂါခ်တတ်သိန် ဖေ၊လောင်းခိုဝ်းဆခ်. ပံ,ပူးပိုင်ပီးဝံ. ပန်းပိုင်၊ ဖိုင်းလမ်းပီးဂါခ် ထိုင်းဆိ.ငသး (Garcia and Carrillo, 2016)။

လွင်းပိုင်တတ်သိန်ခွမ်းခပ် ကခ်လှံ.တိုင်းတီး ထိုင်းမိုင်းကျဖျဂ်ဂလောင်းဆခ်.သမ်. လွင်းပိုင်တတ်သိန်ဆိ. လိဂ်,ဝံ.ပိခ် လှမ်းတြးပိုင်ဇိုင်; ငလး၊ လှမ်းတြးခိုဝ်းတွမ်း ဆိယပ်.။ လှမ်းတြးခိုဝ်းတွမ်းဆခ်. ပူးတင်းဝံ. ဆုံးဆျးတီး၊ လောင်းခိုဝ်းခပ် လွတ်,တူင်းမိုင်းသေ မန်းမခ်;ပိခ် တောင်းဂါခ်ဝံ.ငလး၊ ပိခ်တျ, လှံ.တိုင်းဖိုင်းပိုင်ထုင်းတမ်းခပ်သေ ဂေးလိတ်;လွင်းခွင်းခမ် ကခ်ဂိုတ်,မီးမား ဆုံးငေးတူင်,ဝှင်းခပ်ခိုခ်.ယပ်.။ ဂိပ်,လူလ်း လိုင်းဖိတ်;ဖိုင်းမိုင်း ငလး၊ လိုင်းဖိတ်;ဖိုင်းခုခ် ဆိဂေး၊ မီးသုခ်,ပိုင်တတ်; ရှိမ်းဖိုင်း; ငလး၊ ငတပ်းပူးလိ; ဂါခ်ဖေ၊ဖွင်းငမ်းယပ်. (Garcia and Carrillo, 2016)။ ဆုံးလွင်းပိုင်တတ်သိန်ခွမ်းခပ် တီးမိုင်းကီတီယူဝံ.ပီယာ၊ ဆခ်.ဆိ မီးပူးဝံ. လှမ်းတြးဖေ၊ဖိုင်းပိုင်ထုင်းတမ်း။ လွင်းပိုင်တတ်သိန်ကခ်ယခ်ဆိုင် ရျေမ- ဂျာမ်ဆိ (Civil Law System) သေ တင်းဝံ. ငလး၊ လွင်းပိုင်လှမ်းတြးဖေ၊ဂိုဝ်းယမ် ဆိယပ်. (Aneme, 2015)။ လှမ်းတြးဖေ၊ဖိုင်းပိုင်ထုင်းတမ်းဆိ. ပိခ်ကခ်လှံ.တိုင်းဖိုင်းထုင်းသေ ဂေးလိတ်;လွင်းခွင်းခမ် ယပ်.ငလး၊ မိုခ်ထိုင်. သျရီကျ ကခ်ပိခ်လှမ်းတြး ဖေ၊ဂိုဝ်းယမ်ဆိ ဂေးလိတ်;လူလ်း၊ ပန်းပိုင် ကိတ်သလမ်မိတ်.ယပ်. (Aneme, 2015)။ ထိုင်းလှမ်းတြးသျရီကျဆိ. ကိတ်ဆိုင်ဖူးခွင်းခမ်ခပ် ခွ်းရှ်း ဂေးလိတ်;သေ ငင်,တဂ်းဂေးလိတ်;ပခ် ဂါခ်ကခ်ဂိပ်,တင်း လိုင်းဖိတ်;ဖိုင်းမိုင်းဆခ်.ဂွလ်း။ ထိုင်းလှမ်းတြး ဖေ၊ဖိုင်းပိုင်ထုင်းတမ်းငတ. ဂေးလိတ်;လိုင်းဖိတ်;ဖိုင်းခုခ် ဖိုင်းမိုင်း တင်းသွင်ယောင်,ယပ်. (Aneme,2015)။ တီးလွင်းပိုင်တတ်သိန်ခွမ်းခပ် ဆုံးမိုင်းကိတ်တူင်ဆိသျာ ဆခ်.ဆိ ပခ်ဝံ.ကျ,ဆျ,ပိုင်တတ်ဆိုင် ဆျးဂါခ်ကခ်လှမ်း.တီး၊ ပန်းပိုင်ကိတ်သလမ်မိတ်. မန်းမခ်;ပခ်ယပ်. (Isra, Ferdi and Tegan, 2017)။ ဂူလ်းဂျး မိုခ်ထိုင်. လွင်းပိုင်တတ်သိန်ခွမ်းခပ် တီးမိုင်းကေမရိဂတ်;ဆခ်.ဂွလ်းဆင်,ဂပ်, တီးကိတ်တူင်ဆိသျာဆိဂေး၊ တျ,တေဂေးလိတ်;လွင်းခွင်းခမ် ကခ်လောင်းဂိုတ်,မီးမား ဆုံးငေးလွင်းပိုင်သွင်ယောင်,ဆခ်. ကပ်လက်မိုင်းဝားဂေးယပ်. ကပ်ပန်းပိုင်ဝား ဂေးယာ, ပံ,ရှခ်မီးပိုင်လမ်းပီးဂါခ် လိင်းလိင်းတိတ်;တေး (Isra, Ferdi and Tegan, 2017)။ ရှိတ်ဆိ ဖေ၊ဆိ,တီးပန်းပိုင်လက်မိုင်းသေ မန်းမခ်;လွင်းပိုင်တတ်သိန် ခွမ်းခပ်.ဝံ.ယူ,ဂေးယာ, လှမ်းတတ်သိန်

ကန်ဝါးများထိုင်းဆန်းဆီ. လှုပ်လှံအပ်ယမ်ရှိုတ်းလွမ်း တာင်မန်းတတ်းသုခ်,လီသုခ်,ပီခ်ဂူခ်း ခွင် ပန်းပိုင်လင်းမိုင်းယူယပ်. (Garcia and Carrillo, 2016)။

ဆင်,ပါးဆေးမားပေးအိုပ်ယပ်. လိမ်မိုင်းပာခ်ပီ,ပျးသုင်လွမ်း လွှမ်းပိုင်တတ်းသိခ်လှို. လွင်းခီခ်,တိမ်; ပန်းပိုင်လှိုဆန်း. ထုမ်းလောင်း၊ ဖုင်ဂူခ်း ကန်သင်းသင်းလွမ်း ဆမ်.တီးဂိခ် လိခ်တီးယူ,မားဆီ. လွမ်းဆင်,လိမ်းလှို;ပီခ်မား တူင်,ဂူင်ဂူခ်းယီခ်,ငေသေ တျ,တေယျာတိခ်းတီး လွင်းခွင်ခမ်၊ လွင်းလိပ်းသင်းဆီဂေး; ကွန်လှို.တိုင်းလွှမ်းပိုင်တတ်းသိခ်ရှင်းခေ၊ ဖုင်မန်းမားယူ,ယပ်.ငလး; ဆုံးမိုင်းမျာခ်,မားဆီဂေး; မီးမားဖိုင်းတတ်းသိခ် လွမ်းလူလှို;လောင်းခိုင်းဖုင်မန်း၊ လောင်းဂိုင်းယမ်ဖုင်မန်း ယူ,ယပ်.။ ဂွန်,ပီ,လှိုလွတ်းလိမ်းသင်းခေလွမ်းဂန် ကန်ဝါး လိုင်းမိုင်းပမာ, (ရှိုပ် မျာခ်,မား) လိမ်မိုင်းပာခ်ဂေးခမ်းမာခ်းဆန်း. ပိုင်တတ်းလူလှို; ဖိုင်းတတ်းထမ်း၊ ဖိုင်းတတ်းခုခ်၊ ဖိုင်းတတ်းသိခ် ထိုင်းဆီ.သေ ဆုံးခင်းယမ်း ပီခ်မိုင်းခားမိုင်းရှားဆန်းသမ်. လိမ်းပီခ် မိုင်းမာခ်းပွတ်းအိုပ်၊ မိုင်းမာခ်းပွတ်းတုံး၊ သန်လှိုချင်း၊ သန်လှိုခင်း၊ဖိုတ်,တေရ,လိုင်းတီး ဆီသေ ဖွင်းငမ်းလူလှို; ပန်းပိုင်တျ,တွမ်းလှိုပွတ်းဆန်း.မားယပ်.။ ဆုံးဆန် ဆူးတီးပွတ်းပွို, လိုင်းဆင်, မိုင်းယင်းလိင် ဆန်း.ဂေး; မီးမားယပ်.။ ဆုံးဆူးလိခ်ဖွင်းငမ်းတွမ်းလှိုပွတ်းဆန်းဆီဂေး; ဆင်,ရှိုပ်လွှမ်းပိုင်တတ်းသိခ်ခပ် တေတင်းမန်းဆန်း. ပိုင်ပါးပန်းပိုင်သေ ခတ်းလှိုသုမ်,ငမ်းမားယူ,ယပ်.။

တျ,တေဂေးလိတ်း လွင်းခွင်ခမ် ဂိပ်,ဂပ်းလိခ်ခူးဆူးငမ, ငလး; တီးလိခ်ကန်သိုပ်,ယိုခ်းလူလှို; ဖိုင်းပိုင်ထုင်းတမ်းမား ပာခ်သိုပ်,ပာခ်ဆန် ရှမ်းဝါးမီးဝံ.လှိုးတင်းဂေးသါ,လွမ်း ဖိုင်းဂပ်,လှိုမွန်ယူ, ဂေး; ခိုခ်းကပ် ပန်းပိုင်တီးလိခ် ငလး;ငိုခ်းခွန်, မိုင်းမာခ်းပွတ်းအိုပ် ပီး ၁၈၈၉ (the Upper Burma Land and Revenue Regulation Act 1889)*2၊ ပန်းပိုင်တီးလိခ် ငလး; ငိုခ်းခွန်, မိုင်းမာခ်းပွတ်းတုံး ပီး၁၈၇၆ (Lower Burma Land and Revenue 1876)*3 မိုခ်လှိုင်းဆီ. တိခ်းသှို,မားယပ်.။ ပေးဂိပ်,ဂပ်း လွင်းဂူပ်.ဂူးသွန်.မိင်;၊ လွင်းဖုင်မေးယွမ်းဖေတ်,ဂန်၊ လွင်းယွမ်းသိုပ်,ခွင်းပူလှို; ကန်ပီခ်ပန်ရှာပိုင်ဂူခ်းထိုင်းဆီ. လှို.မတ်.တျ ၁၃၊ လွမ်းလူလှို;ပန်းပိုင်ဂိပ်. ကန်ဂိပ်,တင်းမိုင်းမာခ်း ပီး၁၈၉၈ (Burma Act 1898) သေ ပေးပီခ် ဂူခ်းဂိုင်းယမ်ပုတ်.ထ လှို.ပန်းပိုင်လောင်းပုတ်.ထ၊ ပေးပီခ်မရှာမေတိခ် လှို.ပန်းပိုင်မရှာမေတိခ်၊ ပေးပီခ် ရှိခ်တူ လှို.ပန်းပိုင်ရှိခ်တူဆီ ပန်သုခ်,ဝံ.ယူ,၊ ဂန်တတ်းသိခ်အိုပ် လွင်းယွမ်းသိုပ်,ခွင်းပူလှို; ကန်ကမ်,လှို; လွမ်းလူလှို;ဖေ,သျ,ဂိုင်းယမ်သေ ရှပ်.ရှိုတ်းလွမ်းလူလှို;လောင်းခိုင်းဂူခ်းဆန်း.ဂေး; လှို.တိုင်းဝံ. တေ,ဝန်းမိုင်းလိပ်ယပ်.။*4 ဂူလှို;ဂား တီးကန်ဝါး; ဖိုင်းပိုင်ထုင်းတမ်းဆန်း. ကူးကွင်,ထူး လတ်းဝါး; " ဖိုင်းပိုင်ထုင်းတမ်း ကန်တိမ်းဝံ.တင်းလိမ်းတင်းလှို.ဆီ. မီးတီး ခိုင်းဂူခ်းမာခ်းဂွလှို;၊ လောင်းခိုင်းကွန်, လမ်လမ်တင်းမူတ်းဆီ ဖိုင်းပိုင်ထုင်းတမ်း ကန်ရှမ်းဂန်ယွမ်းရှပ်.ဂေး တိမ်းတင်,ဖိုခ်ဝံ.ဆန်း. ကမ်,မီး။ ဖိုင်းပိုင်ထုင်းတမ်းမာခ်း ကန်ကူးမျာ.လိင်, ဂိပ်းရှပ်တွမ်တိမ်းဆန်း.ငတ. ထိုင်းပီခ်မာခ်းတင်းမူတ်း ကွန်ယွမ်းရှပ်.ကိပ်;၊ လမ်းတြားဂေး; ခပ်းခိုင်ဆန်း.ဆူး,။ ဂူလှို;ဂား လောင်းခိုင်း ထိုင်းကမ်,လှို; မာခ်းငတ.သမ်. ရှင်းခပ်ဂေး; ကမ်,မီး၊ တျ,တေရှပ်.လှို.လွမ်းခပ်းမာ်လမ်းတြားဂေး; ကမ်,ရှန်ခိုခ်းမား" ဆီယပ်.။

ဂိဝ်,လွင်းယွန်းသိုပ်,ပုတ်;ခွင်းပုတ်;ဆန်းဆီ လွမ်းဆင်,လွင်းပိုင်တတ်းသိခ်ခွန်းခမ်းသေ ယာင်းလ
ဂေးခပ်ဆီ. ပေးပိခ်လုဂ်;လး လိဂ်,ပခ်ခွင်းခွင် ကခ်ခါ.တီးလီးသေ လိုဝ်းလုဂ်;ယိင်းသမ်.
လိဂ်,ပခ်ခွင်းခွင် ကခ်ကမ်,ခါ.တီးလီးယဝ်.။ ပေးဝး; လာင်းဆီ ပခ်လုဂ်;လး။ သူခ်မာဂ်,မူ.
မာဂ်,ကုခ်သမ်. ပခ်လုဂ်;ယိင်းယဝ်.။ ငိုခ်ခမ်းခေတ. ဂိ.လိဂ်,ပခ် ခိုင်းတေး,ခိုင်းယူ, ပိုင်ခိုင်း.ခေတ.
ဂိ.ပခ်လိုဝ်တီး လုဂ်;ဂွံ လုဂ်;ပခ်ဆန်း.ယဝ်.။ ဂုဂ်;ဂေး; ယာင်းပုတ်;ဆီ.သမ်. တေး,
တေလိဂ်,မိင်,ခွင်းပုတ်;ဆန်း. ဂေး.သိင်းဂါမ်,ဆီ. ဂွခ်,မခ်းပိ,သိင်း တိမ်းဂိုတ်းလိဂ်;ဂုခ်;ခွံ;သေ ပခ်
ခေးဂါင်လုံဂု,လီးယူ,ယဝ်.။ ပေးလီးဂု.ဂါင်လုံဂေး.သိင်းဆီ လိုဝ်းဂုခ်;လုင်ပွဂ်.ဝါခ်; လင်,ဂွံ;လွမ်း
ခိုင်းပခ်ယဝ်.။ လိုဝ်းမီးဂေးလူးတီးဂခ်တင်းမခ်းဆန်း.ဂေး; ဂိ.လိဂ်,ပခ်ပေးယဝ်.။ခိုင်းဂုခ်;ခိုခ်ခပ်လမ်း
ဂုခ်;ဝး;လုဂ်;လး;ပိခ်ဂေး.သိုပ်,ဂိုတ်;ဂွံ;သေတေး. ပေးကမ်,မီးလုဂ်;လး;ဆီ လုဂ်;ယိင်းဂေး.လင်;
မီးသုခ်,ပုတ်;ယဝ်.။ ဂါခ်လိဂ်,ပခ်ခွင်းပုတ်;ဆီ. တမ်ဆင်,ဂါင်လုံ ပေးမေးဂုဂ်;။ လုဂ်;ဂွံ;လုဂ်;ပခ်ဆီ.
ဝိ.ပိခ်ဂေး.ဂုဂ်.သုတ်;ထာ်.သေ ဂိ.ပခ်လိုဝ်ယူ,ယဝ်.။ ပေးဝး; လုဂ်;ဂေး.လင်; ခေတ,ဆေးဂိုုခ်; ဂု,လိုင်
ပွံ,ဂွံ;လုင်;ဂိုုခ်;ခေးဂေး; တိမ်းတတ်းတေး,လိဂ်,ခေပခ်ခွင်းပုတ်;ယဝ်.။ ဂုဂ်;ဂေး; ပေးကု;မေး
သိင်းဂု,ခေတ. လုဂ်;ဂေး.ယူ,လွမ်းဆန်း. တိုင်းလီးခွင်းပုတ်;ဆန်း.။ ဂွံ;ပေးမီးမိမီး ကခ်
တေလီးဂိုတ်းလွမ်း တိတ်;တေး.ခေတ. ကမ်,မီး။ ယာင်းလမ် ယာင်းလီးခပ်လိုင် ဂိုတ်;ဂွံ;ပေးမေးဆီ. လုဂ်;
ဂေး.ယွံ,ခပ် သိုပ်,ပုတ်;လီးသေ ပေးကမ်,မီးလုဂ်;လး;ဆီ ဆေး. လုဂ်; လာခ်ဂုခ်;ဂိုုခ်;ခပ်
သိုပ်,ဂုဂ်.လီးယူ,ယဝ်.။ ခွင်းပုတ်;ခေတ.ဂေး; လိဂ်,လွမ်းဂါင်လုံပေးမေးယဝ်.။ လိုဝ်းလုင်;ဂိုုခ်;ခေးခေတ.
ဂိ.လီးကခ်ပေးမေးမိင်,ပခ် မိုဝ်;ဂုဂ်.ဂု; ဆန်း.ဂုဂ်;။ ဂေး.ယူ,ဆုဂ်;ထုဂ်;ထုလုမ်းလေးပေးမေးဆန်း.လင်,
တေလီးခွင်းပုတ်;ခိုင်း; ဆမ် ကမ်,ဆန်း ခွင်းပုတ်;တင်းလုင်ယဝ်.။ ခိုင်းဂုခ်;ပလွင်းခပ်ဆီ. ဂိုတ်;ဂွံ;
ပေးမေးဆန်း. လုဂ်;လး;ဂေး.လင်; လီးသိုပ်,ပုတ်;ယဝ်.။ ပေးကမ်,မီးလုဂ်;လး;လုင်ဆီ လာခ် ဆေး. ကာပ်
ဆွင်.လိုင်းဆီ. သိုပ်,ဂုဂ်.ယဝ်.။ ခွင်းပုတ်;ခေတ.ဂေး; လိဂ်,လွမ်းဂါင်လုံပေးမေးယဝ်.။ ခိုင်းဂုခ်;ကေးခေး,ဆီ.
ဂိုတ်;ဂွံ;ပေးဆန်း. လုဂ်;လး;လုင် လီးသိုပ်,ပုတ်;ယဝ်.။ ခွင်းပုတ်;ဂေး; လိုဝ်းလုဂ်;လး; လင်,လီးဂုဂ်.ယဝ်.။
လုဂ်;ယိင်းသပ်ခေတ.တိုခ်;ဝး;ကမ်,မီးသုခ်, တေး,ပုတ်;ဂိုတ်;ဂွံ; ခေတ; ဂုဂ်.ခွင်းပုတ်;။ ဂုခ်;ယိင်းဆီ.
ပေးခေတ,ဆေးဂိုုခ်;ဂေး; လီးလွမ်းဂေး.ပိခ်.လုင်ဂု,ခေတ; မိုခ်မီး.ခိုင်း.ပိခ် ဂုခ်;ဆွဂ်;ဆန်း.ယဝ်.။
လီးခိုင်းဂုခ်;လေးဂု,ခပ်လိဂ်,ခွင်းပုတ်;ခေတ. တမ်ဆင်,ဂါင်လုံပေးမေးဆန်း.ယဝ်.။ လုဂ်;လး;
ကခ်ယူ,လွမ်းပေးမေး; တေး,လုင်;သုတ်;ပာခ် ကမ်,ဆန်း လိုဝ်းယူ,လွမ်းမိုဝ်;လုတမ်ဆန်း.ဆီ
ဂိ.ပခ်ခွင်းပုတ်; ဆမ်လိုဝ်သုတ်;ယဝ်.။ ခိုင်းဂုခ်;လွံလေး.ခပ်လိုင် လုဂ်;လး;လုင် ပိခ်
ဂေး.ပုတ်;ဂိုတ်;ဂွံ;ယဝ်.။ ပေးကမ်,မီးလုဂ်;လး;လုင်လင်, လာခ် ဆွင်. ဆေး.ကာပ်ခပ် လီးသိုပ်,ပုတ်;သေ
ခွင်းပုတ်;ခေတ. လိဂ်,လွမ်းဆင်,ပေးမေးတိမ်းတတ်းယဝ်.။ ဂုခ်;ခိုင်း.ချင်းသီးယိခ်;ခပ်ဆီ လုဂ်;လး;
ဂေး.လိဂ်.သုတ်;ဆန်း.ဂုဂ်; လင်,လီး.ဂုဂ်.ခွင်းပုတ်;ယဝ်.။ ပေးဝး; လုဂ်;လး;ဂေး.လိဂ်.သုတ်; ဆန်း.
ခေတ,ဆေးဂိုုခ်; ခေယူဂုင်;ခေးလိုင် လွမ်းဆင်,ခိုင်းထုင်းမီးဆန်း. တေလုးယိုတ်းပိတ်; လွင်းပခ်
သုခ်,ပုတ်;သေ ပီးကေး;မေး,ဆိုဝ်မခ်; တေလီးဂုဂ်.ပုတ်;ယဝ်.။ ခိုင်းဂုခ်;ခေတ.ဆွဂ်;ဂေး.ခပ်လမ်း
ပေးဝး;ပေးမေးတင်းသွင် လုသိင်းဂု,ဆီ လုဂ်;လး;လိုင်းကခ်ဂိုတ်;ဝိ.ဆန်း. ဂေး.ယွံ,သုတ်;
လီးသိုပ်,ဂုခ်; ဆေးဂိုုခ်;ယဝ်.။ ဆေးဂိုုခ်;ဆိုင်;လင်ဆီ. ပေးဝး;မေးဆင်းသိင်းဂု,ဆီ ခွင်းခွင်

ကန်ပျားထွမ်းမန်းမားလိမ်ပိုင်းအဆ်. ဂျေ.ပီခ်ဇုဝ် ကမ်,မီးသုခ်,ရှပ်; ပေး;ဗမ;မန်း မီးသုခ်,သိမ်းခိုခ်းယူ,ယဝ်.။ ခုဝ်းခွင်ကန်ရှပ်;ရှပ်လီးမားလိုင် တေလီးလိမ်,မိင်,လုဂ်းလင်းယဝ်.။ ရှိူခ်းဒတ. ဂျေ.ပီခ်လုဂ်းလီးလူင် ပိုင်,ငမ်းလီးယူ,၊ သင်ဝါး; ပီခ်ပေး;ဗမ; ကန်ကမ်,မီး ကားလုဂ်းလီးအဆ်. လုတါဂျ,အံ ရှိူခ်းလင်အဆ်.ပီးအွင်.ဗေ,ဂျေ.ပီခ်ပေး; ယိုတ်းသိမ်းလီးယူ,ယဝ်.။ လိုင်အံ.သမ်. လီးခိုဝ်းဂုခ်းယိခ်းတေလေးခဝ် လိမ်,မိင်,ခိုဝ်းပူလုဂ်းလမ်း ခိုဝ်းခွင်ကန်ဂိုတ်းပိ. ဝါး ပေး;ဗမ;လုတါအဆ်. လုဂ်းလင်းဂျေ.ယို,သုတ်း ဒလ; ဂျေ.လိမ်.သုတ်း လီးအမ်တိုဝ်းယဝ်. (International Development Law Organization, 2014)။

ဂူလုဂ်းဂါး; ဂါခ်တတ်းသိခ်အံ;အုးတီးလောင်းခိုဝ်းလိုင်အဆ်.အံ. မတ်.အွင်,ပီခ်ဝိ. လွဂ်းပိုင်တတ်းသိခ် ခုခ်းခဝ်းယူ,သေတါ. ဂွပ်;ပိုင်;ကမ်,ခဝ်းတင်းဂါခ်လုလုဂ်းပဂ်းပိုင်ဒလ; ယူ,တီးလုဂ်းမိုင်း၂၀၀၈ ကမ်,ယိုခ်အမ်မန်းအမန်းဝိ.ဒသ;၊ လွမ်းအင်, ပိုင်ခွတ်,ဗွတ်;လုမ်းတြး တီးမတ်.တါ ၂၉၃ ဒလ;သင်*5 လွမ်းအင်, ပဂ်းပိုင်တတ်းသိခ်မိုင်းရှပ်;တုမ် ၂၀၁၀၊ မတ်.တါ ၅၆ ပခ်ဝိ.ကါ,အါ,ပိုင်တတ်း လိုင်;လောင်းငဝ်;ပိုင် လိမ်လိုင်;အိုင်;ခုခ်/ အိုင်;မိုင်း တမ်းတီးလုမ်းတြးလေးမိုင်းအဆ်.ဒလ;*6 လင်,ဝါး လုဂ်းမိုင်း၂၀၀၈ ကမ်,မန်းမန်း; လုဂ်းပိုင်တတ်းသိခ်ခုခ်းခဝ်းအံ.ယဝ်.။ လိုင်အံ.လမ်း ဂိမ်,ဂပ်းတင်း ဗိုင်;ရှပ်;ပိုင်,တီးလိခ် (Communal Land System) သေ ဂုခ်းလောင်းခိုဝ်းဗေမန်း ကွန်လု.တိုဝ်းမား ပါခ်သိုပ်,ပါခ်သေတါ. ဝါးလင် သိမ်းကါ, အါ,မိုင်း ၁၉၆၂ ယဝ်. ယူ,တီးလုဂ်းမိုင်း ၁၉၇၄ ဒလ; လုဂ်းမိုင်း၂၀၀၈ ကမ်,မန်းမန်းယဝ်.၊ လွင်းအံ. ကူးကွင်,ထူး လီ.အေဒတ." ကန်ရှပ်.ဝါး Customary Land Rights အဆ်. ပီး၁၉၆၂ တပ်.သိုဂ်းသိမ်းကါ,အါ,သေ ဝါးအဆ်. ကမ်,မန်းမန်းကန်အံ;ယဝ်.။ လိုင်အဆ်. လွမ်းလုလုဂ်း လုဂ်းမိုင်း၂၀၀၈ မတ်.တါ ၃၇ ရှေ ပီခ်မားကန်ဝါး; ဂုင်အမ်.လိခ်လုမ်း အံ;မိုင်းမားအံ; လိုင်;မိုင်းပိုင်,ငမ်းအဆ်.အါ,၊ ပွင်,ဝါး ယါ.ပိတ်; Customary Land Rights ယဝ်.ကိုင်;" ဝါးအံ.ယဝ်.။

ဝါးလင် ပီး၁၉၇၀ အံ အံ;အုးတီး ရှပ်;တုမ်ယင်းဗိုင်,ဂုမ်းဂမ်အဆ်. ပုဂ်းတင်းလွဂ်းပိုင်တတ်းသိခ် လိုင်.အင်, လုမ်းတြးကန်ပိုင်တတ်းတင်းဂုမ်းယင်း၊ ခွဂ်းခင်၊ တပ်.ဂါခ်လိုင်.လတ်;ယင်းဗိုင်, (KNPF) လိမ်လိုင်;အံ.သေ (Kyed, 2017) တီးလေးမိုင်းရခိုင်,ဂေး; အံ;ပီး၂၀၂၁အဆ်. ပိတ်,ဗုဂ်,လုမ်းတြးသေ ပုဂ်းတင်းလွဂ်းပိုင်ဂေးလိတ်;လိုင်;လောင်းမားယဝ်.။ လိုင်;အံ;အံ. ပီခ်ဝိ.ပိုင်ဗိုင်ခွင် ဂါခ်တတ်းသိခ် ခုခ်းခဝ်းအံ;သေတါ. ဗိုင်,တေပီခ် လွင်းမန်းမန်းလုလုဂ်းပဂ်းပိုင် အံ;လွဂ်းပိုင်တတ်းသိခ်အဆ်. ဂွလုဂ်းပီခ်လွင်းဗေ,သင်; လွဂ်းပိုင်တတ်းသိခ်ခုခ်းခဝ်း အံ;အုးတီးဂုမ်းဂမ်အံ;ဂေး; ယင်းခိုခ်ဝါးခိုခ်း လီးယဝ်.။ လိုင်အံ.လမ်း တီးဝါခ်; အွဂ်းအုးပင်,ဂမ်းဗွင်းအဆ်. ကွန်လု.တိုဝ်း လွဂ်းပိုင်တတ်းသိခ် အွဂ်းပိုင် (Informal Justice) ကန်ကမ်, လုဂ်းပိုင်ဗိုင်; ကန်လုဂ်.တီးရှပ်;အုးပွဂ်.၊ မုခ်လဝ်; ဒလ; ဗူးယို,ဗေ,ဗေ,သါ,ဂိုင်းယမ်၊ ထဝ်းဝါခ်;ထဝ်းကိုင်, ခဝ်းခိုင်ဂေးလိတ်;ပခ်ယူ, သေတါ. လွင်းလိုင်;အဆ်.အံ. ကမ်,လုဂ်းလွင်းဂမ်.ယွင် ရှပ်;လွဂ်းပိုင်တတ်းသိခ် ခုခ်းခဝ်း ပီခ်တူဝ်ပီခ်ဂါး;မားအံ လိုင်,လီးဗိုင်.ဂမ်ယူ,။

မိုင်းခိခ်,တိမ်းပဂ်းပိုင်လုဂ်းမိုင်း ပိုင်;တါ,ဂေး,သင်; လွဂ်းပိုင်မိုင်းရှပ်;တုမ်ဗိုင်တေရအဆ်. ကမ်,ဂါးဂွလုဂ်း ဗေ,ဗွင်းငမ်း၊ ဗေ,ရိုခ်းအိုင်; တေလီးမံ;လုပုး လွင်းလိမ်,မိင်,ကါ,အါ, တီးဗေ,တတ်းသိခ် ယူ,ယဝ်.။ လိုင်အဆ်. ဂါခ်တတ်းသိခ် ခွင်ဂုခ်းလောင်းခိုဝ်းခဝ်းအံ. ဂါးလုဂ်းပိ,ပုခ်.ပီခ်တေ,

မှု၊ ပိုင်တတ်သိန် ဖန်တီးရာလို့ တာင်တိန်၊ ငလ၊ သုန်၊ လီသုန်၊ ပီခ်ဂူန်းလုံ ကန်ပုးတီးပန်းပိုင် လန်းမိုင်းဆန်ဆီ (တူဝ်ယာင်၊- လိုင်းလိဂ်၊ ခုမ်းပုလုံး၊ ကန်ပုန်း၊ ပီခ်ဂါန်ပီခ်ကံးယိင်းဖိုင်၊ ပိင်းဂန်၊ လွင်းပိုင်တတ်၊ ကန်လာင်းပီခ်ဖေး တုမ်တိုဝ်သံလုံ၊ လွင်းပိုင်တတ်၊ ကန်မီးသဖေးလိဂ်၊ ငဖေန် ကန်တိဂ်တိုင်ဂူန်းဂေ၊ ဆွဲလုမ်း ဂူန်းဂေ၊ လိမ်လှိုင်းဆီ) ကမ်၊ ပန်ရှ်၊ လွန်းပိုင်တတ်သိန် လန်မိုင်းဂူမ်းတုမ် ခပ်ဂိတ်သုမ်၊ ငမ်းသေ တေ လီယွမ်းရှပ်ပီခ် သုန်၊ တတ်သိန် လိုင်းငပ်ပိုင်း (Original Jurisdiction) ယူယဝ်။ လိုင်းလာင်းခိုင်းလုမ်းဂူ န်ဂေ၊ ဆီ၊ ဆွဲလှိုင်းမိုင်းယမ်းကန်ဝါး၊ ဖိုင်၊ တေလှိုင်းလွန်းပိုင်တတ်သိန်ခွင်ရှင်းခေ၊ တု၊ လှိုင်းလုံ၊ လွန်းပိုင်လုမ်းတြးဆွဲပိုင် (Formal Court) ကန်မွပ်၊ ဝိ၊ ကျ၊ ဆျ၊ လူလှ်၊ ပန်းပိုင်ကန်ပိုင်ပံး (Statute Law) ဆန်၊ ငလ၊ မိုင်းယမ်းကန် ကမ်၊ ရှာန်လုံဆိုဝ် ခေးတိပ်တတ်၊ ကန်ကွပ်၊ မးတီး၊ လွန်းပိုင်တတ်သိန် ခွင်ရှင်းခေသေ ယွန်းခိုန်ခိုန်းလုံ၊ ငမးယိုန်းတာင်၊ ထိုင်လုံဆန်၊ တေလီ၊ ရပ်၊ ပာဂ်၊ ဝါး၊ သုန်၊ ပိုင်ပံးရှင်း ခေးခွင်လာင်းခိုင်း ငလ၊ လွန်းပိုင်တတ်သိန်ခွင်ခမ်းခမ်းဆီ၊ ပီခ်ပွတ်တွန်းခွင်လွန်းပိုင်ဖန်တီးရာ ဆီယူယဝ်။

ဆင်၊ ပါးဆေမးပုးဆိုဝ်ဆန်၊ သေ တီးကန်ဝါး၊ ဂးလှိုင်းပံ၊ ပုန်းပီခ်တေ၊ သုန်၊ လီသုန်၊ ပီခ်ဂူန်း ဆန်၊ ကူးကွင်၊ ထူး လာတ်ဝါး၊ " တီးကိန်တိယဆီ၊ ပေးဝါးလင်းဖျာ၊ လှိုင်းခပ်တံဆီ လိုင်းပီခ်မေးမန်း လီ၊ ရှာင်းလှိုင်းဆွဲခမ်းရေတံလွမ်းဆီ၊ ထင်းခပ်ယဝ်၊ ရှိတ်လှိုင်းဆီမး ရှိတ်ဆျ၊ ယဝ်။ ဂမ်းလိုန်း တိန်းဖွင်းကိန်တိယ လင်၊ တိပ်တတ်ဝါး၊ ကန်ဆီ၊ ပီခ်ဖိုင်၊ ထင်းငတေ၊ ဂေ၊ လှိုင်းယူ၊ တေလီ၊ ဝိ၊ ဂးခန်၊ တေလီ၊ ဆပ်၊ ယမ်၊ တေလီ၊ ရပ်၊ ရှိတ်၊ လှိုင်းယဝ်၊ ယွမ်းရှပ်၊ ယူ၊ ဂူလှ်၊ ဂး၊ ဖိုင်၊ ထင်းဆီ၊ တုမ်တိုဝ်သံလုံဂူန်းငလ၊ ပါးယူ၊ လီကိဝ်။ ဂွမ်းဆီ တိန်းဖွင်းလင်၊ ပိုင်ပံးပန်းပိုင်ရှေ ကိုတ်ပိတ်ယဝ်။ ဆွဲလှိုင်းမိမ်းဆီးငတေ၊ ဖိုင်ပိုင်ထင်းတမ်း ကန်ကမ်၊ တုမ်တိုဝ်သံလုံဂူန်း ငလ၊ ပါးယူ၊ လီဆန်၊ ခိုင်းဂူန်းဖန်မန်း လှိုင်းတိုင်းမး ကာန်၊ ပာဂ်၊ ကာန်၊ ရှိတ်ပီးကိဝ်။ ကမ်၊ လှိုင်းပိုင်ကန်ပိုင်ပံးသင်ရှေ လှိုင်းဖိုင်ပိုင်ထင်းတမ်း ကန်လှိုင်းတိုင်းမးလွမ်း ရှိတ်ရှိုင်းလါးဂပ်၊ လှိုင်းဆန်ငတေ၊ ဂေ၊ ကန်ဝါးရှိုင်းသိုပ်၊ တင်းသင်းမီးဝိ၊ ယူ၊ ဆန်၊ လှိုင်းခံ၊ လှိုင်းခိုန်းယူ၊ " ဆီယဝ်။ လွင်းရှပ်၊ ပာဂ်၊ ဆိုင်သုန်၊ လီသုန်၊ ပီခ်ဂူန်း ငလ၊ ဖိုင်ပိုင်ထင်းတမ်း ကန်တုမ်တိုဝ်သံလုံဂူန်း ကိဂ်၊ ပါးယူ၊ လီ လှိုင်းဆန်ဆီ၊ လှိုင်းတီးတိန်းဖွင်းဖေ၊ ရှိတ်ဖိုင်၊ မိုင်းကိန်တိယ ပိုင်ပံးပန်းပိုင်သေ ခတ်ခွပ်၊ ကိုတ်ရှမ်း၊ လီ၊ မးတေ၊ ယူ၊ ဖိုင်ပိုင်ထင်းတမ်းသတီ (Sati) ကန်ရှိတ်ရှိုင်း ဂေ၊ ပီခ် မေးကိုတ်ဝိ၊ တင်းလင် လီ၊ လှိုင်းသင်းဂျူဝ်၊ လွမ်း ခပ်၊ တူဝ်ဂေ၊ ဖူဝ်လုတံဆန်ဆီ၊ မိုင်းကိန်တိယ လင်၊ ပိုင်ကွ ဂ်၊ မီမီးပိုင်ဂုံသတီ ၁၈၂၉ (Bengal Sati Regulation 1982, regulation XVII) ငလ၊ ပန်းပိုင် ဂေ၊ မသျှိန်ဂိတ်၊ ခေသတီ ၁၉၈၇ (The Commission of Sati(prevention) Act 1987) သေ ရှမ်းကိုတ်ရှိုင်းလီ၊ ယဝ်။

ပိုင်းတု၊ လွတ်ခိန်တူဝ်ထိုန်၊ လှိုင်း ငလ၊ ရှာဂိန်လိင်တွင်၊ ဝါးဆီသေ တီးရှပ်ရှပ်ရှမ်းလုံ ဆန်၊ ခိုင်းဂူန်းချင်းခပ် ပုးဖျာမိတ်ဂျ၊ မးဆန်၊ ကပ်ပန်းပိုင်လာင်းဆာဂ်၊ မတ်တု ၁၉ *7၀၊ လှိုင်း လာင်းပီခ်လှိုင်းဖိတ်ဖိုင်ယဝ်။ ဆမ်ထာန်ခွမ်၊ ဆမ်လိုဂ်၊ ခါး ကန်ခိုင်းဂူန်းတု၊ ဝါးခပ် လီ၊ ကပ်သု၊ ပုး ဆွဲပာန်၊ တင်းဂိန်ဆန်၊ ပေးတမ်းခါးလိုင်း ကပ်ပန်းပိုင်ယုးမမ်းဂမ် ၁၈၁၇ ဝါးလိုင်း

ပီဇ်ကန်တီ.လှုပ်လံးယူ,ယဝ်.*8။ ငဝ်းလံးလှိုင်းဆံးဆံ. တေဝါ; ပီဇ်ပန်ဂျာပန်းပိုင်သုန်ဂင်ဂုမ်းဂမ်လှိုင်
ဆံဂေးလံး၊ တေမာ်ထိုင်ဝါ; ဂွပ်ပိုင်ကမ်,မန်းမန်း; လွှန်းပိုင်တတ်းသိန်ခူဆံးခဝ်းလေး; လှိုင်လားဆံ.
ကမ်,ဂိုင်,ဆမ်သေ ငဝ်,လံးလှိုင်,ဆမ်ဝံ. ဆံဂေးလှိုင်းယူ,ယဝ်။ ကပ်လွှန်းပိုင်တတ်းသိန်ခူဆံးခဝ်း မန်းမန်း;
တေ, လွှင်းခွင်းခမ်ပိုင်ဂူဆံး၊ လွှင်းခွင်းခမ်တီးလိန်ခွင် ဂူဆံးလုမ်းလောင်းခိုဝ်းခဝ် လေး; ဖိုင်းပိုင်ထုင်းတမ်း
ကန်ထိုင်သိမ်းမားပာန်သိုပ်,ပာန်ဆမ်.ဆံ. လီဝံ.ဆန်းပီဇ် ပွတ်းတွန်းခွင် လွှန်းပိုင်ဖိုတ်တေရ
ကန်ကမ်,လောင်းပိတ်;မဝ်မာင်ဆမ်.ယူ,ယဝ်။

ဂူဆံ.လွှမ်းပန်းပိုင်တတ်းသိန်ခူဆံးခဝ်း ဂိုဝ်,ဂပ်းမိုင်းမာန်;

လွှန်းပိုင်တတ်းသိန်ခူဆံးခဝ်းဆံ. ဆံးလွှန်းပိုင်ဖိုတ်တေရ ကန်မီးပိုင်ခွတ်,ဖွတ်;လှိုင်;မိုင်း
ကန်ယန်ဆိုင် ဆးလိန်ဆမ်.လှိုင် ကမ်,တပ်းဝံ.ပီဇ်လွှန်းပိုင်ခိုက်.ခါးကန်ဆိုင်;သေ ဆပ်.သင်း
ဂေးယု, လှိုင်.ဆင်,မိုင်းမာန်; ကန်ယန်ပိုဆံ.ဆိုင် ဂူဆံးလုမ်းလောင်းခိုဝ်းသေ ထိုင်တီးငဝ်းလံး
တေလံးသင်.မန်းဆိုင်တိုင်,ဂူဆံး ကန်လွှင်းပိတ်,ပိုင်;လေးလွတ်,ဆံ.တေ. ပီဇ်ကန်လမ်,လွှင်း
တု,တေလံးမန်းမန်း;ခိုက်လွှမ်းယူ,ယဝ်။ မိုင်းမာန်;ဆံ. ပေးတူလှိုင်းဆံးလွှန်းပိုင်တတ်းသိန်ဆံ
တိုက်.ရှပ်.လှိုင်. ပန်းပိုင်ထုင်းဖိုင်း; ကင်းဂလီတ်;ယူ,ဆင်,ဂပ်,လေး; မိုန်လှိုင်.ပန်ဂျာပိုင်ဂူဆံး
(လွှင်းဂူပ်.ဂူးသွန်.မိင်း; လွှင်းယွန်းသိုပ်,ပုတ်;ခွပ်;ပုလ်; လိမ်လှိုင်ဆံ.) ကန်ယန်ပိုဆံ.ဆိုင် ဖိုင်းပိုင်
ထုင်းတမ်းဖေး,သု,ဂိုဝ်းယမ် ကန်မန်းမန်း;မား လိမ်မိုင်း;ပာန်ခွပ်လှိုင်ဆံ တေ,ဝန်းမိုင်းဆံ.ဆမ်.
ယူ,တီးလွှန်းပိုင်တတ်းသိန် ယင်းယွမ်းရှပ်.မန်းမန်း;ယူ, မိုန်ဆံသေလေး; ဖိုင်းပိုင်ထုင်းတမ်း လေး;
ပိုင်ဖိုင်တတ်းသိန် ကန်ဂူဆံးလောင်းခိုဝ်းလှိုင်;ယူ,လွှမ်းရှပ်ရှပ်;ဂျားလို့ လှိုင်.တိုင်းမားပာန်သိုပ်,ပာန်
လိမ်မိုန်.သိုက်;ဂွန်,ဆမ်. တေယွမ်းရှပ်.မန်းမန်း;လှိုင်.တိုင်းဂျာ, ဆံးခိုင်းပိုင်ဖိုတ်တေရ လှိုင်.ရှိုက်ဆံ
လီဝံ.လမ်,လွှင်းဂူဆံ.သွန်,ပု,ယူ,ယဝ်။ မိုန်လှိုင်. လှိုင်.သိန်းလှိုင်;လား လေး; တိုင်,တိုင်,သုန်,
တတ်းသိန်ဆံ. တေလံးမန်းတတ်းပိုင်ပီးလှိုင်;ပန်းပိုင်ဝံ. တီတ်;တေးဆမ်.ဆင်,ဂပ်, ဆင်,ရှိုက်တေ
ဂွန်းဂိုင်းပန်လံ; (ရှိုက်) တိပ်းတတ်းပန်လံ; လွှင်းခွင်းခမ်ဖေ,ပန်းပိုင် (Issues of Law)၊ လွှင်းခွင်းခမ်ဖေ,
ခေးမုန်း (Issues of Facts)၊ ပတိတ်;ခတ်;သုန်,ပိုင်တတ်း (Conflict of Jurisdiction)
ကန်ရှိုက်,မီးမားတီးဆးဂန်ပိုင်တတ်း ကန်ယန်ဆိုင်ပန်းပိုင် ကန်တိန်းဖွင်းမိုင်းရှပ်;တုမ်ပိုင်ပီးဆမ်.
လေး; ဆးဂန်ကန်တိပ်းတတ်းလှိုင်; ဖိုင်းထုင်းလုမ်းလောင်းခိုဝ်းခဝ် ဆမ်.ဆံ. လှိုင်,လံးမီးတိုင်,ဂန်
ကန်ဆိုင်;သေ ပိုင်;တု,တေရှိုက်;ပီဇ် လန်းဆမ်းတတ်းသိန် (Judicial Principle) ယိုင်,ဆိုင်;
ပိုင်ပီးသို့,လံ; ဆံးပန်းပိုင်လန်းမိုင်းဆမ်.ဂေး; လီဝံ.ခိုက်.တွန်းဂူဆံ.ခံ;ယူ,ယဝ်။

လှိုင်;မိုင်းဂမ်;ဖွင်း; ကန်ယွမ်းလှိုင်. လွှန်းပိုင်တတ်းသိန် ခူဆံးခဝ်းဆမ်.ဆံ ပန်ဝံ.သုန်,ပိုင်တတ်း
ကန်လားမားတီးဆိုင်ဆံ. တမ်းတီးတိန်းဖွင်း တတ်းသိန်သုတ်းယွတ်; ကန်လံးရှပ်.ဝံ.
ကု,ဆု,ပိုင်တတ်း ဆိုင် လွှင်းခွင်းခမ်ဖေ,လန်းမိုင်းဆမ်. (ကမ်,ဆမ်) တီးလုမ်းတတ်းသိန်
ဖေ,လန်းမိုင်းဆမ်.ယဝ်. တီးမိုင်းမာန်;ဂေး; ပေးတေကပ်လွှန်းပိုင်တတ်းသိန်ခူဆံးခဝ်းဆင်,ဆမ်
သို့,ပု;ဆံးခိုင်းပိုင်တတ်းသိန် မိုင်းရှပ်;တုမ်ဖိုတ်တေရဆံလှိုင် လှိုင်,လံးသို့,ပု; တိုင်,ဂန်

ဂေ့လိတ်းလွင်းခွင်းခမ် ကန်ခိုင်ယူယဝ်။ လှိုင်ဆန်. လမ်း လွမ်းဆင်,လွင်းပိုင်တတ်းသိန်ခွန်းခမ်း
သေ တေးဝးယွမ်းရပ်. လွင်းပိုင်တတ်းသိန် ကန်လှိုင်ခိုင်ယောင်,လိပ် ဆဲးဂေးယာ,
ဆုံးလွင်းပိုင်တတ်းသိန် နှိတ်တေရဆန်. လှိုင်,လိပ်သို့,ပးဂေး,သင်း; လွင်းပိုင်တတ်းသိန် ကန်
တေဂိတ်,ခေ၊ ရပ်.ပာဂ်,လိပ်; ဂးပိန်ခေးတိပ်းတတ်း ကန်တေဂိတ်းရှ်; တုမ်.တိုဝ်.လုသုမ်း
သုန်,လိပ်သုန်,ပိန်ဂုန်း၊ သုန်,လိပ်သုန်,ပိန်လုဂ်းဂုန်းလိုင်;မိုင်းဂေး.ခိုင်;ဆန်.ဂု၊ ဂိန်,ဂိန်,ခိုင်ခိုင်
ယူယဝ်။ တၢ,ကန်ဆိ;ဆိ. လှိုင်,လိပ်ခိ;လုပး တၢ,ထိမ်သို့, သဖေးတြးပိုင်ဂါန်ဂိပ်,ဂပ်းသုန်,လတ်းပွင်
ကန်တေဂိတ်းသင်းလိပ်; လွင်းခိုခိန်းဆပ်.သင်း၊ မုန်.မေး၊ ယုဂ်.လှိုင်; ကၢ,ဆၢ,သုန်,လတ်းပွင်
ဆန်.ဂုန်,ယဝ်။

ကန်လီမာ်တွင်းပိုင်လှိုင်

- လွင်းတင်းသင်းမီးဝိ. လွင်းပိုင်ခိုင်;မိုင်းလှိုင်ယောင်,လိပ် ဆုံးလိုင်;မိုင်းဆိ. ရှိုင်.ဝး၊ ဝး,တပင်းပိုင်
ခွန်းခမ်းသေ ယန်ဆိုင်ဝး,တဆန်.ယဝ်. မီးမးလွင်းပိုင်တတ်းသိန်လှိုင်ယောင်,လိပ်ဆန်.သမ်.
ရှိုင်.ဝး၊ လွင်းပိုင်တတ်းသိန်ခွန်းခမ်းဆိယဝ်။ ပိုင်;တၢ, တေဂေး,သင်းလိုင်;မိုင်းနှိတ်တေရ၊ တၢ,
တေဂိတ်းရှ်;ခိုင်;ယိန်,မင; မလ; ထင်းတမ်းခွင် လောင်းခိုဝ်းဖန်မန်းကမ်,ရှိုင်;ရှာ် မလ; တၢ,
ဖေး,သင်းလွင်းပိုင်ခိုင်;မိုင်း ကန်ဂုမ်ဂိပ်လွမ်းဖန်,လိန်ဆးတီးဆန်. လှိုင်,လိပ်မင်းမန်း
ဖေး,သင်း; ဂါန်တတ်းသိန်ခွန်းခမ်းဆိ.ယဝ်။ တူင်,ဂါန်ခိုင်;ယောင်, ကန်မီးမူ,ပိုင်လီလီသေ တေ
ဂေ့လိတ်းပန် လိပ်; လွင်းတွဂ်.တိဂ်.ဆုံးမေး; သုန်,ပိုင်ပးခွင်လုမ်းလောင်းဖန်မန်း မလ; ဂုန်းဂေး.လှိုင်
ဂေး.ဆန်.၊ မလ;တင်း ပတိဂ်;ခတ်းသုန်,လတ်းပွင် လိမ်လှိုင်;ဆိ;ဆိ. ကမ်,လင်းဝေးလွတ်းသေ
ရှူ.ဂး;တေလိပ်;မီးယဝ်။

လုမ်းတြးဖေ၊သိုဂ်း မလ; လွင်းထိုင်,ရှာင်းလမ်းသင်.ဖေ၊တတ်းသိန်¹⁰

လွမ်းဆင်,လမ်းမိုင်း၂၀၀၈ သေ လှိုင်လုမ်းတြးရှူလွင်းလွင်း (လှိုင်လုမ်းတြးဖေ၊မိုင်း) ဆိ.
ပိုင်;တၢ,ရပ်.တတ်းလှိုင်;လောင်းဂုန်းမိုင်းဆန်. ဆုံးမေးမိုင်းရှူမံးတုမ် မလ; လှိုင်;လေးမိုင်းဆိ.
ကမ်,မီးလွင်းတတ်းခမ်း ကၢ,ဆၢ,သေ ပိန်ဝိ.လွင်းပိုင်လုမ်းတြးယောင်,လိပ် (Single Court Hierarchy)
ယဝ်။ တိန်ဆင်းသုတ်းယွတ်း; ဖေ၊တတ်းသိန် မိုင်းရှူမံးတုမ်ဆိ. ဂုမ်းဂမ်ငမ်လိဂ်းဆိုင်
လုမ်းတြးဆုံးမိုင်းဆန်. တင်းသိုင်;ယဝ်။*2 ရှူလမ်းဂး၊ ကၢ,ဆၢ,တတ်းသိန်သုတ်းသုတ်းခွင်
တိန်ဆင်းဖေ၊တတ်းသိန် မိုင်းရှူမံးတုမ်ဆိ. တေကမ်,လိပ်;တုမ်.တိုဝ်.တေး, လှိုင်လုမ်းတြးဖေ၊သိုဂ်း
မလ; လုမ်းတြးဖေ၊ပင်းပိုင်လမ်းမိုင်းဆန်.ဆိ ပိုင်ပးဝိ.ဆုံးလမ်းမိုင်း

¹⁰ ဆုံးခိုင်;ပိုင်ဂါန်တတ်းသိန်နှိတ်တေရ,ဆန်. ကမ်,မီးခမ်းတွန်းလမ်း,လွင်း; တၢ,ကုပ်,လွမ်း လွင်းလုမ်းတြးဖေ၊သိုဂ်း
သေတၢ. ဆုံးတူင်,တိုင်,ဂါန်တတ်းသိန်မိုင်းမန်းဆိ. ပန်ကၢ,ဆၢ,ခိုဂ်.တွန်းလုန်.လှိုင်ဝိ. တီးလုမ်းတြးဖေ၊သိုဂ်းမလ;
မာ်ထိုင်ဝး; ဝိန်.ဝိ.ကမ်,လိပ်;သေ လင်,သို့,ဝိ.တၢ,ပွတ်းတွန်းဆိုင်;ယဝ်။

၂၀၀၈ ယူ,ယဝ်။*3 ဂွမ်းအံ လိုဝ်းလုမ်းတြးဖေ၊မိုင်းအံ. ဆွမ်းလိုင်ဝင်လမ်းမာင်ဖေဝ်,¹¹ ကမ်,လောင်းခပ်;ဂ်ဝ် လွမ်း ခေးတိပ်းတတ်းခွင် လိုဝ်းလုမ်းတြးဖေသိုင်းအံ.သး။ ပိုဝ်းတၢ, လွမ်းပိုင်တတ်းသိခ်ခွင် လိုင်းမိုင်းလိုင်.တိုဝ်းဟိုင်;တီမုဝ်ခရေလီ တေဂ်အံ,ခိုင်ရှိုင်းဂိုအံးလမ်း တ်အံးဖွင်းသုတ်းယွတ်း; ဖေ၊တတ်းသိခ် (Supreme Court) အံ. တေလံ;ဝံ.တီး လိုင်းလွမ်း ခွင်ဂါခ်တတ်းသိခ်သေ ယၢ,ရှုး လုမ်းလောင်းကန်လုံ သုမ်,ငမ်းလံ; အံ.ယူ,ယဝ်.။ ကမ်,အံ.ဂေး; ရှိုတ်,မီးလိုင်;လောင်းလိုင်.အံ,ရှိုတ် ဂေး;လမ်း သုခ်,တိပ်းတတ်းယဝ်.တူဝ်းသုတ်းထံ.အံ. အံ,ရှိုတ်တေတမ်းမီးတီး တ်အံးဖွင်းသုတ်းယွတ်း; ဖေ၊တတ်းသိခ်ဂွလ်းအံ. လူဝ်,လံ;ပိုင်ပံ;ဝံ.အံ; ပမ်းပိုင်လမ်းမိုင်းယူ,ယဝ်.။

လုမ်းတြးဖေ၊သိုင်းအံ. ခွတ်,ဖွတ်းလူလ်း; ပမ်းပိုင်လမ်းမိုင်း ၂၀၀၈ ငလး; ပမ်းပိုင်တိုင်,ကန်သေ တေ လံ;တတ်းသိခ်တၢ, လိုဝ်းလုမ်းသိုင်းတပ်.မတေၢ, ဝးအံ.ဝံ.ယဝ်.။*4 ပမ်းပိုင်တိုင်,ပိုင်အံ. ခွံ;မံထိုင် ပမ်းပိုင်ဂ်ဂ်. တပ်.မတေၢ, ပီး၁၉၅၉ (The Defence Services Act, 1959) အံ.ယဝ်.။ တၢ,ဂူတ်,ထတ်း လုမ်းသိုင်းတပ်.မတေၢ, တပ်.လိခ်၊ တပ်.အမ်.၊ တပ်.လုမ်းအံ. ခွတ်,ဖွတ်းဝံ. လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်း;ဖေ၊သိုင်း (General Court- Martial)၊ လိုဝ်းလုမ်းတြး ဖေ၊သိုင်းလမ်း.တိုင်း (District Courts-Martial)၊ လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်း; ဖေ၊ရှုပ်;ထတ်း (Summary General Court- Martial) ငလး; လိုဝ်းလုမ်းတြးအံ;တပ်. (Summary Courts- Martial) အံ လံ;လံ;လမ်း.ယဝ်.။*5 လွမ်းအံ, မတ်.တၢ ၇၂ အံ;ပမ်းပိုင်အံ;သေ လိုင်;ဖိတ်းဟိုင်; ဖေ၊မိုင်း ကန်လိုဝ်းလုမ်းသိုင်း ပုခ်.ပိခ်အံ;ဂေး; ရှိုတ်,ထတ်းပိုင်တတ်း တီးလုမ်းတြး ဖေ၊သိုင်းအံ. ဂွလ်းယဝ်.။*6 လိုင်;ဖိတ်းဟိုင်;ဖေ၊မိုင်း ကန်လမ်း,လွင်းတၢခ်,လုံဂေး;ယဝ်. ပေးတိုက်.ရှပ်,ပုခ်;ဖွတ်းသိုင်းတိမ်တီး; ကမ်,အံ ပေးပုခ်.ပိခ်တီး; ဖေ၊ဆွမ်းမိုင်းမာခ်; ကမ်,အံ တီးပိုင်သမ်းသိုင်းလိခ်လိခ် ကန်တူဂ်းပုခ်;ဖွတ်းလူလ်း; ခေးလီ.သင်,ပိုင်ဖေဝ်,ခေးခေးအံ.လိုင် လုမ်းတြးဖေ၊သိုင်းဂွလ်း ရှိုတ်,ထတ်းတိပ်းတတ်း။ ယမ်းအံ,အံ လိုဝ်းလုမ်းတြးဖေ၊မိုင်း ကမ်,မီးသုခ်, ခပ်;ဂ်ဝ်ပိုင်တတ်းလွမ်းသး။*7 ခေးပိုင်ပံ;လိုင်;အံ;အံ. ဂွမ်းဝး;ကမ်,ပခ် လုမ်းတြးဖေ၊မိုင်း ထတ်းထိခ်လံ;ခိုခ်; ကမ်,မီးသုခ်,တိုင်,လဝ်; ယွမ်းခိုခ်လံ;တီး လုမ်းတြးဖေ၊မိုင်းငလး; ပိခ်မး ခေးပိုင်ပံ; ကန်လောင်းရှိုတ်းရှုးလုတ်းသုမ်း လွင်းတတ်းသိခ်တိုင်;ထမ်း တၢ,ဂူခ်;မိုင်းယူ,ယဝ်.။ အံငလး; လင်,ပိခ်မး ခေးပိုင်ပံ;ကန်အေလမ်းထာခ် လွင်းဝး; ပမ်းပိုင်လမ်းမိုင်း ကန်သုင်သုတ်း တၢ,လိုင်;မိုင်းအံ. ယင်းကမ်,ရှေ.ဂင်းပခ်ဝံ. လွင်းထိုင်,ရှာင်း ငလး; လွင်းတိုင်;ထမ်းတၢ, ရှုခ်;သိုင်း ရှုခ်;မိုင်းအံယူ,ယဝ်.။

ပိုဝ်းတၢ, ဂါခ်တတ်းသိခ်နိုတ်တေဂရ ကန်လိုခ်;လောင်း,လမ်း လိုဝ်းခေးပိုင်ပံ;ဖေ၊တတ်းသိခ် ကန်ပုးအံ; ပမ်းပိုင်လမ်းမိုင်းအံ. လမ်းလွင်းလိုင်လိုင်တေ.ယဝ်.။ အံ;ဂါခ်တတ်းသိခ်ခွင် လိုဝ်းလိုင်;မိုင်းနိုတ် တေဂရအံ. တၢ,ဂေးလိတ်; လိုင်;လောင်းဖေ၊သိုင်းအံ ပုမ်းတင်းဝံ.

¹¹ လွမ်းအံ, ပမ်းပိုင်ဂ်ဂ်. တပ်.မတေၢ, မတ်.တၢ ၇၂ ပီး ၁၉၅၉ သေ မီးခေးပိုင်ပံ;ခေးခေးဝံ.ဝး; လိုင်;လမ်းဖေ၊မိုင်း ကန်လုမ်း.တီးလုမ်းတြးဖေ၊သိုင်း ကမ်,ရှိုတ်,ထတ်းလံ; အံသေတၢ. လုမ်းမိုင်းတေ.သမ်. ပေးဝး; လုမ်းတြးဖေ၊မိုင်း ငလး; လုမ်းတြးဖေ၊သိုင်း ထွင်ဂန်လွင်းသုခ်,ပိုင်တတ်းယဝ်.လိုင် လိုဝ်းလုမ်းတြး ဖေ၊သိုင်းဂွလ်း ဂံ.လေ,ပေ.ပုခ်;သေ လုမ်း.တီးလုမ်းတြးဖေ၊မိုင်း; ခိုခ်ထိုင်ခိုခ်;တၢ,လံ;သုခ်,ပိုင်တတ်း အံ. ကမ်,အပ်.တေးမီးမး။

လုမ်းတတ်းသိခ်ဇေ၊သိုဂ်း ကမ်၊ဆခ် လုမ်းတြးဇေ၊သိုဂ်း ဆံသေတၢ၊ တီးလုမ်းထိုဝ်းဆခ်.ဆံ. ဂွလ်းပခ်လုံ.ကၢ၊ဆၢ၊ ငလး သုခ်၊ပွင် ကခ်ခါတ်းခွပ်,ဝံ.ယဝ်.။ လွဂ်းပိုင်လုမ်းတြးဇေ၊သိုဂ်း ကခ်ခွတ်,ဗွတ်းလူလ်း လဂ်းမိုင်း ၂၀၀၈ မတ်.တၢ ၂၀(ခ) ငလး ၃၁၉ ဆခ်.ငတ. ပခ်ဝံ.ကၢ၊ဆၢ၊ ပိုင်တတ်းသုတ်းသခ်ယဝ်.။ ကပ်မတ်.တၢ ၂၉၄ ဝးထိုင် ကၢ၊ဆၢ၊သုင်သုတ်း ခွင်လုမ်းတြးဇေ၊သိုဂ်းဆံ. ကမ်,လုံ; တီးဆ်းဗွင်းသုတ်းယွတ်းဇေ၊တတ်းသိခ် မိုင်းဂူမ်;တုမ် (Supreme Court of Union)။ ဂွပ်းဝး ကမ်,မီးလုမ်းလုံ လးလုံ ခပ်;ဂ်ဝ်လံ; ခေး;တိပ်းတတ်းခွင် ဗူးဂုမ်းဂါခ်ဇေ၊ဂ်တ်,ခေဆခ်.ယဝ်.။ တီးမိုင်းကေမရိဂခ်ငတ. လုမ်းတြးဂုပ်.တတ်းခေးယွခ်းခိုခ်ဂမ်;လိုခ်း ခွင်လုမ်းတြး ဇေ၊သိုဂ်းဆံ. ပိခ်တီးဆ်းဗွင်းဇေ၊တတ်းသိခ် မိုင်းဂူမ်;တုမ် (Supreme Court) ဆခ်.ဂွလ်းယဝ်.။

လုမ်းတတ်းသိခ်ဇေ၊သိုဂ်း ကခ်ပုဂ်းတင်;လူလ်း မၢၤသုလေး (Martial Law) ငလး လုမ်းတြးဇေ၊သိုဂ်းဆံ. သဗေးမခ်း ကမ်,မိုခ်ဂခ်။ ထိုဝ်းလုမ်းတြးဇေ၊သိုဂ်းဆံ. ပိခ်ကခ်ခွတ်,ဗွတ်းဝံ.ခေးခေး တၢ၊တတ်းသိခ်ခိုင်လုဂ်းသိုဂ်းခပ် ဂ်ဝ်,လူလ်းမံမီး ပိုင်သိုဂ်းဆခ်.ယဝ်.။ ဂူလ်းဂး တီးလုမ်းတြးဇေ၊သိုဂ်းဆံ. ပခ်လုံ.ကၢ၊ဆၢ၊ ကခ်ခါတ်းခွပ်,ဝံ.ဂွလ်း။ လုမ်းတတ်းသိခ်ဇေ၊သိုဂ်းငတ. ကမ်,တၢပ်;မီးခေးဝိခ်.သင်သေ ဂူတ်,ထတ်းပိုင်တတ်းလံ;တီး ဂူခ်းမိုင်းဗဂ်းဂၢ၊ ဆခ်.ယဝ်.။ ဆ်းဆးတီးကခ်ပိုင်ကွဂ်,ဝံ. မၢၤသုလေး (Martial Law) ဆခ်. ထိုဝ်းဗူးဂုခ်းထိုင်းသိုဂ်းဆံ. တင်;လုမ်းတတ်းသိခ်ဇေ၊သိုဂ်းသေ ဂုပ်.တတ်းလိုင်;လၢဂ်းလံ;ယူ,ယဝ်.။ ဗွင်းယၢမ်းဆင်,ဆခ် လုမ်းတတ်းသိခ်ဇေ၊သိုဂ်းဆံ. ကပ်ခေးလံ;လုံတီး ဗူးဂုမ်းဂမ်ဇေ၊ဂ်တ်ခေသေ ပိုင်လံ;တၢမ်,တၢ်ဂွခ်,ယဝ်.။ ခေးပိုင်တတ်းကခ်ကွဂ်,ယဝ်.ဆခ်.ဂေး ဗူးဂုမ်းဂမ်ထိုဂ်း ထွမ်ဇေ၊ဂ်တ်, ခေဆံ. ခိုခ်းငမးလံ;ဆင်,ဂၢင်လုံမခ်းယဝ်.။*8 ခၢဂ်းယၢမ်းပိုင်ကွဂ်,ဝံ. မၢၤသုလေးဆံ. ပိုင်;တၢ၊ဂူခ်းမိုင်းလမ်း ပိခ်ခၢဂ်းလုတ်းသုမ်း ဂါခ်တတ်းသိခ် ကခ်လွတ်းလိပ်းတိုင်;ထမ်းဆခ်.ယဝ်.။ ခေး;တိပ်းတတ်းလုမ်းတတ်းသိခ်ဇေ၊သိုဂ်းဆံ. ကမ်,မီးသုခ်,ယွခ်းတၢင်,ခေးယွခ်းခိုခ် ငလး သုခ်,ဝါဂ်းခိုခ် တီးလုမ်းတြးဂူးလွင်;လွင်;ဆခ်.ငသး။ ဂွပ်းဆံ ယွခ်.မီးဝံ. ပဂ်းပိုင် ခေး;လတ်းဇိခ်ထိုင်.ဆခ်ငလး ကမ်, လၢင်;ရိုတ်းရိုတ်း လဂ်းသင်.ဇေ၊တတ်းသိခ် ကခ်လွတ်းလိပ်းဆခ်. ဂ်ခ်,ခိင်လံ;ဂွလ်းကမ်,ဂၢး ဗိုတ်းတေရတီမုတ်ခရေလီ ကခ်ထိုခ်းလၢင်,ဂေး တိုခ်းဝးကမ်,မီးလံ;။ ခေးပိုင်ပီးထိုင်းကခ်ဝးမးဆံ. ပိခ်လွဂ်းပိုင်ဂူဂ်းဂါ. ကခ်ကူမ်ကိုခ်ဝံ. သုခ်,လွတ်းလိပ်း သုခ်,တိုင်;ထမ်းခွင်ဂူခ်းမိုင်းဆခ်.ယၢင်,ဆိုင်;ယဝ်.။

လုမ်းတြးဇေ၊သိုဂ်းဆံ. တေလံ;တမ်းတီးတု; လွင်;လီ.သင်,ဂုမ်းဂွခ်းခွင် လဂ်းသင်.ဇေ၊တတ်းသိခ်ဂူ ခ်းမိုင်းဂွလ်းကမ်,ဂၢး တေလံ;မီးပး တၢင်.တိဂ်းတၢင်,ပိုင် ကခ်လၢင်;ရိုတ်းရိုတ်း လဂ်းသင်.ဇေ၊တတ်းသိခ် (ပိုင်ခိုဂ်.လမ်း ကခ်မီးဆ်းထိုင်;မိုင်း ပံ,ပေးမီးတူဝ်ထူပ်းတီမုတ်ခရေလီ) တေဂ်ခ်,ခိင်ဂိုင်းဂိုခ်းဆခ်.ဂွခ်,။ ကူး ကွင်,ထူး ဂေး.ပိခ်ဗူးဂုခ်းဂူင်းရိုခ်း Federal Law Academy လၢတ်းဝး ခိုင်းပိုင်သီ,ယၢင်, ကခ်ထိုဝ်းလဂ်းဆမ်းဇေ၊တတ်းသိခ် ဂ်ခ်,ခိင်ဂိုင်းဂိုခ်းခပ် လီလံ;မီး ကခ်ဝး 'Independent, Impartial, Efficient, Resource Rich 'ဆံ. ကမ်,ဝးတီးမိုင်းလုံ တိုခ်းလမ်,လွင်;ဆံယဝ်.။ "ဂါခ်တတ်းသိခ် ကခ်လွတ်းလိပ်း လိတ်းဇေ၊ ကခ်မီးလွင်;ဗိုမ်.ပခ်ရိုင်းတိုခ်းကခ်လူဝ်,ဆခ်.ဆံ. လီမီးဆ်းထိုင်;မိုင်းကိုင်;။ ကွခ်ဆးသုတ်း လူဝ်,တမ်းပိုင် ကခ်ဝးလူဝ်,လံ;မီးဆခ်.ကိုင်;။ ဆခ်.ငတ.ဂေး;

ဗဟိုတရားရုံး၊ ထိုင်းနိုင်ငံ၊ မြင်းလှိုင်၊ ဂျေ၊..” ကူးကွင်း၊ ထူး ဝါးအိယပ်။
ခွဲပိုင်းပိုင်ဆိုင်မှု၊ ပိုင်းတိုင်း၊ ဂဏထိန်းသိမ်း (တပ်၊ ပိုင်တတ်း လှိုင်၊ ဖိတ်း၊ နိုင်ငံ၊ မြင်း
လှိုင်၊ လှိုင်၊ ကန်ပင်၊ လှိုင်၊ မြင်း၊ လှိုင်၊ ပိုင်းတိုင်း၊ ခွဲပိုင်း၊ သင်၊ ပိုင်းပိုင်လှိုင်၊
ကန်လှိုင်၊ လှိုင်၊ သေ နိုင်၊ နိုင်၊ နိုင်၊ နိုင်၊ တီးထိုင်၊ မြင်း၊ ဗဟိုတရားရုံး၊ လှိုင်၊ ငါးလှိုင်၊ တင်း၊ သင်၊ အန်။
ယိုင်၊ နိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ တိုင်း၊ သင်။ တပ်၊ တော်ဂိုဏ်း၊ ခေထိုင်၊ သိမ်း ဂဏထိန်းဂိုဏ်း၊ ပီအဲစ် ဂူးဝန်းလှိုင်၊
လှိုင်၊ သင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ ကန်ကန်၊ နိုင်၊ နိုင်၊ မှု၊ ပိုင်လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်။ ကန်ပိုင်ပီပီ။
အိုင်၊ လှိုင်၊ မြင်းလှိုင်၊ လှိုင်၊ သင်၊ ဖေ၊ တတ်းသိမ်းအိ။ တေလုံးဂုမ်၊ ထူး၊ ဝါး။ လှိုင်၊ ခွဲပိုင်း
ပျားအိုင်အိ၊ ယူ၊ သင်။

ကန်လိမ့်ပိုင်လှိုင်

- လှိုင်၊ တြား၊ ဖေ၊ သိုင်းအိ။ အိုင်၊ လှိုင်၊ မြင်း၊ တီမုင်ခရေလီဂေး၊ တင်း၊ သင်၊ မီးဝိ။ သင်။ လှိုင်၊ ရှပ်၊ ရှပ်၊ ခွင်
မြိုင်၊ မာန်၊ လှိုင်၊ တင်၊ လှိုင်၊ မြိုင်၊ ပိုင်ပိုင်၊ ဂဏထိမ်း လှိုင်၊ တြား၊ ဖေ၊ သိုင်း၊ တီး၊ မြိုင်၊ ပိုင်၊ အိ။
ပီအဲစ်ကန်တမ်းမီးဝိ။ တီး၊ တွဲ၊ ရှပ်၊ ခွင် ဂဏထိန်းသိမ်းဂူး၊ မြိုင်၊ အန်၊ သင်။ ယူ၊ တီး၊
ဂဏထိန်းသိမ်း ဖေ၊ သိုင်း၊ ကန်၊ မီး၊ လှိုင်၊ ရှပ်၊ ပုန်း၊ ဖွန်း၊ လှိုင်၊ ရှိတ်၊ ပုန်း၊ ဖွန်း၊ အိ။ ရှိတ်၊ ရှိတ်၊
ဂူး၊ မြိုင်၊ ကန်၊ ရှပ်၊ ပျား၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ ရှပ်၊ သင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ ခွင်၊ ပိုင်
အန်၊ ယူ၊ သင်။
- အင်၊ ရှိတ်၊ လှိုင်၊ သင်၊ ဖေ၊ တတ်းသိမ်း တေဂိုဏ်း၊ နိုင်၊ နိုင်၊ နိုင်၊ နိုင်။ တေလုံးဂုမ်၊ ထူး၊ လှိုင်၊ မြိုင်၊ ပိုင်၊ ကန်
ဝါး၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ ကန်၊ လှိုင်၊ ဖေ၊ လှိုင်၊ ထိုင်၊ တီး၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ ထူး၊ ရှိတ်၊ တိုင်း
လှိုင်၊ အိ။ သင်။

ခေးအပ်၊ သင်၊ ကန်လီဂူး၊ သင်၊ လှိုင်၊ တွန်း၊ လှိုင်

တီး၊ မြိုင်၊ မာန်၊ အိ။ လှိုင်၊ အင်၊ ပိုင်လှိုင်၊ မြိုင်၊ ၂၀၀၈ သေ ပိုင်တင်း၊ ဝိ။ လှိုင်၊ တြား၊ ရှပ်၊ လှိုင်၊ လှိုင်၊ (General
Courts)၊ လှိုင်၊ တြား၊ ဖေ၊ သိုင်း (Military Courts) လှိုင်၊ လှိုင်၊ တြား၊ ဖေ၊ ပိုင်လှိုင်၊ မြိုင် (Constitutional
Tribunal) အိ ရှပ်၊ ဖေ၊ သင်၊ တတ်းခင်း၊ မာန်၊ မာန်၊ ဝိ။ ကျ၊ အပ်၊ ဖေ၊ တတ်းသိမ်း (Separation of Powers/
Horizontal Power Sharing) ယူ၊ သင်။ လှိုင်၊ ပိုင်တတ်းခင်း၊ မာန်၊ မာန်၊ ဝိ။ ကျ၊ အပ်၊ တတ်းသိမ်းအင်၊ အိအိ။
မြိုင်၊ ယမ်း၊ ဖေ၊ သင်၊ လှိုင်၊ ပိုင် ဗဟိုတရားရုံး။ ရှိတ်၊ ရှိတ်၊ ပီအဲစ် လှိုင်၊ ကူး၊ အိ၊ လှိုင်၊
အိုင်၊ ပိုင်၊ မြိုင်၊ မြိုင်၊ သေ တပ်၊ မတေ၊ အိ။ လှိုင်၊ သင်၊ ငမ်း၊ အိုင် လှိုင်၊ ပိုင်တတ်းသိမ်း၊ မာန်၊
အိ၊ လှိုင်၊ တိုင်း၊ လှိုင်၊ ထိုင်၊ တီး၊ ရှိတ်၊ ရှိတ်၊ လှိုင်၊ ပိုင်တတ်းသိမ်း လှိုင်၊ မာန်၊ သင်။ လှိုင်၊ လှိုင်၊ အိ၊
ဝါး၊ လှိုင်၊ သိမ်း၊ ကျ၊ အပ်၊ ပီ ၂၀၂၁ သင်။ ယိုင်၊ နိုင်၊ တွဲ၊ ရှပ်၊ ရှပ်၊ ထိုင်၊ လှိုင်၊ မာန်၊ သင်။ တီး၊ မြိုင်၊ မာန်၊ အိ။
သင်၊ ဝါး၊ ခွဲ၊ ရှပ်၊ သင်၊ လှိုင်၊ ပိုင်ဗဟိုတရားရုံး၊ တေ၊ တေ၊ လှိုင် တေလုံး၊ ရှိတ်၊ တိုင်း၊ ရှပ်၊ ရှိတ်၊ ကပ်
လှိုင်၊ ပိုင်ဗဟိုတရားရုံး လှိုင်၊ လှိုင်၊ မြိုင်၊ ဗဟိုတရားရုံး၊ အင်၊ သေ ဖေ၊ လှိုင်၊ ရှပ်၊ တင်း၊ လှိုင်၊ ပိုင်

ကန်လုပ်မိန်း တင်းမိုင်းမာန်း ကန်မီးလွင်းပိတ်၊ ပိုင်းဆမ်လီတီး နှိုင်းယမ်းခိုင်းပိုင်လုံ၊
ငဝ်းလါးဆမ်လိခ်ရှိန်ဟေလုံ၊ ငဝ်းလါးပါးမိုင်းလုံဆမ်ယူယဝ်။ လွင်းပိုင်ကန်လုံ တေသင်ထုဂ်၊
လိုင်သုတ်း တျ၊ မိုင်းမာန်းဆံ တျ၊ ပန်ခေးလျာန်ဆမ်။ နိုင်းလိဂ်းရိုန်းတမ်းကန်ဆံ။ ကမ်၊ လိး
ယိုင်းကား၊ ပိန်ဂေး၊ ကမ်၊ ပိန်လိး။

ခိုင်းပိုင်ခိုက်ခါးလမ်၊ လွင်းခွင် လွင်းပိုင်နိုတ်တေရ ကန်ဝါး နှိုင်းငမ်းရှင်းခေ (Self-rule)၊ လိဂ်ထာန်း
နှိုင်းငမ်း (Shared Rule) ဆံ။ ကိုင်ဆိုင်ငဝ်းလါးပါးမိုင်း၊ ပါးရှပ်ရှပ်ဂိုင်းယမ်၊ ဂွမ်းလတ်း၊ ငလး၊ ဆေးတီး
နိန်၊ လိခ် လိုင်းမိုင်းနိုင်းမန်းသေ နှိုင်းရှင်းပိတ်၊ ပိုင်းဂန်ဝ်းငလး၊ ကန်လုံသင်ထုဂ်၊ တင်း
လိုင်းမိုင်းတူဂ်၊ ဆံဂေး၊ လိုင်းလုံ၊ လိုင်းဆမ်ယဝ်။ နှိုင်းရှင်းခမ်းတွန်းလုံတိုင်းကျ၊ ဆေး
ဆုံးငေးလုမ်းလုံပိုင်လိုင်းခပ်ဆံဂေး၊ လွမ်းဆင်၊ လွင်းပိုင်လုံပိုင်လိုင်း (Governance System) သေ
ပိတ်၊ ပိုင်းဂန်ယူယဝ်။ တီးလိုင်းလိုင်းမိုင်းကန်လုံတိုင်း လွင်းပိုင်ပုလိမ်ဆမ်ဆံ ဆံ လုမ်းလုံပိုင်လိုင်း
ကန်နှိုင်းငမ်းဆံ။ လွမ်းလုလုးထွန်ကပ် ဆုံးတီးနှိုင်းနှိုင်း နေ၊ ရိုန်းနှိုင်းသေခွတ်၊ နှိုင်းငလး၊
လွင်းလိဂ်၊ မိင်၊ ကျ၊ ဆေး ဆံ။ ကမ်၊ မီးလွင်းတိဂ်၊ လိင်းပုတ်းခါတ်၊ ဂံ၊ လေး၊ ခုန်းလေးဝ်။ ဆုံးငေး၊
ဂါန်သုန်၊ တူဂ် နှိုင်းရှင်းလိုင်းကပ်ပုန်းနှိုင်း နေ၊ နှိုင်းငမ်း ငလး၊ နေ၊ ရိုန်းနှိုင်းဆမ်ယူယဝ်။
လွင်းခုန်းလေးဝ်၊ လိုင်းဆမ်ဆံ။ နှိုင်းယွန်းမန်း ပေးသုန် ဆံ၊ ခမ်းတွန်းနေ၊ တတ်းသိန်နိုတ်တေရ
တင်းဆမ်ယဝ်။ တီးလိုင်းလိုင်းမိုင်း ကန်လုံတိုင်းလွင်းပိုင်လုံလိုင်းဆံ။ မိုင်းလိဂ်၊ ငလေ့လိုင်း
ကျ၊ ဆေး ဆံ တမ်းတီးနေ၊ နှိုင်းငမ်း၊ နေ၊ ရိုန်းနှိုင်း ငလး၊ နေ၊ တတ်းသိန်ဆမ်။ လွင်းရှပ်ပုန်းနှိုင်း
လွင်းရိုတ်ပုန်းနှိုင်းရှပ်တွန်းတွန်း၊ ကန်ဂပ်ဂါ၊ နှိုင်းရှင်းဆမ်။ လုင်းလင်းဝ်၊ ရှပ်နှိုင်းမန်းယဝ်။
လင်၊ ဆမ် ဆင်၊ ရှပ်လွင်းပိုင်ပိန်၊ ပိ၊ ရှပ်ရှပ် (Check and Balance System) တေဂိန်၊ နိုင်ရှိုင်းဂိုန်းဂေး၊
ရိုတ်းသင်လိးငလး၊ ဆေးဂါန်ခမ်းတွန်းလုံနှိုင်းမန်းဂေး၊ နိုင်ပိုင်ရှပ်ရှပ်နှိုင်းဂန်လိးယဝ်။ မိုင်းဝါး တေ
နေ၊ သင်ဂေး၊ ဂါ၊ လွင်းပိုင်နိုတ်တေရခွင်မိုင်းမာန်းဆမ်ဂေး၊ တေလိးခိးလုံဆပ်သင်ဆိုင်
လွင်းပိုင်လုံပိုင်လိုင်းဆံ။ တိတ်းဆိတ်းယူယဝ်။ လွင်းလွတ်းလိဝ်၊ လွင်းတိတ်းထမ်း လိမ်လိုင်းဆံဆံ။
ကပ်ပိုန်ထာန်ဝါးလိုင်း ပိုင်းကိုင်ဝ်ဆိုင်လွင်းဂိန်၊ နိုင်ရှိုင်းဂိုန်းခွင် ဂါန်တတ်းသိန် နိုတ်တေရ
ဆမ်ယဝ်။ ပိုင်းတျ၊ လွင်းပိုင်နိုတ်တေရမိုင်းကျ၊ တေလွတ်းလိဝ်သေ၊ လုင်းမန်းလိးထေး
ကမ်၊ တပ်းပိုင်းကိုင်သင်ဆမ်။ လွင်းခါန်းကပ်လိုင်းနှိုင်းတတ်းသိန် ငလး၊ လွင်းပုတ်းထွတ်းရှိုင်းလုံ၊
ဂါန်ပန်ငိုန်းလိခ်လုံ လိုင်းဆံဂေး၊ တေလိးလတ်းနိန်ဝ်တိတ်းဆိတ်းကမ်၊ ဂေး၊ နိန်၊ တိမ်းပိုင်ပါးဝ်၊ ပေး
ပန်းပိုင်ကန်တိတ်းတေးရှပ်၊ လင်၊ တေနေ၊ သင်လိး လွင်းပိုင်တတ်းသိန် နိုတ်တေရ
ကန်လွတ်းလိဝ်း တိတ်းထမ်းဆမ်ယဝ်။

ခေးမုန်းကန်လိဂ်ထာန်ထိမ်ထိင်း တျ၊ လွင်းပိုင်တတ်းသိန်နိုတ်တေရခွင် မိုင်းမာန်းမိုင်းကျ၊ လမ်း လွ
င်းပိုင်လမ်းကျ၊ ပိုင်ခွတ်၊ နှိုင်းငလး၊ ကျ၊ ဆေး၊ ကန်မွပ်ပန်သုန်ပိုင်တတ်းဆမ်ယဝ်။ မိုင်းဝါး
ခိးလွင်း လွင်းပိုင်လမ်းကျ၊ ဆမ်။ လိုင်းလမ်းကျ၊ ဆံ။ တေလုံတိုင်းလွင်းပိုင်လမ်းကျ၊ ယင်၊ လိမ်သေ
ပိုင်းတျ၊ လိုင်းလမ်းတင်းသိင်၊ တေကပ်ကျ၊ ဆေး၊ သုန်ပိုင်သုတ်းခွင် ဂါန်တတ်းသိန် မွပ်ကပ်ပန်
လမ်းကျ၊ သုတ်းယွတ်းမိုင်းရှပ်တုမ် (Single Court Hierarchy) ဆမ်ရှပ်၊ ကမ်၊ ဆမ်
ပိုင်းတျ၊ လိုင်းလမ်းလိုင်းဂပ် ဂါ၊ တင်း ပန်းပိုင်လင်၊ လေးမိုင်းဆံ။ တေကပ်ကျ၊ ပိုင်တတ်း

ကန်သုင်သုတ်: မွပ်းကပ်းပန် လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်းလေးမိုင်း (Dual Court System) ငအ,၊
တေလုံ.တိုဝ်း လွင်းပိုင်လိင်,ထာခ်း ရှိပ် ရှမ်းရှမ်း (Shared and Integreated System) ၇၂.အိ
တေလုံ.ခိးလုံကွန်တင်းယူ,။ ပိုဝ်းတၢ,ဂေးလိတ်း လွင်းခွင်းခမ်အေ,ပင်းပိုင်လင်းမိုင်းအိ. ပုဂ်းတင်း
လုမ်းတြးခေခေ ကန်လွတ်းလိဝ်းအခ်.သေ တေလုံ.တိုဝ်းလးတင်း လွင်းခိုခ်းအပ်.သင်း
လူလုံ;လင်းမိုင်း (Constitutional Review) ရှိပ်၊ ကမ်,အခ်ဂေး လုံ.တိုဝ်း လွင်းခိုခ်းအပ်.သင်း
လူလုံ;အေ,တတ်းသိခ် (Judicial Review) လိုင်းအင်, မိုင်းကေမရိဂန်သေ လွင်းခွင်းခမ်အေ,လင်းမိုင်း
အခ်. တေကပ်လွင်းပိုင်လုမ်းတြးဂူးလွင်းလွင်း ဂေးလိတ်းတိပ်းတတ်းရှိပ်အိ လိမ်လိဝ်းအိ; တေလုံ.ခိးလုံ
အပ်.သင်းယူ,ယပ်.။ ဂန်ပင်းပိုင်ရှမ်း,ငမ်းခွင်လိုင်;မိုင်းခိုင်;လုဂ်းအိ. လွင်း,မီးလွင်းအေ,သင်း
လွမ်းပိုင်တြး ငလ; လွင်းတိင်းထမ်းရှိပ် ကမ်,မီးအိ. ကိင်ယခ်အိဝ်ကန်ဝး လွင်း,မီးလွင်းဂေး,သင်းလိ;
လင်းသင်.အေ,တတ်းသိခ် ကန်လွတ်းလိဝ်းရှိပ် ကမ်,မီးအခ်.ယပ်.။ ခမ်းတွမ်းအေ,တတ်းသိခ်
ကန်လွတ်းလိဝ်းသေ ဂိခ်,ခိုင်ဂိုင်းဂိုခ်းအိ. လင်းပိခ်လိ;လွင်းဂမ်.ဂိမ်ကန်ဂိုင်းယုံ, ပိုဝ်းတၢ,လွင်းပိုင်
အိတ်တေရတီမုတ်ခရေလီ ကန်တင်းသင်းလိ;ခါဝ်းရှိပ်အခ်.ယပ်.။ မိုင်းဂေး,သင်း လိုင်းမိုင်းအိတ်တေရ,
အခ်. တၢ,တေခွတ်,အွတ်း တူင်,ဂန်တတ်းသိခ် ကန်လွတ်းလိဝ်းဂိခ်,ခိုင် ရှမ်းမီးလွမ်း
လခ်.မိုင်းရှမ်းတုမ်၊ လခ်.လေးမိုင်း လိမ်တင်း လုမ်းတြးဂူးလခ်.လခ်.အိ. ပိခ်ကန်လမ်,လွင်းတေ.
တေ.ဝးဝးယပ်.။

တီးလွင်းပိုင်အိတ်တေရ,အိ. လိုင်းလုမ်းတြး ခွ်းတမ်းမီးခေခေလိုင်းရှိပ်ဂေး,ယပ်. ကန်
တေလုံ.ခိးလုံပိုင်လိုင်ငတေ. တၢ,ထိမ်သုံ,ပးခေးပိုင်ပး ကန်ဂိတ်,ခေပခ် သုခ်,လိ;လွတ်းလိဝ်း၊
သုခ်,လိ;လွင်းတိင်းထမ်း ခွင်ဂူးမိုင်း ယၢ,ရှမ်းလိ;လုသုမ်း၊ တုမ်.တိုဝ်.အခ်.ယပ်.။ ကိင်အိဝ် ပိုခ်းလင်၊
အိုင်;ယိခ်,ငင;လိုင်းမိုင်း၊ လွင်းပိဂ်,ပိုင်းခိုင်းဂူး၊ ဂွမ်းလတ်း၊ အိုင်ဂျင်းအမ်.လိခ်အိခ်အေ ငလ;
ရှိုင်းတိုခ်းလင်း ကန်ဝဂ်.ငမ်ခုလုံ.၇ အလိ;အခ်.သေ ပိုင်အိုင်အိတ်တေရ,မိုင်းလုံမိုင်းအခ်.ဂေး;
ရှိပ်;ဂျင်းဂန်ဂျၢ,ယူ,ယပ်.ငလ; တေမဂ်းတတ်းဝး ပိုင်ခွတ်,အွတ်းပခ်,ရှမ်းအေ,တတ်းသိခ်
ခွင်မိုင်းလုံအိ. ပိခ်ကန်လိသုတ်းအိ ကမ်,လင်းငသ;။ မိုခ်လိုင်.လွင်းတင်းပးအိဝ်အိ;အင်,ဂပ်,
ကမ်,လုံ;မိဝ်းလိဂ်;လိ;ငးငးသေ ခွ်းလမ်ပိခ်ဝ်.ခေးပိုင်ပး (တူင်ယိုင်,- လွင်းပိဂ်,ပိုင်းဂန်
ကန်ဂိုဂ်းပိုခ်းမး) အခ်.ဂေးမီး၊ အေ,အိုင်;သမ်. ခေးယိုခ်းယွခ်း ကန်လုဂ်.တီးလုမ်းလင်း
လိုင်းကမ်,မိုခ်ဂန်ကွဂ်,မးလုံ၊ ဂင်လုံသအေ ကန်တမ်းလိ;လွမ်းလုံပခ် ပိုင်းတၢ,လိ;
ခေးတုဂ်းလုင်းလုံ၊ အိုင်;ယိခ်,ငင; ထုင်းတမ်း ရှိတ်းရှမ်းဂူးသမ်,သိခ်ပိုင် ကန်လုဂ်,လိ;အပ်.ယမ်ပုံ.ပးလုံ
လိုင်းအိ.ဂေး; တေပခ်;ကွဂ်,အိုင်ဂျင်းလွင်းပိုင် ကန်တေလုံ.တိုဝ်းလုင်းမိုင်းအခ်.ဝ်.ယူ,ယပ်.။
လမ်,လွင်းသုတ်းလမ်း တိုဂ်းတီးကမ်,ပိခ်လိ; ပိုင်အိုင်ကန်လိသုတ်း တၢ,လုမ်းလိုင်းကုပ်,ကွင်းဂန်အခ်.
တင်းသိုင်;ဂေး; လုဂ်,ခတ်းလုံ ရှမ်းပေးလိ;မးပိုင်အိုင် ကန်ဂူးအမ်ယွမ်းဂုပ်.လိ;၊ အေ,အိုင်;ဂေး;
ကန်အပ်.ယမ်ရှေ.ဂင်းပခ် သုခ်,လိ;သုခ်,ပိခ်ခွင် ဂူးမိုင်းဂေး.လုံဂေး.အခ်.သေ သမ်.ပိခ်ဂန်လိ;
တေ.တေ.အခ်.ယူ,ယပ်.။

ကိုင်ကားပုဒ်

မတ်.တၢ် ၂၉၃၊ ပုဒ်ပိုင်လင်းမိုင်း၊ ခေးပိုင်အောင်၊ မံ ၁၁/၂၀၀၈။

မတ်.တၢ် ၂၃ (ဂ) (၃) ပုဒ်ပိုင် ကန်မုခ်.မေး ပုဒ်ပိုင်ဂါန်တတ်းသိန်မိုင်းရှမ်းတုမ်အန်. ပွတ်းဂမ်းသီ၊ ပီး ၂၀၁၉၊ ပုဒ်ပိုင်တိန်အင်း ခိုင်ရှမ်းတုမ် မံ ၂၅။

မတ်.တၢ် ၂၉၃၊ ပုဒ်ပိုင်လင်းမိုင်း၊ ခေးပိုင်အောင်၊ မံ ၁၁/၂၀၀၈။

မတ်.တၢ် ၂၉၄၊ ပုဒ်ပိုင်လင်းမိုင်း၊ ခေးပိုင်အောင်၊ မံ ၁၁/၂၀၀၈။

မတ်.တၢ် ၃၁၉၊ ပုဒ်ပိုင်လင်းမိုင်း၊ ခေးပိုင်အောင်၊ မံ ၁၁/၂၀၀၈။

မတ်.တၢ် ၁၁၀၊ ပုဒ်ပိုင်ကိတ်.တပ်.မတေ၊ ပီး ၁၉၅၉၊ ပုဒ်ပိုင်ကိတ်. မံ ၄၃။

မတ်.တၢ် ၇၁၊ ပုဒ်ပိုင်ကိတ်.တပ်.မတေ၊ ပီး ၁၉၅၉၊ ပုဒ်ပိုင်ကိတ်. မံ ၄၃။

မတ်.တၢ် ၇၂၊ ပုဒ်ပိုင်ကိတ်.တပ်.မတေ၊ ပီး ၁၉၅၉၊ ပုဒ်ပိုင်ကိတ်. မံ ၄၃။

မတ်.တၢ် ၄၁၉၊ ပုဒ်ပိုင်လင်းမိုင်း၊ ခေးပိုင်အောင်၊ မံ ၁၁/၂၀၀၈။ ပုဒ်ပိုင်အင်းခမ်းအံ့သိုက် (Martial Law)၊ ခေးပိုင် မံ ၅/၂၀၂၁။

မတ်.တၢ် ၂၉၃၊ ပုဒ်ပိုင်လင်းမိုင်း၊ ခေးပိုင်အောင်၊ မံ ၁၁/၂၀၀၈။

မတ်.တၢ် ၃၂၄၊ ပုဒ်ပိုင်လင်းမိုင်း၊ ခေးပိုင်အောင်၊ မံ ၁၁/၂၀၀၈။

မတ်.တၢ် ၅၆၊ ပုဒ်ပိုင်အံ့တတ်းသိန် မိုင်းရှမ်းတုမ် ၂၀၁၀။

မတ်.တၢ် ၁၉၊ ပုဒ်ပိုင်ကိတ်.လမ်းအိတ်; ၁၈၇၈။

မတ်.တၢ် ၁၃၊ The Burma Laws Act 1898

The Upper Burma Land and Revenue Regulation 1889

The Lower Burma Land and Revenue Act 1876

Section 179, The Constitution of Bolivia, 2009

The Constitution of the Republic of South Africa, 1996

သိန်းမင်္ဂလာ

- Aneme, G.A. (2015). Ethiopia: Legal and Judicial Plurality and the Incorporation of Traditional Dispute Resolution Mechanisms within the State Justice System. In: Non- State Justice Institutions and the Law: Decision-Making at the Interface of Tradition, Religion and the State . London: Palgrave Macmillan.
- Aroney, M and Kincaid, J. (2017). Courts in Federal Countries: Federalist or Unitarist. University of Toronto Press.
- Baffero, P. (2022). A Qualitative Analysis of Indigenous Justice and Legal Pluralism Bolivia. Thesis.
- BüchlerA. (2011). Islamic Law in Europe? : Legal Pluralism and Its Limits in European Family Laws. Farnham, Surrey, England ; Burlington, Vt: Ashgate.
- Cane, P. and Kritzer, H.M. (2013). The Oxford handbook of empirical legal research . Oxford England ; New York: Oxford University Press.
- Department of Justice, Canada. (2021) The Judicial Structure. Available at: <https://www.justice.gc.ca/eng/csj-sjc/just/07.html> , [Accessed 12 Dec 2022].
- Garcia, Y.C. and Carrillo, J.P.C. (2016). Cómo Citar El Artículo Número Completo Más Información Del Artículo Página De La Revista En redalyc.org Sistema De Información Científica Redalyc Red De Revistas Científicas De América Latina Y El Caribe, España Y Portugal Proyecto Académico Sin Fines De lucro, Desarrollado Bajo La Iniciativa De Acceso Abierto Universidad Autónoma Latinoamericana. Ratio Juris , [online] 11. doi:10.24142/raju.v11n23a6.
- Griffiths, J. (1986). What Is Legal Pluralism. Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law , 24.
- Hooker, M.B. (1975). Legal Pluralism . Oxford University Press. Isra, S., Ferdi, F. and Tegan, H. (2017). Rule of Law and Human Rights Challenges in South East Asia: a Case Study of Legal Pluralism in Indonesia. Hasanuddin Law Review , 3(2), p.117. doi:10.20956/halrev.v3i2.1081.
- International Development Law Organization (2014). Civil Law: Inheritance Law and Equality for Women (Session 9:2) . P-14.
- Kyed, H.M. (2017). JUSTICE PROVISION IN MYANMAR . [online] JSTOR. Available at: <https://www.jstor.org/stable/resrep13185> [Accessed 19 Dec. 2022].
- Longley, R. (2020). Understanding the Dual Court System, ThoughtCo . Available at: <https://www.thoughtco.com/dual-court-system-definition-4114784> [Accessed 15 Dec. 2022]

Mavciv, Arne. (2008). Some Comparative Comments to the Introduction of Constitutional Review, *The Constitutional Review*. CDL-JU. P-4

Sack, P.C. (1986). Legal pluralism: Proceedings of the Canberra Law Workshop VII.[online] National Library of Australia (new catalog) . Canberra: Law Dept., Research School of Social Sciences, Australian National University. Available at: <https://catalogue.nla.gov.au/Record/2198477> [Accessed 18 Dec. 2022].

Saunders, C. (2019), *Courts in Federal Countries*, International IDEA.

Tamanaha, B.Z. (2010). *Understanding Legal Pluralism: past to Present, Local to Global*. In: *Legal Theory and the Social Sciences: Volume II* . London: Routledge.

Yilmaz, I. (2016). *Muslim Laws, Politics and Society in Modern Nation States*. Routledge.

ထိုင်းထိုင်းမိုင်း ဖန်တီးစာရ (Federal States)

လွှဲပိုင် ပန်းပိုင်ထိုင်းမိုင်း ငလး ပီးကန်စတ, လှဲ. တိုင်း	
ရှမ်းတုမ်ကမရိဂန်,	ပီခ်လန်းမိုင်း ကန်တမ်းတိုင်, ဖိုခ်ဝီ. (Written Constitution) သေ တီးထိုင်းလေးမိုင်းဂေး မီးလန်းမိုင်း ကန်တမ်းတိုင်, ဖိုခ်ယဝ်.။ ငတ, လှဲ. တိုင်း မိုင်းပီး ၁၇၈၇။
ဂျာမနီ	ပီခ်လန်းမိုင်း ကန်တမ်းတိုင်, ဖိုခ်ဝီ. (Written Constitution) သေ တီးထိုင်းလေးမိုင်းဂေး မီးလန်းမိုင်း ကန်တမ်းတိုင်, ဖိုခ်ယဝ်.။ ငတ, လှဲ. တိုင်း မိုင်းပီး ၁၉၄၉။
အီပေါ	ပီခ်လန်းမိုင်း ကန်တမ်းတိုင်, ဖိုခ်ဝီ. (Written Constitution) သေ တီးထိုင်းလေးမိုင်း (Province) ဆန်. ကမ်, မီးလန်းမိုင်းခေခေ။ ငတ, လှဲ. တိုင်း မိုင်းပီး ၂၀၁၅။
မိုင်းမာန်;	ပီခ်လန်းမိုင်း ကန်တမ်းတိုင်, ဖိုခ်ဝီ. (Written Constitution) သေ တီးထိုင်းလေးမိုင်းဆန်. ကမ်, မီးလန်းမိုင်းခေခေ။ ငတ, လှဲ. တိုင်း မိုင်းပီး ၂၀၀၈။
မလေးသျား	ပီခ်လန်းမိုင်း ကန်တမ်းတိုင်, ဖိုခ်ဝီ. (Written Constitution) သေ တီးထိုင်းလေးမိုင်းဂေး မီးလန်းမိုင်း ကန်တမ်းတိုင်, ဝီ. တင်းလိန်းခပ်ခေ ခေယဝ်.။ ငတ, လှဲ. တိုင်း မိုင်းပီး ၁၉၅၇။
ကိန်တိယ	ပီခ်လန်းမိုင်း ကန်တမ်းတိုင်, ဖိုခ်ဝီ. (Written Constitution) သေ တီးထိုင်းလေးမိုင်းဂေး မီးလန်းမိုင်း ကန်တမ်းဝီ. ယဝ်.။ ငတ, လှဲ. တိုင်း မိုင်းပီး ၁၉၄၉။
ခဆေတျ	ပီခ်လန်းမိုင်း ကန်တမ်းတိုင်, ဖိုခ်ဝီ. (Written Constitution) သေ တီးထိုင်းလေးမိုင်းဂေး မီးလန်းမိုင်း ကန်တမ်းဝီ. ယဝ်.။ ငတ, လှဲ. တိုင်း မိုင်းပီး ၁၈၆၇။
ကောသတြေလျ	ပီခ်လန်းမိုင်း ကန်တမ်းတိုင်, ဖိုခ်ဝီ. (Written Constitution) သေ တီးထိုင်းလေးမိုင်းဂေး မီးလန်းမိုင်း ကန်တမ်းဝီ. ယဝ်.။ ငတ, လှဲ. တိုင်း မိုင်းပီး ၁၉၀၁။

လွှဲပိုင်လှိုင်ပွင်ထိုင်း	
ရှမ်းတုမ်ကမရိဂန်	လှဲ. တိုင်း လွှဲပိုင်လိမ်ထိုင်း။ လွှဲပိုင်ထိုင်းဆီ. လှဲ. တီးတီးနင်းဖွင်းလှိုင်တင်း ဂေး ကမ်, လှဲ. လှဲ. တီးဂူးမိုင်း လှိုင်တင်းဂမ်းသိုင်းဂေး ကမ်, လှဲ. သေ လေးမိုင်းဖန်မန်း ဖန်, တီး လှဲ. လှိုင်တင်း လွှဲပိုင် (electoral

	college)ကန်ကန်လုဂ်.တီ; ဂုန်းမိုင်းလိုဂ်;သုင်,ဆန်. လိုဂ်;တင်; လွမ်လိုင်;မိုင်းယပ်.။
ဂျာမနီ	လုံ.တိုဝ်း လွဂ်;ပိုင်လွမ်လိုင်; ငလ; လွဂ်;ပိုင်ပုလီမန် ခုန်းလေးဂန်ယပ်.။ လွမ်လိုင်;ဆီ. ပာင်တုမ်လိုင် မိုင်းဂုမ်း;တုမ်ဟိုတ်တေရ(Federal convention) လိုဂ်;တင်;သေ၊ မိုဝ်;ယာမ်; လိုဂ်;တင်;ဆန်. လွမ်လိုင်;ဆီ. တီ;ကေ,သုတ်; ကာယုတေလံ;တီမ်ယပ်. ၄၀။ လွမ်ဟွင်းလိုင်(Chancellor)ဆီ. လုဂ်.တီ;တီဆ်;ဟွင်းယာင်,ဆိုင် (the Bundestag)လိုဂ်;တင်;သေ လုဂ်.တီ;လွမ်လိုင်; မဂ်;မန်;ခါန်းကပ်;ယပ်.။
အီပေါ	လုံ.တိုဝ်း လွဂ်;ပိုင်တီဆ်;ဟွင်း (ရိုက်) ပုလီမန်။ လွမ်လိုင်;ဆီ. ပီဆ်ဂုဝ်ဆု;လိဂ်;လွမ်လိုင်;မိုင်းသေ၊ လွမ်ဟွင်းလိုင်ဆီ. ပီဆ်ဂုဝ်ဆု;လိုင်ပွင်လိုင်;ဟိုတ်တေရ,ယပ်.။ လွမ်ဟွင်းလိုင်ဆီ. ပီဆ်ပု;ဂုဝ်ဆု;ပု,တီ, ဆ်;တီဆ်;ဟွင်းယပ်.။
မိုင်းမာန်;	လုံ.တိုဝ်း လွဂ်;ပိုင်လွမ်လိုင်;သိုင်,ဂုင်;။ လုဂ်.တီ;ဂုန်းမိုင်း လိုဂ်;တင်;ဂမ်;သိုဝ်; ကမ်,လုံ;သေ တီဆ်;ဟွင်းသွင်ယာင်, ဂုမ်းရိုတ်; ပာင်ဂုမ် သေ တွတ်;ခိပ်;လိုင်;တင်;ယပ်.။
မလေးသျား	လုံ.တိုဝ်း လွဂ်;ပိုင်ရှေ့ခမ်းဂုပ်.တမ်းပိုင် ငလ; လွဂ်;ပိုင်ပုလီမန်။ ဂုဝ်ဆု;လိုင်;မိုင်းဆီ. လိုဂ်;ကပ်;ဆ်;လပ်;ဟု. လေး;မိုင်းဟွမ်;သေ၊ လွမ်ဟွင်းလိုင်ဆီ. ပီဆ်ဂုဝ်ဆု;လုမ်းလိုင်ပွင်လိုင်;ယပ်.။
ကိန်တိယ	လုံ.တိုဝ်း လွဂ်;ပိုင်လွမ်လိုင်;။ ဟေန်,တီ; လုမ်းလိုင်;တင်;လွမ်လိုင်;(electoral college)သေ လိုဂ်;တင်;ယပ်.။
ခအေတု	လုံ.တိုဝ်း လွဂ်;ပိုင်ရှေ့ခမ်းဂုပ်.တမ်းပိုင် ငလ; လွဂ်;ပိုင်ပုလီမန် ခုန်း လေးဂန်ယပ်.။ ခုန်/ဆိုင်;ရှေ့ခမ်းဆီ. ပီဆ်ဂုဝ်ဆု;လိုင်;မိုင်းသေ၊ လွမ်ဟွင်းလိုင်ဆီ. ပီဆ်ဂုဝ်ဆု; လုမ်းလိုင်ပွင်လိုင်;ယပ်.။
ကော့သတြေလျ	လုံ.တိုဝ်း လွဂ်;ပိုင်ရှေ့ခမ်းဂုပ်.တမ်းပိုင် ငလ; လွဂ်;ပိုင်ပုလီမန် ခုန်း လေးဂန်ယပ်.။ ခုန်/ဆိုင်;ရှေ့ခမ်းဆီ. ပီဆ်ဂုဝ်ဆု;လိုင်;မိုင်းသေ၊ လွမ်ဟွင်းလိုင်ဆီ. ပီဆ်ဂုဝ်ဆု; လုမ်းလိုင်ပွင်လိုင်;ယပ်.။

ဆုးလိန်မိုင်းဂုမ်းတုမ် ကန်ဂုမ်းဂုမ်းဂန်ဝံ.	
ဂုမ်းတုမ်ကေမရိုဂန်	လေး;မိုင်း (၅၀) ကန်၊ ဆုးလိန်မိုင်းဂုမ်းတုမ် (၁) ကန်
ဂျာမနီ	လေး;မိုင်း (Lander) (၁၆) ကန်
အီပေါ	လေး;မိုင်း (၇) ကန်

မိုင်းမာန်;	လေးမိုင်း (၇) ကန်၊ လေးတိုင်းလူင် (၇) ကန်၊ အားလိန်မိုင်းရှမ်းတုမ် ကန်မီးတုံးဖွင်းငမ်းလွမ်လိုင်; ဂမ်းသိုဝ်; (၁) ကန်၊ တိုင်းဖွင်းငမ်းရှင်းခေ (၁) ကန်၊ အားတီးဖွင်းငမ်းရှင်းခေ (၅) ကန်
မလေးသျား	လေးမိုင်း (၁၃) ကန်၊ အားလိန်မိုင်းရှမ်းတုမ် (၃) ကန်
ကိန်တိယ	လေးမိုင်း (၂၈) ကန်၊ အားလိန်မိုင်းရှမ်းတုမ် (၈) ကန်
ခအေတျ	လေးမိုင်း (၁၀) ကန် ငလ; အားလိန် (၃) ကန်
ကောသတြေလျ	လေးမိုင်း (၆) ကန် ငလ; အားလိန် (၂) ကန်

လွှမ်းပိုင်လုမ်းတြး	
ရှမ်းတုမ်ကေမရိဂန်	လုံ့တိုဝ်; လွှမ်းပိုင်လုမ်းတြးသွန်သွင်။
ဂျမအီ	လုံ့တိုဝ်; လွှမ်းပိုင်လုမ်းတြးလိန်ထာန်; ရှိဝ် ရှမ်းရှမ်း။
အီပေျ	လုံ့တိုဝ်; လွှမ်းပိုင်လုမ်းတြးယာင်လိဝ်။
မိုင်းမာန်;	လွှမ်းပိုင်လုမ်းတြးရှူးလွင်းလွင်းအံ့. ကမ်,တတ်းခန်းကျ,အျ,ပန် မိုင်းရှမ်းတုမ် ငလ; လေးမိုင်းသေ၊ ပီခ်ဝံ့. လွှမ်းပိုင်တတ်းခန်းပန်လိလိကန်. တုံးတိန်းဖွင်းတတ်းသိခ် မိုင်းရှမ်းတုမ် (Single Court Hierarchy) အန်.ယဝ်။ အွန်းလိဝ်လိဝ်းအန်. မီးတိင်း လုမ်းတြးအံ့,သိုဝ်; ငလ; လုမ်းတြးအံ့,ပန်းပိုင်လုမ်းမိုင်း ကန်တင်း သဝ်းလုန်းခိင်ဝံ့.ခေခေဖွင်မန်းအန်.ဂွန်။
မလေးသျား	လုမ်းတြးရှူးလွင်းလွင်းအံ့. ကမ်,တတ်းခန်းကျ,အျ,ပန် မိုင်းရှမ်းတုမ်ငလ; လေးမိုင်းသေ၊ ပီခ်ဝံ့. လွှမ်းပိုင်တတ်းခန်းပန်လိလိကန်. တီးတုံး လုမ်းတြးမိုင်းရှမ်းတုမ် (The Federal Court) အန်.ယဝ်။ Sharia ကန်ပီခ် လုမ်းတြးအံ့,အေ,သျ,ဂိုဝ်းယမ်အန်. တင်းသဝ်းလုန်းခိင်ဝံ့.ခေ ခေယဝ်။
ကိန်တိယ	လုမ်းတြးရှူးလွင်းလွင်းအံ့. လုံ့တိုဝ်; လွှမ်းပိုင်လုမ်းတြးလိန်ထာန်; (ရှိဝ်) ရှမ်းရှမ်း အန်.ယဝ်။
ခအေတျ	လုမ်းတြးရှူးလွင်းလွင်းအံ့. လုံ့တိုဝ်; လွှမ်းပိုင်လုမ်းတြးလိန်ထာန်; (ရှိဝ်) ရှမ်းရှမ်း အန်.ယဝ်။
ကောသတြေလျ	လုမ်းတြးရှူးလွင်းလွင်းအံ့. လုံ့တိုဝ်; လွှမ်းပိုင်လုမ်းတြးသွန်သွင်ယဝ်။

ပိုင်ခွတ်,ဖွတ်းလုမ်းတြးရှူးလွင်းလွင်း; လန်.မိုင်းရှမ်းတုမ် ငလ; လေးမိုင်း

ကမရိဂဏ်	<p>လှိုင်းလှမ်းကြားနှိတ်တရ ရှိ၍ ငါ့ခင်မိုင်းရှမ်းတုမ်အံ့ ရုပ်.တတ်းလံး; လှိုင်းလှမ်း ကန်ဂီဝ်,ဂပ်းတင်း ပန်းပိုင်ငါ့ခင်.နှိတ်တရ ရှိ၍ မိုင်းရှမ်းတုမ်အံ့.သေ၊ လှိုင်းလှမ်းကြားလေးမိုင်းအံ့. ရုပ်.တတ်းလံး;ယှိုင်းလှမ်း ကန်ဂီဝ်,ဂပ်းတင်း ငါ့ခင်.လေးမိုင်းအံ့.ယဝ်။</p>
ဂျာမဏီ	<p>ကျား,အေး,တတ်းသိခ်အံ့. ပခ်ဝံ.တီး လှိုင်းနှေးတတ်းသိခ်သေ၊ ကန်ဂျား ပန်းပိုင်လှမ်း.တီးလှမ်းကြားမိုင်းရှမ်းတုမ် တေလံးတတ်း၊ ပန်းပိုင်လှမ်း.တီးလှမ်းကြားလေးမိုင်း တေလံး; တတ်းအံ့ ကမ်,မီး။ လှမ်းကြားကန်လှမ်း,ဂျား ပေးဂီဝ်ဂပ်းတင်းလှမ်းပန်းပိုင်မား တိုခ်းရုပ်.တတ်းလံး;အံ့.ယဝ်။</p>
အီပေ	<p>လှိုင်းနှေးတတ်းသိခ် တီးလှမ်းကြားလေးမိုင်းအံ့. လှမ်း.တီးနှေးတတ်းသိခ်သုတ်းယွတ်း မိုင်းရှမ်းတုမ် ခါးကပ်းယဝ်။ လှိုင်းလှမ်းကန်တေ,မားတီး လှမ်းကြားသုတ်းယွတ်းလေးမိုင်းအံ့.ဂေး; လှမ်းကြားသုတ်းယွတ်းမိုင်းရှမ်းတုမ် ရုပ်.တတ်းခေးယွတ်းခိုခ်လံးယူ။</p>
မိုင်းမာခ်;	<p>ပိုင်ခွတ်,နှေးတုမ် လှမ်းကြားမိုင်းရှမ်းတုမ် ငလး လေးမိုင်းအံ့. ပီခ်ပိုင်နှေးတုမ်လင်ခေးလီဝ် ကန်နှေးတုမ်လှမ်းရှမ်းလင်.ငါ့ခင်.ဝံ. တုမ်မိုင်းရှမ်းတုမ်အံ့.ယဝ်။ တီးလေးမိုင်းအံ့. ကမ်,ဝံ.လှမ်းကြားကန်လှမ်းလံး;ခေးခေး ရှမ်းပိုင်တတ်းလံးပုတ်းခတ်,ယဝ်.တူဝ်း။</p>
မလေးသျား	<p>လှမ်းကြားရှမ်းလှမ်းလှမ်းအံ့. ပီခ်လှမ်းပိုင် ကန်လီဝ်,ငါ့ခင်.တုမ်လင်ခေးလီဝ်အံ့.ယဝ်။ Sharia ကန်ပီခ်လှမ်းကြားအေး,အေး,သျား,ရှိုင်းယမ်အံ့. တင်းသင်းလှမ်းခိုင်,ဂန်တင်း လှိုင်းလှမ်းကြားရှမ်းလှမ်းလှမ်းအံ့.ဝံ.ယဝ်။</p>
ကိန်တိယ	<p>လှိုင်းတိုင်း လှမ်းပိုင်လှမ်းကြားယာင်,လီဝ် လှမ်း.တီး ဂေး,မသျား,ခါးကပ်းတမ်းရှိုင်းလှိုင်းမိုင်း ခါးကပ်းလှိုင်းနှေးတတ်းသိခ် လှမ်းကြားသုတ်းယွတ်းမိုင်းရှမ်းတုမ်၊ လှမ်းကြားသုတ်းယွတ်း လေးမိုင်းအံ့.ယဝ်။</p>
ခဏတု	<p>ရှမ်းလှမ်းကြားအံ့. မီးကျား,အေး,တတ်းသိခ်ရှမ်းခေးသေ လီဝ်,ဝံ.(၄)ငါ့ခင်.ယဝ်။ ၁။ လှမ်းကြားလေးတွမ်း ငလး အေးလိခ် (လှမ်းထမ်းတုမ်) ၂။ လှမ်းကြားသုတ်းယွတ်းလေးတွမ်း ငလး အေးလိခ် (လှမ်းထမ်းအိုင်) ၃။ လှမ်းကြားရှမ်းလှိုင်းယွမ်းခိုခ် လေးတွမ်း ငလး အေးလိခ် ကိန်,တင်း လှမ်းကြားရှမ်းလှိုင်းယွမ်းခိုခ်မိုင်းရှမ်းတုမ် ၄။ လှမ်းကြားသုတ်းယွတ်းလှိုင်းမိုင်း၊ လှမ်းကြားရှမ်းလှိုင်းယွမ်းခိုခ် ငါ့ခင်.လှိုင်းသုတ်းဂေးလှမ်းယဝ်။</p>

ကျေးဇူးပြုလျှောက်	ကျေးဇူးပြုလျှောက်၊ တစ်သိန်းခန့် တစ်ပတ်၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ ရှမ်းတပ် သေ ၈၀၀၊ လမ်းသတ်မှတ်မှု၊ လိုင်း၊ ရှမ်းကျေးဇူးပြုလျှောက် (The High Court of Australia)။
-------------------	--

ကျေးဇူးပြုလျှောက်၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ ရှမ်းတပ်၊ ပစ်ခတ်မှု

ရှမ်းတပ်ကမရိဂန်	တစ်ပတ်၊ လမ်းသတ်မှတ်မှု၊ နိုင်ငံတော် (Supreme Court)။
ကျေးဇူးပြုလျှောက်	တစ်ပတ်၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ ရှမ်းတပ် (The Federal Constitutional Court)။
အိပျော်	တစ်ပတ်၊ လမ်းတစ်သိန်းခန့်၊ ပစ်ခတ်မှု (Constitutional Bench)။ ရှမ်းသမ္မတ၊ နှစ်ပတ်၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ ရှမ်း လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ သို့ ကျေးဇူးပြုလျှောက်။
ရှမ်းမိနစ်	တစ်ပတ်၊ လမ်းတစ်သိန်းခန့်၊ ပစ်ခတ်မှု (Constitutional Tribunal) ကန့်သတ်မှု၊ ကျေးဇူးပြုလျှောက်။ လမ်းကြောင်း လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု (Constitutional Review) ကျေးဇူးပြုလျှောက်။
မလေးကျေးဇူးပြုလျှောက်	ကျေးဇူးပြုလျှောက်၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ ရှမ်းတပ် ကျေးဇူးပြုလျှောက်၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု (Federal Court) ကျေးဇူးပြုလျှောက်။ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ လမ်းကြောင်း ကျေးဇူးပြုလျှောက်၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု (Limited Judicial Review) ယူ၊ ယူ။
ကိတ်တီယ	တစ်ပတ်၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ နိုင်ငံတော် (Supreme Court)။
ခေတ်ကျေးဇူးပြုလျှောက်	လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ ပစ်ခတ်မှု၊ ကျေးဇူးပြုလျှောက်၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု (The Supreme Court of Canada)။
ကျေးဇူးပြုလျှောက်	တစ်ပတ်၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု (The High Court of Australia)။

လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု

ရှမ်းတပ်ကမရိဂန်	ပစ်ခတ်မှု၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု လမ်းကြောင်း လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု၊ လမ်းကြောင်းသတ်မှတ်မှု
-----------------	---

	ခေးတိပ်းတတ်းခွင် လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်းနိတ်တေရ၊လိုင်လောင်း ကန်တေ၊မးတီး လိုဝ်းလုမ်းတြးလေးမိုင်းဆန်. ယဝ်.တုတ်းတီး လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်းလေးမိုင်းယဝ်။ ဂူလု်းဂး၊ ခေးတိပ်းတတ်းတီး လိုဝ်းလုမ်းတြးလေးမိုင်းဆီ.ပေးဂပ်းဂါ၊တင်း ပဂ်းပိုင်နိတ်တေရ၊ဆီ လုဂ်.တီး လုမံးတြးသုတ်းယွတ်းနိတ်တေရ ရပ်.တတ်းလံးယူ,ယဝ်။
ဂျာမနီ	လုမ်းတြး ငလး၊ ကာ၊ဆာ၊ပိုင်တတ်းသုတ်းသုတ်းဆီ. မီးတီး လုမ်းတြးအါ၊ပဂ်းပိုင်လုဂ်းမိုင်း မိုင်းဂူမံးတုမ်ယဝ်။
အီပေ	လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်းမိုင်းဂူမံးတုမ်ဆီ. ရပ်.တတ်းလံး လိုင်လောင်းယွမ်းခိုန် ကန်လုဂ်.တီး လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်းလေးမိုင်း မးဆန်.ယူ,ယဝ်။
မိုင်းမာန်;	ဂာန်တတ်းသိန်ဂူလွင်းလွင်းဆီ. လုဂ်.တီးတိန်းဖွင်းတတ်းသိန် သုတ်းယွတ်းမိုင်းဂူမံးတုမ် (Supreme Court of the Union)ငလးသင်၊ ဂာန်အါ၊သိုဂ်းဆီ. လုဂ်.တီးလုမ်းတြးသုတ်းယွတ်းအါ၊သိုဂ်း (General Court Martial) ငလးသင်၊ လွင်းခွင်ခမ်အါ၊ပဂ်းပိုင်လုဂ်းမိုင်းဆီ. လုဂ်.တီးလုမ်းတတ်းသိန်အါ၊ပဂ်းပိုင်လုဂ်းမိုင်း (Constitutional Tribunal) ငလးသင် ပီဆီတီးရပ်.တတ်းယွမ်းခိုန်လံး လုဂ်.လုဂ်းသုတ်းယဝ်။
မလေးသျား	လုမ်းတြးမိုင်းဂူမံးတုမ် (Federal Court) ဆီ. ပီဆီလုမ်းရပ်.တတ်းယွမ်းခိုန်လံးလုဂ်းသုတ်း တု၊လုဂ်းပိုင်တတ်းသိန်တင်းလုမံးယဝ်။
ကိန်တိယ	ဆွဲးငဝ်းလုမံးဖွင်း၊ ကန်ပဂ်းပိုင်လုဂ်းမိုင်းမဂ်းမဆီ;ဝံ.ဆန်.ဆီ လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်းဆီ. ပီဆီတီးရပ်.တတ်းယွမ်းခိုန်လံးလုဂ်းသုတ်းယဝ်။
ခအေတု	လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်းလိုင်မိုင်း (The Supreme Court of Canada) ဆီ. ပီဆီလုမ်းတြး ကန်ရပ်.တတ်းယွမ်းခိုန်လံးလုဂ်းသုတ်း တု၊လုဂ်းပိုင်တတ်းသိန်တင်းလုမံးယဝ်။
ကောသတြေလျ	လုမ်းတြးသုတ်းယွတ်းလိုင်မိုင်း (The High Court of Australia) ဆီ. ပီဆီလုမ်းတြး ကန်ရပ်.တတ်းယွမ်းခိုန်လံးလုဂ်းသုတ်း တု၊လုဂ်းပိုင်တတ်းသိန်တင်းလုမံးယဝ်။

လွင်းလွတ်းလိပ်း ငလး လုဂ်းပိုင်ခါန်းကပ်းတန်းရှိုင်း အါ၊တတ်းသိန်	
ဂူမံးတုမ်ကေမရိဂန်	ဖူးတတ်းသိန်သုတ်းယွတ်း ငလး လိုဝ်းဂိမ်ဖူးတတ်းသိန် တီးလုမ်းတြးသုတ်းယွတ်းနိတ်တေရဆီ. လုဂ်.တီးလွမ်လိုင်

	<p>ခမ်းကားလူလုံး ခေးဂမ်ယန်ခွင် တ်းနွင်းယာင်အိုင် (Senate)။ လွမ်းအင်ပိုင်ခွတ်၊ ဖွတ်၊ လေးမိုင်းသေ ပိုင်နောင်လွင်းခမ်းကား၊ ပိတ်၊ ဂန်လ်မိတ်ဝံယဝ်။ လုတ်၊ တီး၊ နွင်းလေးမိုင်း ခမ်းကား၊ ဂေးမီး၊ ကန်လုတ်၊ တင်း (ကမ်၊ အန်) ကန်လုတ်၊ တင်း၊ လေး၊ ကန်ခမ်းကား၊ ခုန်း ဂန်သွင်မိတ်၊ ဂေးမီးယဝ်။</p>
<p>ဂျာမနီ</p>	<p>တီးမတ်၊ တၢ (၉၇) အန်၊ ပိုင်ပီးဝံ၊ ဝါး၊ လိုင်း၊ နွင်းတတ်းသိန်အံ၊ လွတ်၊ ဂင်းလွင်း၊ ကိုင်ပိုင်၊ သေ တေလ်၊ ပီအံ ဂေး၊ လုတ်၊ မန်း၊ အိုင်ပတ်၊ ပိုင်ကန်လိတ်ဂွလ်းအံယဝ်။</p>
<p>အီပေ</p>	<p>လွမ်းလိုင်၊ အံ၊ လွမ်းအင်၊ ခေး၊ လုတ်၊ နွင် နွင်၊ သီ၊ ပတ်၊ ပိုင်လင်းမိုင်း (Constitutional Council) သေ ခမ်းကား၊ နွင်းတတ်းသိန်သုတ်းယွတ်း မိုင်းရှမ်းတုမ်ယဝ်။ ကပ်ခေး၊ လုတ်၊ တီး၊ နွင်၊ သီ၊ နေ၊ တတ်းသိန် (Judicial Council) သေ သမ်၊ ခမ်းကား၊ လိုင်း၊ နွင်းတတ်းသိန်မိုင်းရှမ်းတုမ်ယဝ်။ လိုင်း၊ နွင်းတတ်းသိန်တီး၊ လုတ်၊ တြး၊ သုတ်းယွတ်း (High Court) လေးမိုင်း လေး၊ လေး၊ တွန်းအန်၊ ဂေ၊ လွမ်းအင်၊ ခေး၊ လုတ်၊ နွင် နွင်၊ သီ၊ နေ၊ တတ်းသိန် (Judicial Council) သေ နွင်းတတ်းသိန်မိုင်းရှမ်းတုမ် လင်၊ ခမ်းကား၊ ယဝ်။</p>
<p>မိုင်းမား</p>	<p>အုံးပတ်၊ ပိုင်လင်းမိုင်း ၂၀၀၈ မတ်၊ တၢ ၁၉ အန်၊ ပန်လွင်းလွတ်းလိတ် နေ၊ တတ်းသိန်ဝံယူ။ ဂုလ်းဂါး လိုင်းခေးပိုင်ပီးပတ်၊ ပိုင် တာင်၊ ခေး (တိုင်ယာင်၊ လမ်း သုန်၊ ပိုင်ကွတ်၊ မၤသုလေး) အံ၊ ခိုန်းကိုတ်းရှမ်းဝံ၊ ယာ၊ ရှမ်း၊ သုန်၊ လွတ်းလိတ်တိတ်၊ အန်၊ ယဝ်။ လွမ်းလိုင်၊ အံ၊ မိုင်းလုံလံး ခေး၊ နွင်၊ လုံခွင် လုတ်၊ ရှမ်း၊ နွင်၊ လင်၊ မီးသုန်၊ ခမ်းကား၊ လိုင်း၊ နွင်းတတ်းသိန်ယဝ်။</p>
<p>မလေးသျား</p>	<p>လွမ်းအင်၊ လင်းမိုင်းနိုတ်တေရ မလေးသျား (The Federal Constitution of Malaysia) ဂန် ၉၊ တွန်း၊ ၁၂၁ တေ၊ ၁၃၁ လေး၊ ပတ်၊ ပိုင်ဂေးမသျှိန် လွင်းခမ်းကား၊ နေ၊ တတ်းသိန် ပီး ၂၀၀၉ (The Judicial Appointments Commission Act, 2009) မတ်၊ တၢ ၆၉၅ သေ ရပ်၊ ပတ်၊ ပန်ဝံ၊ လွင်းလွတ်းလိတ်၊ နေ၊ တတ်းသိန်ယူ၊ ယဝ်။ မိုင်းခမ်းကား၊ လိုင်း၊ နွင်းတတ်းသိန်အန်၊ ကုပ်၊ ဂုမ်ဂန်တီး၊ ပတ်၊ တုမ်လိုင်လိုင်း၊ နွင်း၊ နွင်း၊ (Conference of Rulers) သေ ကိုင်အိုင်ခေး၊ လုတ်၊ နွင် လွမ်းနွင်းလိုင် (Prime Minister) ယဝ်။ ခုန်ရှေးခမ်း ရပ်၊ တမ်းပိုင် လိုင်းမိုင်းမလေးသျား The Yang di- Pertuan Agong (The Constitutional Monarch and Head of State of Malaysia) လင်၊ ခမ်းကား။</p>

<p>ကိန်းတိယ</p>	<p>လှိုင်းတီး၊ ဂျေမသျှိန်လွင်းခါးကပ်၊ တန်းရှိုင်းဖော်၊ တတ်းသိန်လိုင်းမိုင်း ကန်ပျားလှိုင်း လှိုင်းမန်း ကန်လှိုင်းတီး၊ တိန်းဖွင်းယိုန်းသွင်း၊ လိမ်တင်း ဖူးတတ်းသိန်သုတ်းယွတ်း၊ တီးလှိုင်းတြားသုတ်းယွတ်း၊ မိုင်းရှမ်းတုမ် ကိတ်၊ ပျား ဖူးတတ်းသိန်ဝါ၊ ယွင်းဂျေ၊ ခုန်ဖွင်းလှိုင်းဖော်၊ ပန်းပိုင် ငလး ဖော်၊ တတ်းသိန်လိုင်းဆီ၊ ယိုန်းသွင်း၊ လိုင်းသီင် ဖူးတတ်းသိန်သုတ်းယွတ်း ငလး၊ လိုင်းဖူးတတ်းသိန် တီးလှိုင်းတြားသုတ်းယွတ်း၊ မိုင်းရှမ်းတုမ်၊ ဖူးတတ်းသိန်သုတ်းယွတ်း၊ ငလး၊ လိုင်းဖူးတတ်းသိန် တီးလှိုင်းတြားသုတ်းယွတ်း၊ လိုင်းလေးမိုင်းသေ လှိုင်းလိုင်း၊ လင်၊ ခါးကပ်။</p>
<p>ခအေတၢ</p>	<p>ဆိုးလွင်းလွတ်းလိပ်၊ ဖော်၊ တတ်းသိန်ဆန်၊ လိးရှန်ခပ်ပွင်ဝံ။ ၁။ လှိုင်းရှမ်းလှိုင်းဖော်၊ တန်းရှိုင်း၊ လှိုင်းရှမ်းလှိုင်းဖော်၊ ဖန်၊ တၢ၊ လှိုင်းရှမ်းလှိုင်းဖော်၊ လတ်းပွင်ခါးကပ်၊ ဆီယပ်။ လှိုင်းပွင်လိုင်းမိုင်းရှမ်းတုမ်ဆီ၊ လှိုင်းတင်း၊ လိုင်းဖူးတတ်းသိန် တီးလှိုင်းတြားမိုင်းရှမ်းတုမ်၊ လိုင်းဖူးတတ်းသိန် တီးလှိုင်းတြားသုတ်းယွတ်း၊ ခွင် လိုင်းလေးမိုင်း/ ဆူးလိန် ငလး၊ လှိုင်းတြားသုတ်းယွတ်း၊ လိုင်းမိုင်း။ လိုင်းဖူးတတ်းသိန်ခွင် လှိုင်းတြား လေးမိုင်း/ ဆူးလိန်ဆန်၊ လှိုင်းပွင်လိုင်းလေးမိုင်း/ ဆူးလိန် လှိုင်းတင်း။ လိုင်းဖူးတတ်းသိန်ပျားဆီဝံ ဆီ၊ ကၢယုဂျပ်၊ ဂါးကပ်၊ တၢင်ဆူး ကေ၊ သုတ်း တေလိးမီး(၁၀)ပီး။ တီးလှိုင်းတြားသုတ်းယွတ်း၊ ခအေတၢဆီ၊ တမ်းမီး ဖူးတတ်းသိန်သုတ်းယွတ်း၊ ဂျေ၊ ဆိုင်း၊ ငလး၊ ဖူးတတ်းသိန် ပိတ်၊ ဂျေ၊ သေ ဖူးတတ်းသိန် လက်၊ မိုင်းရှမ်းတုမ်ဆီ၊ လှိုင်းတီး၊ လှိုင်းဖွင်းလှိုင်း ခါးကပ်၊ သီင်၊ သီင်၊ ယပ်။ ဂူလှိုင်းဂျေ၊ လှိုင်းဆင်၊ ပန်းပိုင်လှိုင်းမိုင်းခပ် တီးမတ်၊ တၢ ၉၆ သေ မိုင်းခါးကပ်၊ လိုင်းဖူးတတ်းသိန်ဆန်၊ လှိုင်းဖွင်းလှိုင်းဆီ၊ ကပ်၊ မီးကေးလၢ၊ ပျေ၊ ယွန်းဆီဝံ ဆူးတီး၊ Nova Scotia ငလး၊ New Brunswick သေ။</p>
<p>ကောသတြေလျ</p>	<p>လိုင်းဖူးတတ်းသိန်ခွင် လှိုင်းတြားထာန်သုင် ငလး၊ လှိုင်းတြားတၢင်၊ ကန်ဆီ၊ မန်းမန်းလှိုင်း၊ ချေးတိပ်းတတ်းခွင် ပျလီမိန်သေ လှိုင်းတီး၊ လှိုင်းဖွင်းလှိုင်း လှိုင်းတင်း၊ ယပ်။</p>

JUDICIAL FEDERALISM

(ဖက်ဒရယ်တရားစီရင်ရေး)

